

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
(Економіко-правовий факультет)
Фінансове управління Чорноморської міської ради Одеської області
Вища школа управління та адміністрації в м. Ополє (Польща)
Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu
Вроцловський політехнічний університет (Польща)
Politechnika Wroclawska, Poland
Львівський університет бізнесу та права
Запорізький національний університет
Український державний університет науки і технологій
Університет Короля Данила
Київський національний торговельно-економічний університет
Черкаський державний технологічний університет
Головне управління Державної казначейської
служби України в Одеській області

***Дослідження фінансових інституцій
та інструментів розвитку держави,
територій та суб'єктів
господарювання: теоретичні,
методологічні та практичні аспекти***

*Збірник матеріалів VI Міжнародної
науково-практичної конференції
18 лютого 2022 року, м. Одеса, Україна*

Рекомендовано до друку Вченою радою Економіко-правового факультету
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
Протокол № 8 від 12 травня 2022 року.

Організаційний комітет:

Голова: Токарчук Л.М. – д.ю.н., професор, декан Економіко-правового факультету Одеського національного університету І.І. Мечникова. *Заступник голови: Саватська О.М.* – д.е.н., професор, завідувач кафедрою фінансів, банківської справи та страхування Економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова. *Члени: Яковенко О.М.* – начальник Фінансового управління Чорноморської міської ради Одеської області; *Дущал М.* – д.е.н., професор, ректор Вищої школи управління та адміністрування в м. Ополі; *Слаута В.П.* – начальник Головного управління Державної казначейської служби України в Одеській області; *Горбонос Ф.В.* – д.е.н., професор, перший проректор Львівського університету бізнесу та права; *Фіс Марія* – професор Вроцлавського політехнічного університету (Польща); *Череп А.В.* – д.е.н., професор, Академік АЕН України, декан економічного факультету Запорізького національного університету; *Сокиринська І.Г.* – к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів Національної металургійної академії України (Український державний університет науки і технологій); *Волосович С.В.* – д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, Київського національного торговельно-економічного університету; *Петкова Л.О.* – д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки та бізнесу Черкаського державного технологічного університету; *Борисова Л.Є.* – к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова (відповідальний за випуск); *Журавльова Т.О.* – к.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова; *Колесник О.О.* – к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова.

Д70 **Дослідження фінансових інституцій та інструментів розвитку держави, територій та суб'єктів господарювання: теоретичні, методологічні та практичні аспекти.** Збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції 18 лютого 2022 року м. Одеса; ОНУ ім. Мечникова. – Одеса: Бондаренко М. А., 2022. – 142 с.

ISBN 978-617-8005-56-6

У збірнику опубліковані доповіді з актуальних питань дослідження фінансових інституцій та інструментів розвитку держави, територій та суб'єктів господарювання: теоретичні, методологічні та практичні аспекти.

Для наукових працівників, викладачів, студентів економічних спеціальностей, працівників фінансово-кредитних установ та підприємницьких структур.

УДК 330:336

Матеріали збірника друкуються мовою оригіналу. Редакція не завжди поділяє думку та погляди автора. Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, географічних назв, цифр та інших відмінностей несуть автори публікацій.

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», при використанні наукових ідей та матеріалів цього збірника, посилання на авторів і видання є обов'язковим.

Odessa I.I. Mechnikov National University
(Economics and Law Faculty)
Financial management of the Black Sea city council of Odessa region
The Academy of Management and Administration in Opole (Republic of Poland)
Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu
Vrotslav Polytechnic University(Republic of Poland)
Politechnika Wroclawska, Poland
Lviv Business and law University
Zaporizhzhya National University
Ukrainian state university of science and technology
King Danylo University
Kyiv national university of trade and economics
Cherkasy state technological university
General Directorate of the State Treasury Service of Ukraine in the Odessa region

***Research of financial institutions and
tools for development of state, territory
and entities: theoretical,
methodological and practical aspects***

Collected materials of the
Sixth International Scientific Conference
February 18th, 2022

Recommended for publication by the Academic Council of Economics and Law Faculty of Odessa National I.I. Mechnikov University. Protocol No.8 dated May 12th, 2022.

Organizing Committee:

The head: **Tokarchuk L.** – DcSc, Professor, Head of Economics and Law Faculty Odessa I.I. Mechnikov National University. *Deputy Head:* **Savasteeva O.** – DcSc, Professor, Chair of the Department of Finance, Banking and Insurance Economics and Law Faculty ONU I.I. Mechnikov. *Member:* **Yakovenko O.** – Head of Financial management of the Black Sea city council of Odessa region; **Slauta V.** – Head of General Directorate of the State Treasury Service of Ukraine in the Odessa region; **Duczmal M.** – DcSc, Professor, Rector of the Academy of Management and Administration in Opole (Poland); **Gorbonos F.** – DcSc, Professor, Vice Prorector of the Lviv Business and law University; **Fic M.** – Professor at the Vroslav Polytechnic University (Polend); **Cherep A.** – DcSc, Professor, Academicians Academy of Economic Science of Ukraine, Dean of the faculty of economics Zaporizhzhya National University; **Sokirinskaya I.** – DcSc, Docent, Chair of the Department of finance National metallurgical academy of Ukraine; **Volosovich S.** – DcSc, Professor, Professor of the Department of finance Kyiv national university of trade and economics; **Petkova L.** – DcSc, Professor, Chair of the Department of international economics and business Cherkasy state technological university; **Borysova L.** – PhD, Associate Professor at the Department of Finance, Banking and Insurance Economics and Law Faculty, Odessa I.I. Mechnikov National University (responsible for issue); **Zhuravlyova T.** – PhD, Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance Economics and Law Faculty Odessa I.I. Mechnikov National University; **Kolesnik O.** – PhD, Associate Professor at the Department of Finance, Banking and Insurance Economics and Law Faculty, Odessa I.I. Mechnikov National University.

Research of financial institutions and tools for development of state, territory and entities: theoretical, methodological and practical aspects. Collected materials of the Sixth International Scientific Conference, February 18th, 2022, Odessa.; Odessa I.I.Mechnikov National University. – Odessa: Bondarenko M., 2022. – 142 p.

ISBN 978-617-8005-56-6

The collected materials contain reports on urgent issues of research of financial institutions and tools for development of state, territory and entities: theoretical, methodological and practical aspects. For scientists, students of economic specialties, employees of financial and credit institutions and enterprise structures.

UDK 330:336

The collected materials are printed in the original.

The editors do not always agree with the opinion and views of the author. They are the authors of publications who are responsible for authenticity of the facts, proper names, geographical names, numbers and other differences. According to the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights", when using scientific ideas and materials of this collection, it is mandatory to refer to authors and publications links.

ЗМІСТ

**РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ,
ТЕРИТОРІЙ ТА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

<i>Багацька К.В.</i>	Щодо трактування категорії «капітал підприємства» в українських наукових школах	8
<i>Боднарчук Т.Л.</i>	Концептуалізація ідеї державного регулювання економіки та фінансів у працях камералістів	11
<i>Бугель Ю.В.</i>	Сутнісна характеристика фінансової грамотності як складової фінансової культури держави	14
<i>Казак О.О., Михайленко О.Г.</i>	Сутність та роль бізнес-планування в системі управління підприємством	17
<i>Степаненко С.В.</i>	Сутність та особливості офшорної фінансової діяльності	20

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ, ТЕРИТОРІЙ ТА СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ: СУЧАСНІ ФІНАНСОВІ КОНЦЕПЦІЇ, НАПРЯМИ ДІЙ,
СПОСОБИ ТА АЛГОРИТМИ**

<i>Андросова Т.В. Красніков В.В.</i>	Узагальнення підходів щодо трактування «експортного потенціалу»	23
<i>Андрущенко І.Г.</i>	Вплив фіскальної політики держави на Діяльність суб'єктів господарювання	25
<i>Арапін Ю.М.</i>	Баланс між виробництвом та реалізацією зернових культур як один з основних напрямів забезпечення фінансової безпеки України	27
<i>Бутенко В.В. Белінська Ю.В.</i>	Траспарентність банківського сектору України	30
<i>Горященко Ю.Г.</i>	Інноваційний маркетинг як детермінант ефективності підприємницької діяльності	33
<i>Даніч В.М. Татар М.С.</i>	Наслідки взаємодії суб'єктів господарювання з екосистемою в умовах глобальних викликів	35
<i>Дуб А. Р.</i>	Морська вітрова енергія як драйвер розвитку прибережних територій	36
<i>Катнева А.В.</i>	Anti-crisis measures for tourism development in ukraine	38
<i>Кундєєва Г.О. Ісмаїлова Л.Р.</i>	Стратегічне управління джерелами фінансового забезпечення операційної діяльності підприємства	41
<i>Нікола С.О. Андрушой К.М.</i>	Державні програми кредитування як спосіб забезпечення розвитку суб'єктів господарювання та підтримки населення	44
<i>Нужна О.А.</i>	Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості у фінансовому аналізі	47
<i>Мазур Н.А. Гладкоскок Л.С.</i>	Бухгалтерська і податкова звітність ФОП	49
<i>Падерін І.Д. Книш О.А.</i>	Вплив інвестиційної діяльності на економічний розвиток суб'єктів господарювання	52
<i>Полінкевич О.М.</i>	Фінансові технології забезпечення розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні	54
<i>Помінова І.І. Лисенко Х.Е.</i>	Роль світової організації торгівлі в сучасних умовах	56

<i>Саватська О.М.</i>	Напрями удосконалення антикризового управління банком в сучасних умовах	59
<i>Колеснікова О.Г.</i>	Плата за землю в структурі податкових надходжень бюджетів ОТГ	62
<i>Сидор Г.В.</i>	Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності	64
<i>Савків У.С.</i>		64
<i>Тимошенко О.В.</i>	Врахування ESG-принципів у стратегії розвитку підприємства	67
<i>Урванцева С.В.</i>		67
<i>Ушакова Н.Г.</i>	Розвиток міжнародної торгівлі: еволюційний аспект	69
<i>Окором А.В.</i>		69
<i>Ушакова Н.Г.</i>	Роль цифровізації в розвитку міжнародних економічних відносин в умовах пандемії	72
<i>Сіра А.В.</i>		72
<i>Яцишина І.В.</i>	Рамкові програми інноваційної політики ЄС як інструмент подолання соціальних викликів	74
<i>Коновалова М.В.</i>		74

ОЦІНЮВАННЯ ДІЄВОСТІ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ, ТЕРИТОРІЙ ТА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

<i>Астахова Н.І.</i>	Цінні папери як інструмент розвитку корпоративних фінансів в Україні	77
<i>Торга С.М.</i>		77
<i>Білоченко А.М.</i>	Інституційні аспекти розвитку системи фінансового забезпечення сільського господарства та сільських територій республіки Польща	79
<i>Борисова Л.П.</i>	Нові інструменти фінансового механізму розвитку малого та середнього підприємництва	83
<i>Бутенко В.В.</i>	Оцінка пенсійного забезпечення: вітчизняна практика та зарубіжний досвід	85
<i>Понік В.В.</i>		85
<i>Домбровська Н.Р.</i>	Особливості оцінювання інвестиційної привабливості підприємства	88
<i>Казак О.О.</i>	Теоретико-методичні аспекти оцінки інвестиційної привабливості підприємств	91
<i>Чистякова Д.С.</i>		91
<i>Кривуля П.В.</i>	Гіпотеза використання інтервальної математики для створення методу розрахунку похідних показників ризиків	94
<i>Сибіна В.О.</i>		94
<i>Кулаков Є.В.</i>	Схематичне відображення експериментальної моделі підрахунку середньомісячної заробітної плати на регіональному рівні економіки: переваги та недоліки	97
<i>Кривуля П.В.</i>		97
<i>Марусяк Н.Л.</i>	Значення та доступність кредитних ресурсів для підприємств в сучасних економічних умовах	100
<i>Нікола С.О.</i>	Проблеми здійснення видаткової частини державного бюджету	102
<i>Кальнєва А.С.</i>		102
<i>Приймак С.В.</i>	Трансформація фінансово-економічного аналізу в сучасних умовах	104
<i>Сподарик Т.І.</i>		104
<i>Савків У.С.</i>	Звітність страхових компаній	107
<i>Сидор Г.В.</i>		107
<i>Сторонянська І.З.</i>	Регіональні особливості банківського кредитування в умовах пандемії COVID-19	110
<i>Беновська Л.Я.</i>		110
<i>Глушкевич Н.В.</i>	Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання	113

<i>Ушакова Н.Г.</i>	Наслідки співробітництва з МВФ в сучасних умовах:	
<i>Чернявська К.М.</i>	точки зору	115
<i>Хоменко І.О.</i>	Розвиток «зеленого» транспорту в логістиці міст: успішні	
<i>Пальона А.В.</i>	практики впровадження та фінансування в країнах ЄС	117

СИСТЕМОТВОРЕННЯ У ФУНКЦІОНУВАННІ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ: ДЕРЖАВА, ТЕРИТОРІЯ, СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ

<i>Громик О.М.</i>	Аналіз сучасного стану готельної індустрії в Україні	120
<i>Журавльова Т.О.</i>	Механізм державного регулювання іноземного	
<i>Приложенко В.В.</i>	банківництва в Україні	122
<i>Савченко С.О.</i>	Податки та національні інтереси	125

ФІНТЕХ ТА ІТ-ІНСТРУМЕНТИ НА ЗАСАДАХ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКА В УКРАЇНІ

<i>Голячук Н.В.</i>	Процес цифровізації українського суспільства	127
<i>Орищин Н.В.</i>		
<i>Дем'янчук М.А.</i>	Пріоритетні інформаційно-технічні зміни на страховому	
<i>Дроздина А.А.</i>	ринку України	129
<i>Долбинева Д.В.</i>	ДІЯ СІТУ: виклик чи перспектива для подальшого	
<i>Бойко О.О.</i>	розвитку ІТ-бізнесу в Україні	131
<i>Борисова Л.Є.</i>	Fintech досягнення на ринку банківських послуг в Україні	135
<i>Злобін Г.О.</i>		
<i>Колесник О.О.</i>	Розвиток цифрової економіки в Україні	136
<i>Попков В.М.</i>		
<i>Борисова Л.Є.</i>	Дискусійні аспекти впровадження блокчейн технології та	
<i>Явір С.А.</i>	криптовалюти у платіжних системах	138

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ, ТЕРИТОРІЙ ТА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

ЩОДО ТРАКТУВАННЯ КАТЕГОРІЇ «КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА» В УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВИХ ШКОЛАХ

Багацька К.В.

кандидат економічних наук, докторант кафедри
економіки та фінансів підприємства

Державний торговельно-економічний університет, Київ, Україна

Розвиток ринкових відносин в Україні, виникнення корпорацій, обґрунтування вітчизняних особливостей до застосування теорій корпоративних фінансів зумовили підвищений інтерес науковців до трактування категорії «капітал» на мікрорівні.

Підвалини до виокремлення поняття «капітал підприємства» були сформовані представниками класичної економічної школи, знайшли свій розвиток в працях К. Маркса і неокласиків, розвинулись у поглядах кейнсіанців, монетаристів та неоінституціоналістів, і продовжують досліджуватися сучасними зарубіжними і українськими науковцями. Трактування капіталу з матеріальної точки зору домінувало лише в період розвитку класичної економічної теорії, в інші періоди фізична (матеріальна) концепція капіталу розвивалась паралельно з фінансовою концепцією капіталу.

Український науковець – сучасник неокласиків М. Туган-Барановський продовжив теорію Маркса і трактував капітал як певні речі, котрі через певні суспільні умови набувають здатність зростати в своїй вартості і, таким чином, давати постійний дохід тому, кому вони належать [4, с. 89].

Одним з перших вчених, який застосував системний підхід до трактування капіталу в середині ХХ ст., був Саймон Кузнець. Згідно його визначення, наведеного в праці “Capital in the American Economy: Its Formation and Financing” капіталом є запасом засобів, що відокремлені від людей і юридично закріплені в економічних транзакціях, що призначені для виробництва товарів або отримання прибутку. С. Кузнець зазначає, що природні ресурси, емпірично перевірені знання, що є найважливішим ресурсом, та запаси споживчих товарів у секторі домогосподарств не можуть вважатися капіталом [6, с.15]. Важливим висновком з цього дослідження з точки зору капіталу підприємства є те, що капітал має матеріальну природу і створюється в процесі виробництва матеріальних благ.

Перші сучасні українські дослідження сутнісної природи капіталу підприємства безпосередньо не вживають цей термін, проте розкривають його сутність через діалектичне співставлення з іншими фундаментальними макро- і мікроекономічними категоріями: вартість, фінансові ресурси, гроші, дохід, прибуток. Українські науковці спирались на науковий доробок від меркантилістів до неокласиків, проте в більшості трактувань капіталу 90-х поч. 2000 років домінує марксистський підхід. Втім, з розповсюдженням open access публікацій критична оцінка тлумачень капіталу підприємства осучаснилася.

Одним з перших науковців, що досліджували капітал підприємства, є І. А. Бланк. В його праці «Управління формуванням капіталу» дається авторське трактування категорії «капітал» з мікроекономічної точки зору, в якому узагальнено і поєднано його матеріальну і фінансову природу: «Капітал являє собою накопичений шляхом заощаджень запас економічних благ у формі грошових коштів і реальних капітальних товарів, що залучаються його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язано з факторами часу, ризику і ліквідності [1, с.21]. Функціонування капіталу на підприємстві автор пов'язує з двома процесами: формуванням капіталу та використанням капіталу.

Наукову цінність в тлумаченні економічної сутності капіталу підприємства представляє дискусія вчених щодо діалектичного співвідношення капіталу і фінансових ресурсів підприємства, адже завдяки цій дискусії повніше розкривається економічна сутність капіталу підприємства. Так, зокрема в працях В. М. Опаріна проведено ретроспективний аналіз поглядів українських науковців і вчених сусідніх країн на поняття «фінансові ресурси», та досліджено співвідношення понять «фінансові ресурси» і «капітал». Визначення фінансових ресурсів, яке дає В.М. Опарін за змістом є дуже подібним до трактування капіталу підприємства. Проте автор обґрунтовує відмінність між термінами, яка проявляється у характері і особливостях кругообігу фінансових ресурсів і капіталу, а також у їх складових. На думку автора, по відношенню до капіталу фінансові ресурси є первинними. Водночас між капіталом і фінансовими ресурсами є досить суттєві відмінності. З одного боку, не вся сума капіталу виконує функції фінансових ресурсів – забезпечення процесу виробництва. З іншого боку, не всі фінансові ресурси набувають форми капіталу [2, с.135].

Протилежну точку зору обґрунтовує В.В. Зимовець [2,с.83-86], який вважає, що фінансові ресурси є лише однією з форм розміщення капіталу, його ліквідною формою. Фінансові ресурси є вужчим поняттям, ніж капітал, проте формуванню капіталу передує процес нагромадження фінансових ресурсів. Натомість капітал підприємства має як матеріальну, так і фінансову форму.

Зазначимо, що в наукових працях західних економістів термін «фінансові ресурси» не вживається взагалі. Натомість використовують терміни «капітал», «грошові кошти», або «фонди». Тому наукова дискусія стосовно співвідношення понять «фінансові ресурси» і «капітал» не вийшла за межі

пострадянського простору. Наукова література розвинутих країн в тлумаченні капіталу підприємства звертається до його бухгалтерського трактування з точки зору правої частини балансу, тобто джерел фінансування: власний капітал (equity capital), позиковий капітал (debt capital) та робочий капітал як та частина оборотних активів, що профінансована сталими пасивами (working capital). Теоретичне трактування капіталу зарубіжні дослідники корпоративних фінансів віддали макроекономістам.

Звернемось до трактувань поняття «капітал підприємства» в українській економічній науці. Дослідниця фондових механізмів формування капіталу суб'єктів господарювання Я.О. Ярошевська на підставі ретроспективного огляду і узагальнення трактувань капіталу науковцями виділяє 4 підходи [5, с.56]: предметно функціональний – капітал як накопичена праця; монетаристський (грошовий) – капітал як фінансовий ресурс, що приносить дохід; соціально-економічний – капітал як специфічні відносини, що супроводжуються трансформацією вартості; інституціональний – капітал як результат існування інститутів ринкової економіки.

Аналіз позицій українських науковців щодо розуміння сутності капіталу підприємства як самостійної категорії дозволив виокремити п'ять окремих підходів: фінансовий, ресурсний, вартісний, бухгалтерський та соціально-економічний, два з яких – фінансовий і ресурсний є домінуючими. Принципову відмінність між ними можна пояснити, користуючись обліковими термінами: прихильники ресурсного підходу називають капіталом і ліву і праву сторони балансу, прибічники фінансового підходу або ототожнюють з капіталом лише праву сторону балансу, або наголошують на первинності грошей в кругообігу вартості: оскільки вкладені в обіг матеріальні ресурси мають бути придбані за гроші, то гроші є первинним ресурсом, отже капітал має фінансову природу. Зауважимо, що суто бухгалтерський підхід в трактуванні капіталу є не менш поширеним, ніж інші підходи, проте прибічники такого трактування переважно не наводять визначення самого поняття «капітал підприємства». Капітал підприємства як вартість і як відносини не знайшли широкого розповсюдження серед науковців, оскільки ці підходи переважають у розумінні капіталу як макроекономічної категорії.

Підсумовуючи стислий огляд еволюції трактувань капіталу підприємства зазначимо, що авторська позиція полягає у дотриманні ресурсного підходу до розуміння сутності капіталу підприємства, оскільки цей підхід дозволяє всебічно дослідити капітал підприємства і в розумінні активів, і в розумінні джерел їх формування. До того ж ресурсний підхід відповідає неокласичному трактуванню капіталу як одного з факторів виробництва, і не заперечує ні соціально-економічний, ні інституційний підходи, оскільки ці підходи можуть бути розкриті не у визначенні, а в сутнісних характеристиках капіталу підприємства.

Список використаної літератури:

1. Бланк И.А. Управление формированием капитала. – К.: Ника-Центр, 2000. – 512 с.
2. Зимовець В. В. Державна фінансова політика економічного розвитку : монографія. Київ : ДУ" Ін-т економіки та прогнозування НАН України", 2010. 256 с.

3. Опарін В. М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти) : монографія. Київ : КНЕУ, 2005. 237 с.
4. Туган-Барановський М. І. Політична економія: курс популярний. Київ : Наук. думка, 1994. 264 с.
5. Ярошевська О. В. Людський капітал: пріоритети модернізації суспільства у контексті поліпшення якості життя населення : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08. Краматорськ, 2018. 600 с.
6. Kuznets S., Jenks E. Capital in the american economy: its formation and financing. National buerau of economic research. 1961. P. 664. URL: <https://econpapers.repec.org/bookchap/nbrnberbk/kuzn61-1.htm>. (дата звернення: 10.02.2022).

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСІВ У ПРАЦЯХ КАМЕРАЛІСТІВ

Боднарчук Т. Л.

кандидат економічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
науковий співробітник

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю поглиблення наукового знання про трактування ролі державного управління в економічному розвитку. З цієї точки зору, важливо звернути увагу на погляди представників камералістики, які заклали теоретичне підґрунтя розуміння фінансів як основи державного регулювання господарства.

Мета розвідки полягає в узагальненні ідей представників камералістики щодо ролі держави в управлінні економікою та фінансами.

Вузьке розуміння камералістики к. XVI–XVIII ст. передбачає її часте ототожнення з поняттям німецького меркантилізму, оскільки дане вчення ввібрало в себе чимало ідей англійського й французького меркантилізму і набуло практичної реалізації саме в Німеччині. Проте у широкому значенні камералістику трактують як науку про державне господарство та управління державними фінансами. Й. Шумпетер визначив камералістику як систему теорій благополуччя, в яких ідея «загального блага» поєднана з утилітарним поняттям «народного щастя» [1, с. 9]. Як зазначає В. Небрат, камералісти здійснили першу в історії спробу систематизованого викладу основ фінансового управління [2, с. 111]. Саме фінанси, з їхньої точки зору, складають основу державної могутності. Ефективна фінансова система необхідна для виконання державою її завдань, спрямованих на підтримку розвитку промислового й аграрного виробництва, забезпечення народного добробуту, посилення конкурентних позицій країни.

Початком розвитку камералізму в економічній думці вважається вихід праці «Prudentia regnativa» М. фон Осса, вченого-юриста середини XVI ст. Серед ранніх представників – Х. Борніц, Л. Безольд, Г. Обрехт. Зокрема,

Г. Обрехт у своїх працях пропонував низку заходів щодо забезпечення народного добробуту, зокрема, через подолання проблеми дефіциту державних доходів. На думку вченого, основним джерелом надходжень до державної казни є податки, які він поділив на «обтяжливі», що погіршують рівень життя населення, та «необтяжливі», що забирають лише частину доходу і мають складати основу фіскальної системи країни [3, с. 51]. Вчений зауважував, що будь-яке посилення податкового обкладання громадян має здійснюватися на фоні ощадливого використання державних коштів. Важливим джерелом надходжень до державної казни Г. Обрехт вважав торгівлю як внутрішню, так і зовнішню. На думку вченого, держава має стимулювати експорт товарного надлишку, а за рахунок імпорту – забезпечити країну дефіцитними товарами. Серед інших джерел урядових доходів Г. Обрехт вказував на державні закупівлі продовольства з подальшим перепродажем і систему державного та приватного кредитування. Як й інші камералісти, він критикував іноземні кредити як джерело доходу, вважаючи зовнішні борги загрозою для національної безпеки. Г. Обрехт є основоположником адміністративної теорії – забезпечення соціальної дисциплінації населення через своєрідну «поліцейську політику». Економіст вказував на важливість соціального порядку для забезпечення суспільної моралі, підвищення ефективності та продуктивності праці населення, народного благополуччя.

Ф. фон Зеккендорф у своїй теорії державного управління обґрунтував основи централізованого регулювання соціально-економічного життя країни. Перед державою вчений ставив завдання підвищення народного добробуту і запропонував цілісну програму відповідних соціальних та економічних заходів. Зокрема, серед економічних важелів він виділив такі, як забезпечення підданих засобами першої необхідності; рівномірна підтримка розвитку усіх сфер промисловості та аграрного виробництва; сприяння підвищенню урожайності земель та створення запасів стратегічних товарів; регулювання товарних цін; помірна система непрямого оподаткування; охорона прав власності; боротьба з лихварством тощо. У соціальній сфері вчений запропонував систему заходів державної підтримки громадян через охорону здоров'я, підвищення рівня освіти та професійне виховання молоді, підтримку демографічного розвитку, забезпечення перевірки якості продовольства, водопостачання та чистоти міст, боротьбу з «суспільними паразитами» тощо.

Ідеї забезпечення народного добробуту висловлював й інший представник камералістики – І. Бехер. Перед державою вчений ставив два головних завдання – сприяння демографічному росту населення та його соціальній рівності через рівномірне працевлаштування та однакове забезпечення продовольством [4, с. 233]. Основою національного збагачення, на думку вченого, виступає пропорційний розвиток сільського господарства, промисловості й внутрішньої торгівлі та врегулювання державних доходів і витрат. Як й інші камералісти, особливу роль відводив державній соціальній політиці, скерованій на релігійне виховання громадян, моралізацію та просвітництво народних мас, охорону здоров'я.

Соратником І. Бехера був економіст В. фон Шредер, якого називали «оракулом камералістської мудрості». Основу державного правління, на його думку, складає сильна армія та наповнена державна казна. Посилаючись на давньогрецького філософа Демосфена, він говорив: «Із золотом і сріблом ми можемо творити чудеса» [3, с. 128]. З огляду на це, ключовими у працях В. фон Шредера були роздуми про джерела державних доходів, основним серед яких виступають податки. Вчений пропонував диверсифіковану систему оподаткування та гнучкі механізми стягнення коштів. У той же час, він вказував, що одна фіскальна система не забезпечить державного багатства – постійне вилучення коштів у населення без відповідного економічного розвитку призведе до його збідніння. Виходить, що основу державної могутності складає народне благополуччя, ознаками чого є розвинене господарство, висока зайнятість та рівень життя населення. В. фон Шредер наголошував на важливості практичних заходів щодо господарського розвитку та збагачення населення, серед яких – підтримка промисловості й торгівлі.

Й. Юсті у своїх численних працях вперше сформулював основні положення фінансового управління. За висловом І. Янжула Й. Юсті є батьком фінансової науки [2, с. 111]. У його вченні саме теорія державного (фінансового) господарства, яка включає й ідеї «поліцейської держави» та концепцію урядового адміністрування, заслуговує особливої уваги. З точки зору Й. Юсті, як й інших камералістів, держава посідає центральне місце в економіці та забезпеченні народного благополуччя. Він виділяє декілька основ державного правління, а саме: розвинену національну культуру; конкурентоспроможну національну промисловість та сільське господарство; моральне виховання громадян та досягнення суспільного порядку; систему чиновництва та ефективного адміністративного управління. Фундаментом державного господарства Й. Юсті виступає саме населення, його чисельність, здібності, суспільна продуктивність тощо. Населення є основою національної безпеки, джерелом державних доходів, засобом примноження суспільного майна. Відповідно, важливо підвищити рівень життя людей через стимулювання повної зайнятості; підтримку розвитку мануфактур, сільського господарства, внутрішньої та зовнішньої торгівлі; формування ринкової інфраструктури.

Таким чином, камералістика як вчення про державне управління (XVI–XVIII ст.) основана на принципах державного абсолютизму, патерналізму, фіскалізму та соціальної дисциплінації. На етапі ранніх ринково-індустріальних перетворень у працях представників камералістики концептуалізовано роль держави як рушія економічного розвитку, основи централізованого регулювання господарства, розбудови соціально-орієнтованого ладу, формування самодостатності та економічної незалежності нації, забезпечення народного добробуту тощо. При цьому, великої ваги камералісти надавали фінансово-адміністративній системі як механізму формування державної могутності та практичного втілення урядових управлінських функцій.

Список використаної літератури:

1. Славинская О.А. О теории и методологии общественных расходов: Доклад. М.: Институт экономики РАН, 2019. 64 с.
  2. Небрат В.В. Українська фінансова думка другої половини XIX – початку XX століть. К. : Ін-т екон. та прогноз., 2007. 224 с.
  3. Small A. W. The Cameralists. The Pioneers of German Social Polity. McMaster University Archive for the History of Economic Thought. 1909. 544 p.
  4. Онкен А. История политической экономии до Адама Смита. С.-П. : тип. М.А. Алесандрова, 1908. 509 с.
-

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КУЛЬТУРИ ДЕРЖАВИ

Бугель Ю.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
*Чортківський навчально-науковий інститут
підприємництва і бізнесу ЗУНУ
м. Чортків, Україна*

Фінансова грамотність визначає необхідність володіння економічними та, насамперед, фінансовими поняттями та категоріями, що дає змогу людині самостійно здійснювати аналіз та оцінку головних закономірностей економічного життя країни та, у відповідності до обставин, формувати модель особистої фінансової поведінки та фінансової безпеки. Орієнтуючись на ринок праці, до пріоритетів сьогодення варто віднести уміння людей оперувати такими знаннями та технологіями, що задовольняють потреби суспільства та готують їх до нових відносин у цьому суспільстві.

Аналіз рівня фінансового виховання молоді, свідчить про те, що рівень їх фінансової грамотності в сучасних динамічних фінансово-економічних умовах не є достатнім. Відтак, актуалізується питання розробки та впровадження ефективних форм, методів і технологій навчання, спрямованих на підвищення ефективності фінансового і економічного виховання молодих громадян України.

Фінансова освіта необхідна людям різної вікової категорії. Дітям вона дає уяву про значення грошей, прищеплює навички планування бюджету та заощаджень. Молоді знання з управління фінансами сприятимуть вирішенню питань плати за навчання, купівлі житла за рахунок фінансового планування, залучення та ефективного управління кредитними коштами. Дорослому поколінню фінансова грамотність потрібна задля ефективного управління власними ресурсами, розрахунків співвідношення між заощадженням та споживанням, прогнозування ризиків та прийняття ефективних фінансових рішень стосовно інвестування заощаджень, використання різних фінансових продуктів та послуг, планування пенсійного забезпечення тощо. Таким чином, освічений споживач фінансових послуг більш захищений від будь-яких

зловживань у фінансовій галузі. Наразі держава вже зробила перші кроки із зазначеного питання шляхом впровадження в освітній процес компетентнісного підходу, де головне завдання – формування ключових компетентностей, однією з яких і є «підприємливість та фінансова грамотність», що повинна наскрізно формуватися через усі навчальні предмети.

Проаналізувавши Державний стандарт початкової загальної освіти та законодавчі акти, ми виявили розбіжності у назві цієї компетентності. Так, у Концепції «Нова українська школа» [4] визначено орієнтири у формуванні «ініціативності та підприємливості», однак у Законі України «Про освіту» [5] та Державному стандарті початкової освіти [1] на сьогодні ця компетентність визначається як «підприємливість та фінансова грамотність». Оскільки державні документи було оновлено, зокрема і назви компетентностей, то в публікації взято за основу останню дефініцію.

Визначення підходів вчених до трактування поняття «фінансова грамотність» систематизовано у табл. 1.

Таблиця 1

Визначення поняття «фінансова грамотність»

Автор	Тлумачення поняття
О. Ковтун	Фінансова грамотність – це вміння розпоряджатись особистими коштами, планувати витрати, приймати зважені рішення у проблемних питаннях та усвідомлювати значущість фінансового виховання [3].
Т. Смовженко	Фінансова грамотність вводить людину у світ знань про кошти, доходи, витрати, заощадження, допомагає попередити можливі ситуації щодо фінансових ризиків. Сформовані навички раціонального мислення дозволять приймати ефективні рішення кожній людині без винятку [7].
В. Письменний	Фінансова грамотність – це вміння людини розпоряджатися грошима з мінімальними затратами та максимальною вигодою для себе [6].
Т. Кізіма	Фінансова грамотність – сукупність світоглядних позицій (установок), знань і навиків людей стосовно раціонального управління власними коштами та вміння компетентно використовувати їх при прийнятті фінансових рішень [2].
Sh. Mundi	Фінансова грамотність – це знання, поняття, навички і впевненість, що дають змогу людині схвалювати ефективні фінансові рішення і чинити у відповідності до визначеної ситуації [8]

* Примітка. Джерело: Складено автором на основі систематизації літературних джерел

Аналізуючи наведені у табл. 1 визначення поняття «фінансова грамотність», варто зазначити, що будь-яке визначення терміна припускає спроможність особи одержувати знання та поглиблювати навички, потрібні для прийняття правильного рішення із розумінням його можливих фінансових наслідків. Відповідний рівень фінансової грамотності особи дає їй змогу управляти власними ресурсами за обставин, що змінюються. Крім терміна «фінансова грамотність», часто вживають термін «фінансова освіта» як тотожний за значенням. Однак, фінансова грамотність – ширше поняття, оскільки воно включає в себе як розуміння, так і поведінку, яка охоплює

почуття особистого потенціалу, змогу застосовувати знання для прийняття ефективних рішень задля покращення власної фінансової спроможності. Тому фінансову освіту розглядають як процес поліпшення громадянами своїх знань та розуміння фінансових понять, послуг та продуктів.

Отже, ми притримуємось думки, що фінансова грамотність – це вміння людини розпоряджатися власними коштами, володіти основними фінансовими знаннями, що дозволить раціонально приймати фінансові рішення.

Вивчення фінансової грамотності передбачає необхідність розуміння її основ та принципів. До основ фінансової грамотності відносять:

1. Грамотний підхід до коштів. Ми повинні навчити дітей докорінно змінити своє відношення до фінансів та сприймати їх як гнучкий інструмент, за допомогою якого можна елементарно просто розпоряджатися, не залежати від них, а зробити так, щоби вони робили на вас і ваш добробут.

2. Облік та ретельне планування власних фінансів. Лише за рахунок власного планування, що робиться самостійно чи завдяки послугам особистого фінансового консультанта, вийде ефективно керувати усіма власними доходами та витратами, вірно визначити цілі, на які потрібно заощадити визначену суму грошових ресурсів.

3. Раціональний підхід до розподілу усіх фінансових ресурсів потрібен для здійснення заощаджень з метою купівлі нерухомості чи автомобіля, створення резерву грошових коштів, накопичення капіталу з метою створення активів, які б приносили дохід у вигляді відсотків, та задля багатьох інших необхідних фінансових задач.

4. Співробітництво із фінансовими інституціями. Нині щоби бути успішним, потрібно вміти налагоджувати взаємовідносини із банківськими установами, страховими компаніями, брокерами та іншими учасниками фінансового ринку, застосовувати інструменти задля раціонального управління грошовими коштами, вміти їх заощаджувати та ефективно використовувати. Сьогодні все більше людей розуміє необхідність співпраці із фінансовими інституціями, і ми маємо вміти грамотно користуватися усіма послугами фінансового ринку.

Вважаємо, що реалізація в Україні загальнодержавних заходів із підвищення рівня фінансової грамотності населення дасть змогу створити передумови задля зміцнення довіри людей до банківського сектору, зростання депозитів населення у банківському секторі, кращому усвідомленню характерних особливостей тих чи інших фінансових інструментів, що сприятиме підвищенню рівня добробуту населення та формуванню належного рівня фінансової культури держави.

Список використаної літератури:

1. Держаний стандарт початкової освіти (затверджений 21.02.2018 р. постановою № 87 Кабінету Міністрів України). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.02.2022).

2. Кізіма Т., Шаманська О. Фінансова грамотність населення і фінансова поведінка домогосподарств: аспекти взаємовпливу. URL : <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream>.

3. Концепція формування фінансової грамотності у початковій, основній та старшій школі. Географія та економіка в рідній школі. 2015. № 10. С. 2–4.
4. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. Ред. кол.: Л. Гриневич та ін.; заг. ред. М. Товкало. Львів, 2016. 64 с. URL : https://osvita.kupyansk-rada.gov.ua/files/docs/2019/14580_Nova_ukrainska_shkola_osnovni_standarti_osviti.pdf (дата звернення: 14.02.2022).
5. Про освіту: Закон України: від 05. верес. 2017 р. № 2145-VIII. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 14.02.2022).
6. Письменний В., Коженівський С. Енциклопедія для фінансово грамотних школярів. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2020. 136 с.
7. Смовженко Т. С. Фінансова грамотність: навчальний посібник. Київ: FINREP, 2013. 311 с.
8. Mundi Sh. International Experience: Financial Literacy Strategies and Programmes. 2011. URL: <https://www.slideshare.net/economiceducator/international-experience-financial-literacy-strategies-and-programmes> (дата звернення: 14.02.2022).

СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Казак О.О.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та економіки

Михайленко О. Г.

студентка 4 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

В умовах тотальної глобалізації під впливом коливань ринкового середовища, що динамічно розвивається і породжує спектр різноманітних протиріч, виникає потреба вдосконалення та дослідження планування як складової механізму управління підприємством. Бізнес-планування має стратегічно важливе значення, оскільки сучасні більш структуровані та інтегральні підходи планування підприємницької діяльності забезпечують перспективу розвитку та високу фінансову стійкість підприємства. Сучасне бізнес-планування є також важливою управлінською функцією, яка потребує цілеспрямованих зусиль з боку керівництва підприємства аби повністю реалізувати його переваги. Щорічний процес глобального бізнес-планування діяльності підприємства відбувається раз на рік, проте поточне планування є частиною повсякденного управлінського мислення, спрямованого на забезпечення сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

В загальному розумінні бізнес-планування являється механізмом узгодження та конкретизації цілей, стратегії та конкретних дій з метою забезпечення стійкого зростання та зміцнення бізнесу. В сучасних умовах даний процес розглядають як системний і формалізований підхід до виконання

обов'язків керівництва з планування, координації та контролю. Чисельні дослідження вітчизняних та зарубіжних економістів-науковців у цьому напрямку дають змогу визначити бізнес-планування як обґрунтований, докладний алгоритм дій, що передбачає розробку та застосування довгострокових та поточних цілей підприємства, яких необхідно досягти; довгострокове планування прибутку; напрямки формування річних, детальних бюджетів; визначення центрів відповідальності, встановлення механізмів контролю та методів і процедур оцінки [1].

У процесі бізнес-планування встановлюються цілі як на короткострокову, так і на довгострокову перспективу. Діапазон поставлених цілей є досить широким й охоплює усі аспекти діяльності підприємства, що визначає напрям діяльності усіх його структурних елементів. Процес планування безпосередньо пов'язаний з організаційними міркуваннями, стилем управління, зрілістю організації та професіоналізмом працівників [3]. Управлінські рішення щодо реалізації бізнес-планування формулюють стратегію досягнення поставлених цілей, забезпечуючи таким чином виконання чітко сфокусованого плану, за яким управлінська команда може керувати підприємством.

Постійні трансформаційні зміни в економічному середовищі відкривають підприємствам можливості для залучення додаткових клієнтів та збільшення частки ринку. Бізнес-планування заохочує творче стратегічне мислення, прагнення постійного пошуку нових ринків для продуктів та послуг, стимулює впровадження інноваційних розробок щодо створення нових продуктів та послуг. Ефективність процесу бізнес-планування визначається перманентною незадоволеністю поточними показниками діяльності підприємства. Основний принцип бізнес-планування полягає в усвідомленні управлінською структурою підприємства потенційних можливостей для його розвитку та удосконалення.

Відтак, бізнес-планування виконує цілий ряд завдань (рис. 1).

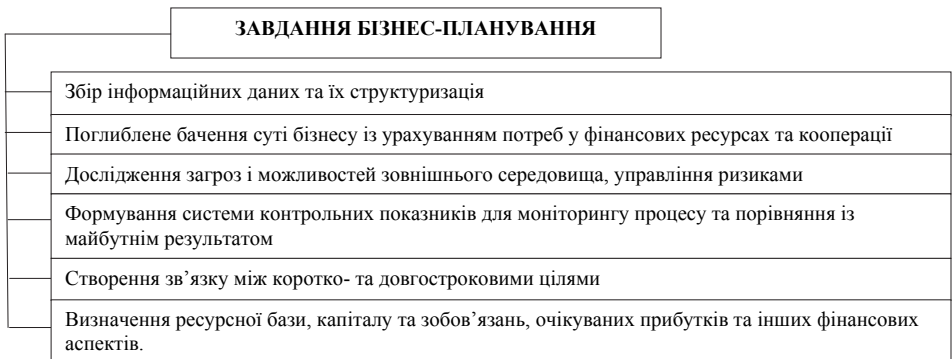

Рис. 1 Основні завдання бізнес-планування
Джерело: побудовано автором на основі даних [2,3]

Розвиток підприємства забезпечується максимізацією доходів за умов мінімізації витрат. Бізнес-планування включає прийняття рішень щодо оптимізації використання ресурсів підприємства, включаючи людей, капітал, виробничі потужності і впізнаваність торгової марки. В умовах обмеженості ресурсної бази бізнес-планування консолідує інформацію управлінській команді підприємства щодо визначення пріоритетів витрат. При цьому менеджмент підприємства уникає неправильних стратегічних рішень, таких як витрати ресурсів на вихід на ринки, де конкуренти мають непереборну перевагу. Це визначає наступні переваги бізнес-планування:

- 1) чітко визначені стратегічні цілі діяльності підприємства, що є відправною точкою для формування фінансових аспектів його розвитку;
- 2) управління грошовими потоками, що дає змогу передбачити ключові аспекти доходів та витрат підприємства та визначити способи їх оптимізації, а також здійснення ефективного контролю витрат підприємства шляхом порівняльного аналізу їх динаміки та ефективності;
- 3) диверсифікація ризиків шляхом їх детермінації та оцінки, впровадження елементів антикризового управління фінансами підприємства за рахунок систематичного оперативного визначення очевидних ризиків та ключових важелів;
- 4) залучення додаткових інвестиційних ресурсів, що забезпечує оптимізацію операційної діяльності підприємства;
- 5) набуття досвіду планування серед управлінців, критичне мислення, що розвивається під час проведення поточного та стратегічного планування, спонукає власників та менеджерів приймати більш точні та продуктивні рішення.

Процес планування безпосередньо пов'язаний з організаційними міркуваннями, стилем управління, зрілістю організації та професіоналізмом працівників [3]. Ці фактори відрізняються на різних підприємствах, але керівництво, застосовуючи наукові методи планування, виконує подібний алгоритм (рис. 2).

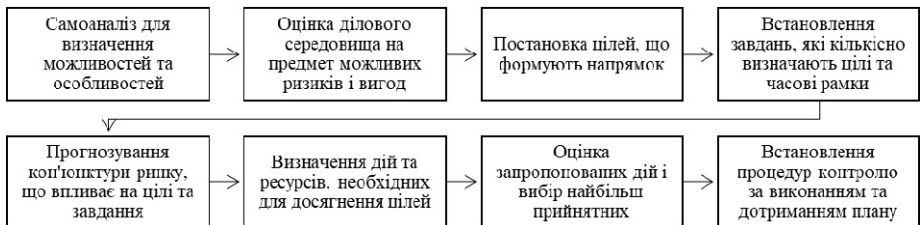

Рис. 1 Етапи проведення бізнес-планування
Джерело: побудовано автором на основі даних [3]

Отже, бізнес-планування – це не лише прогнозування майбутніх подій, а й формальний, динамічний, складний і стандартизований процес прийняття рішень, за допомогою якого керівництво продумує майбутнє бізнесу та формує заходи впливу на нього. Управлінська ланка оцінює та порівнює різні можливі

напрямки дій, які, на його думку, будуть вигідними для досягнення корпоративних фінансових цілей. Вона використовує ряд аналітичних інструментів і залучає персонал для підготовки відповідних даних, фінансових прогнозів, побудови планів, оцінки конкуруючих планів, внесення змін, вибору та реалізації курсу дій. Після впровадження управлінський контроль складається із зусиль, спрямованих на запобігання небажаних відхилень від запланованих результатів, фіксування подій, їх результатів та здійснення заходів у відповідь на цю інформацію.

Список використаної літератури:

1. Vereshchahina, H. and Pliekhanova, T. (2020), Improvement of the definition of strategic planning of enterprise development» *Ekonomika ta derzhava*, vol. 6, pp. 192-200. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.6.192> (Дата звернення: 13.02.2022).
2. BUSINESS PLANNING. *Encyclopedia of Business*, 2nd ed. 2022. URL: [<https://www.referenceforbusiness.com/encyclopedia/Bre-Cap/Business-Planning.html>] (Дата звернення: 14.02.2022).
3. Brian Hill. The Importance of Planning in an Organization. *The Houston Chronicle*. 2019. URL: <https://smallbusiness.chron.com/importance-planning-organization-1137.html> (Дата звернення: 14.02.2022).

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОФШОРНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Степаненко С.В.

кандидат економічних наук, завідувач кафедри політекономії
*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка
м. Полтава, Україна*

Важливим трендом розвитку міжнародного бізнесу на початку XXI ст. є його повальна офшоризація. Використання офшорів у підприємницькій діяльності міжнародних компаній має на меті створення та посилення конкурентних переваг суб'єктів бізнесу на основі інтерналізації фінансово-господарських операцій, реструктуризації корпоративних управлінських систем, реалізації механізмів податкової оптимізації і «розмивання» податкової бази [1, с. 146].

Українське законодавство наразі не дає визначення поняття «офшорна зона» («offshore» у перекладі з англійської – «поза берегом»), однак у вітчизняних дослідницьких колах саме цей термін став загальноживаним, тож якщо ж звернутися до наукових джерел, то можна навести таке узагальнююче визначення: «це юрисдикція, в якій надаються пільгові умови для іноземних осіб, що включають у себе податкові та інші послаблення за умови діяльності й отримання прибутку за межами цієї юрисдикції» [2, с. 70]. Більш деталізоване визначення наводять вітчизняні дослідники І. Леган та І. Супрунова, відповідно

до якого офшорною є зона, де для суб'єктів економічної активності, зареєстрованих на її території, котрі здійснюють свої комерційні операції й отримують прибуток поза територією реєстрації, діють спеціальні правила (у т.ч. податкового характеру), економічно більш сприятливі, ніж для зареєстрованих компаній, які здійснюють свої комерційні операції й отримують прибуток на території цієї юрисдикції [3, с. 134].

Водночас, в іноземних джерелах замість категорії «офшорна зона» зазвичай використовують поняття «offshore centre» (офшорний центр), «tax haven» (податкова гавань), «corporate haven» (корпоративна гавань), «bank haven» (банківський притулок) та ін. Загалом усі ці поняття об'єднують під однією назвою – «offshore jurisdiction» (офшорна юрисдикція) [4, с. 384].

Очевидно, що функціонування офшорних зон та їх використання у бізнесовій діяльності міжнародних компаній тісно пов'язано із здійсненням ними цілого комплексу фінансових операцій, що охоплюється поняттям «офшорної фінансової діяльності». Згідно із визначенням О. Чеберяко, офшорна фінансова діяльність являє собою надання фінансових послуг банками або іншими фінансовими установами нерезидентам, що включає різні операції з боргового фінансування, залучення депозитів, довірчого управління коштами клієнтів [5, с. 46]. Офшорні юрисдикції мають низку особливостей, які вирізняють їх з-поміж інших країн з пільговим оподаткуванням та формують інвестиційну привабливість для іноземних бізнесменів. Найбільш специфічною умовою стандартного офшору є обов'язковість отримання доходів, зареєстрованих на даній території компаній, поза даною територією. Проте окрім здійснення комерційних та фінансових операцій, а також отримання прибутку поза територією своєї реєстрації, офшорні юрисдикції характеризуються рядом інших визначальних особливостей. Так, основними ознаками офшорних зон є [2, с. 70; 3, с. 134; 5, с. 47]:

1) пільгове оподаткування або його повна відсутність на території офшору (зазвичай податок на прибуток або взагалі відсутній або не перевищує 1-2%; часто з фірм, що зареєстровані у цих країнах (але діють в іншому місці), не стягують інших податків, окрім разового річного збору, що не залежить від доходу, отриманого компанією);

2) наявність спеціального пакету адміністративних послуг за спрощеним порядком, а нерідко й анонімним, обслуговування нерезидентів;

3) спрощений порядок ведення бухгалтерського обліку та подання фінансової звітності (від фірм, розташованих в офшорних зонах, не потрібно представлення бухгалтерських звітів і податкових декларацій: єдиною формою звітності є щорічний фінансовий звіт);

4) низькі тарифи на реєстрацію й обслуговування офшорних компаній; (процес реєстрації переважно є умовним і виконується за дорученням; процедура керівництва офшорною фірмою є спрощеною: управління здебільшого має умовний характер і здійснюється секретарською фірмою за дорученням власника);

5) високий рівень банківського обслуговування з відсутністю низки обмежень, включаючи кількість рахунків, які може відкрити клієнт;

6) відсутність обмежень на вивіз валюти (компанії можуть вільно відкривати депозити в будь-якій валюті; вони мають право робити й одержувати платежі в будь-якій валюті без жодних обмежень);

7) можливість анонімного зняття готівки у різних країнах світу за допомогою використання корпоративних банківських карт;

8) відсутність у кримінальному законодавстві низки офшорних юрисдикцій карної відповідальності за ухилення від сплати податків;

9) конфіденційність інформації та бережливе ставлення до таємниць власників організацій (не підлягають розголошенню особистості власників фірми; розкриття персональних даних може вимагатися лише у випадку початку розслідування по факту здійснення кримінального злочину).

10) низький рівень статутного капіталу (найчастіше він просто декларується, а мінімальний розмір, як правило, не встановлюється).

Підсумовуючи, зазначимо, що визначальною особливістю офшорного бізнесу є створення для підприємців сприятливого валютно-фінансового та фіскального режимів, високого рівня законодавчих гарантій банківської та комерційної таємниці, лояльного державного регулювання. Можна сказати, що відмітні ознаки офшорних територій стають своєрідними магнітами, що притягують до себе увагу іноземних компаній. Відповідно, міжнародний офшорний бізнес, розвиваючись та нарощуючи масштаби, набуває ознак свого роду мистецтва оптимізації податкових відрахувань та приховування джерел доходів. Внаслідок цього відбувається міграція компаній та рух капіталів до територій, де можна отримати максимальні податкові пільги та інші преференції, що, зрештою, шкодить перспективам розвитку національних економічних систем.

Список використаної літератури:

1. Туролев Г. О. Глобалізаційні тенденції розвитку офшорного банкінгу. *Економічний форум*. 2020. № 4. С 146-153.
2. Бевза Д.О. Правова характеристика офшорних зон та антиофшорного регулювання: Україна та світ. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 69-72.
3. Леган І. М., Супрунова І. В. Офшорні юрисдикції як інструмент тінізації економіки та транснаціональної злочинності. *Право та державне управління*. 2021. № 2. С. 133-139.
4. Тюріна Н.М., Карвацка Н.С. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури. 2013. 408 с.
5. Чеберяко О. В. Сутність офшорної фінансової діяльності та її вплив на економіку України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2014. Випуск 118 (частина II). С. 46-59.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ, ТЕРИТОРІЙ ТА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: СУЧАСНІ ФІНАНСОВІ КОНЦЕПЦІЇ, НАПРЯМИ ДІЙ, СПОСОБИ ТА АЛГОРИТМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

УЗАГАЛЬНЕННЯ ПІДХОДІВ ЩОДО ТРАКТУВАННЯ «ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ»

Андросова Т.В.

кандидат економічних наук, професор кафедри економіки та бізнесу

Красніков В.В.

студент 4 курсу, напрям підготовки «Міжнародна економіка»

Державний біотехнологічний університет

м. Харків, Україна

В сучасних умовах все більше актуалізується дослідження експортного потенціалу української економіки, ефективна реалізація якого має допомогти у вирішенні багатьох проблем її розвитку. Рівень формування та реалізації експортного потенціалу свідчить про реальні конкурентні переваги національної економіки та є інструментом просування інтересів країни на світовому ринку.

Метою дослідження є аналіз трактувань «експортного потенціалу» для їх узагальнення з урахуванням часового аспекту.

Аналіз наукових праць, в яких досліджується сутність «експортного потенціалу», дозволяє виділити наступні підходи: ресурсний, результативний, ринковий, цільовий, адаптаційний, компаративний (табл. 1).

У більшості визначень експортний потенціал трактується через категорії «ресурси», «здатність», «можливість», які характеризують різні прояви потенціалу, в тому числі відображуючи часовий аспект. Якщо експортний потенціал трактується як сукупність вже створених і нагромаджених суб'єктом господарської діяльності ресурсів, необхідних для експортної діяльності, то у визначенні превалює аспект минулого. При визначенні експортного потенціалу в поточному періоді основними є рівень та ефективність практичного використання суб'єктом господарської діяльності наявних ресурсів і здібностей.

Таблиця 1.

Основні підходи до визначення «експортного потенціалу»

Підхід	Відповідні визначення
Ресурсний	- сукупність ресурсів (фінансових, трудових, інтелектуальних та ін.), що використовуються з метою виробництва продукції на експорт - можливість використання природних, виробничих, технологічних, трудових, інвестиційних ресурсів регіону в структурі світогосподарських зв'язків
Результативний	- обсяг товарів і послуг, які національна економіка може виробити та реалізувати на світовому ринку, отримуючи від цього максимальну вигоду
Ринковий	- самостійна підсистема зовнішньоекономічної діяльності економіки країни, місією якої є забезпечення конкурентних переваг національної продукції та збільшення її присутності на зовнішніх ринках
Адаптаційний	- здатність національної економіки до адаптації до умов зовнішнього середовища, що постійно змінюється - здатність підприємства адаптуватися до вимог зовнішніх ринків з метою виведення на них конкурентоспроможної за якісними та кількісними показниками продукції
Цільовий	- здатність економічного суб'єкта (національної економіки) використовувати наявні ресурси для досягнення стратегічних цілей
Компаративний	- сукупність можливостей підприємств певної країни виробляти і реалізовувати продукцію, що має порівняльні переваги стосовно аналогічної продукції на світовому ринку - спроможність підприємства виробляти та реалізовувати продукцію, що має конкурентні переваги щодо аналогічної продукції на міжнародних ринках

Джерело: узагальнено автором на основі: [1], [2], [3], [4], [5], [6], [7], [8], [9].

В аспекті майбутнього часу експортний потенціал розглядається з точки зору досягнення суб'єктом певних цілей, наприклад, підвищення конкурентоспроможності та завоювання позицій на світовому ринку.

Таким чином, відомі підходи щодо трактування сутності експортного капіталу можна узагальнити з урахуванням часового аспекту (рис. 1).

Рис. 1 Класифікація підходів щодо трактування сутності експортного потенціалу з урахуванням часового аспекту

Джерело: складено автором

Сучасний динамізм світового економічного розвитку висуває на перший план підхід, орієнтований на майбутнє, на розвиток. Під експортним потенціалом все частіше розуміється здатність суб'єкта господарської діяльності розвиватися через зміни якості продукції й її асортименту, обсягів експортної діяльності та їх географічної спрямованості тощо.

Отже, експортний потенціал є складним, багатоаспектним явищем. На основі узагальнення існуючих підходів його трактування визначимо експортний потенціал як сукупність накопичених властивостей та ресурсів (аспект минулого часу), які за умови ефективного практичного використання (поточний період) досягати поставлених цілей щодо підвищення конкурентоспроможності та завоювання позицій на світовому ринку (аспект майбутнього часу).

Список використаної літератури:

1. Бестужева С. Концептуальні підходи до визначення сутності експортного потенціалу. Мукачівський державний університет: Економіка і суспільство. 2017. № 8. С. 22-28.
2. Зборовська Ю. Формування експортного потенціалу переробних підприємств АПК : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Ю. Л. Зборовська ; Уман. нац. ун-т садівництва. – Умань, 2011. 20 с.
3. Ставицька А., Нестеренко О. Експортний потенціал України та можливості його реалізації на світовому ринку. *Причорноморські економічні студії*. Економіка та управління національним господарством. 2019. Вип. 47-1. С. 89-93.
4. Мала І. Шляхи розвитку експортного потенціалу металургійного підприємства ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» /Вчені записки Університету «КРОК» №2(62), 2021. С. 27-34.
5. Лазарева О., Вакар К. Розвиток експортного потенціалу аграрного сектора економіки України в умовах глобалізації. АГРОСВІТ. № 1-2, 2019. С. 3-9.
6. Портер М. Конкурентное преимущество: как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость; пер. с англ. М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. 715 с.
7. Чернявський І. Формування експортного потенціалу підприємств зернової галузі. Дис... канд. екон. наук: 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Мелітополь, 2020. 288 с.
8. Чухраєва Н. Сутність та структура експортного потенціалу промислових підприємств. *Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво»*. 2017. № 4–5. С. 73–77.
9. Волкова І. Формування експортного потенціалу молокопродуктового підкомплексу АПК : автореф. дис... канд. екон. наук / І. М. Волкова ; Держ. вищ. навч. закл. «Держ. агрокол. ун-т». Житомир, 2007. 20 с.

ВПЛИВ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Андрущенко І.Г.

кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань
*Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Серед засобів державного впливу на національну економіку, країни-члени Європейського Союзу (далі – ЄС) широко використовують такі, як бюджет

(система видатків держави) та податки (система доходів держави). Спрямовуючи державні капіталовкладення у певні галузі народного господарства, держава стимулює їх подальший розвиток та активізує діяльність пов'язаних з ними суб'єктів господарювання (далі – СГ) інших галузей.

Фіскальна політика держави завжди була каменем спотикання у суспільстві. Завдання по формуванню дохідної частини бюджету є першорядним у будь-якій країні світу. За рахунок державного бюджету відбувається збільшення державного споживання, фінансування соціальних програм та заходів. Знижуючи ставки податків від підприємницької діяльності, впроваджуючи практику прискореної амортизації, надаючи інші податкові пільги, держава сприяє прискоренню темпів економічного зростання, або ж навпаки, здійснюючи жорстку податкову політику, сприяє їх затримці. Вищевикладене підкреслює особливу актуальність дослідження.

Метою дослідження є здійснення аналізу впливу фіскальної політики держави на діяльність СГ та актуалізація цього питання у суспільстві.

У країнах-членах ЄС фінанси виконують три основні функції: а) фіскальну; б) розподільчу; в) контрольну.

Фіскальна функція відповідає за створення матеріальної бази для існування держави. Державні доходи утворюються за рахунок відрахувань СГ частини своїх доходів на безоплатних та безповоротних засадах. Держава діє у цьому випадку як політична організація, яка законодавчим шляхом концентрує у себе частину вартості сукупного суспільного продукту внаслідок сплати податків.

Розподільча функція виражається у розподілі та регулюванні використання одержавленої частини сукупного суспільного продукту.

Контрольна функція проявляється в процесі мобілізації, розподілі та використанні фондів коштів держави.

Кошти з державного чи місцевого бюджетів, поряд з відрахуваннями на соціальні та інші заходи, можуть витратитися на фінансування державних потреб чи виконання завдань і функцій держави.

В більшості країн-членів ЄС фіскальна політика щодо СГ державної форми власності практично така ж як і до СГ приватної форми власності. Проте враховуючи низьку рентабельність, окремі СГ державної форми власності можуть зовсім звільнитися від сплати податків, або ж ставки податків для них встановлюються на достатньо низькому рівні.

Відомо, що на території країн-членів ЄС, СГ отримують прибуток, одну частину якого віддають державі (до бюджету), а іншу залишають у себе (у вільному розпорядженні). Розміри обох частин та способи передачі прибутку до державного бюджету регулюються законодавчими нормами кожної країни окремо. Найбільш гостра проблема у такому регулюванні полягає у визначенні розміру частки, яка залишається у розпорядженні СГ. На цей розмір впливають численні чинники: потреба суспільного відтворення, об'єктивні можливості СГ, оновлення технології та продукції, що випускається тощо.

Будь-яка країна світу бажає зосередити у бюджеті для потреб суспільства якнайбільшу частину сукупного суспільного продукту. Проте таким країнам

доводиться брати до уваги і той факт, що у СГ повинна залишатися певна частка прибутку. Нехтування даного правила може спричинити зниження активності на ринках капіталів та організованих товарних ринках.

Перерахування СГ державної форми власності частини свого доходу до бюджету, можуть бути у вигляді податку з обороту, плати за виробничі фонди, податку на прибуток тощо.

Форми відрахувань до бюджету можуть змінюються залежно від поточних завдань, які стоять перед економікою тієї чи тієї країни. Посилюючи одні чинники та послаблюючи інші, країни-члени ЄС стимулюють СГ до підвищення ефективності виробництва та зростання рентабельності. Наприклад, введення оплати за виробничі фонди поставило їх перед необхідністю зменшувати абсолютний розмір та підвищувати ефективність використання фондів. У цьому випадку діяло правило: чим менший обсяг виробничих фондів, тим менша частина отриманого прибутку піде на їх оплату, тим більша частина залишиться у розпорядженні СГ [1, с. 166-167].

Враховуючи викладене доходимо висновку, що Україні варто зважено підходити до питання податкового навантаження на СГ. Так як від цього буде залежати і переоснащення виробничих потужностей СГ, і запровадження новітніх технологій, і виробництво конкурентоздатної продукції, і, як наслідок, наповнення державного бюджету та зниження рівня дефіциту бюджету. Нашій країні варто вивчати досвід розвинених країн світу та за можливості втілювати його в сферу діяльності СГ.

Список використаної літератури:

1. Мамутов В. К., Чувпило О. О. Господарче право зарубіжних країн: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ. : Ділова Україна, 1996. 352 с.

БАЛАНС МІЖ ВИРОБНИЦТВОМ ТА РЕАЛІЗАЦІЄЮ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Арапін Ю.М.

здобувач наукового ступеня доктора філософії
кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань
*Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, України*

Надійне забезпечення потреб населення держави продовольством рослинного походження, зокрема продовольчими зерновими, має стратегічне значення, оскільки від цього залежать не лише її продовольча, а й фінансова безпека. Нині в Україні, існує ряд загроз фінансовій безпеці, які потребують негайного вирішення. В першу чергу це порушення балансу між виробництвом та реалізацією зернових на зовнішніх ринках (отримання валютної виручки),

а також низька купівельна спроможність окремих соціальних груп населення, що зумовлює загрозу фінансовій та продовольчій безпеці держави.

Провести аналіз стану забезпечення продукцією рослинного походження та виявити чинники, що впливають на рівень фінансової безпеки в країні.

Внаслідок поширення пандемії COVID-19 та пов'язаного із нею економічного спаду, можна очікувати, що ситуація із збільшенням частки витрат на харчування у сукупних споживчих витратах може погіршитися. Події останніх двох років засвідчили вразливість глобальних продовольчих товаропровідних ланцюгів, а введені обмеження на переміщення осіб та товарів стали реальною проблемою для багатьох країн у забезпеченні продовольчої безпеки, особливо найбільш вразливих верств населення. Зазначене ставить під загрозу досягнення цілей сталого розвитку, у тому числі збільшення рівня продовольчого забезпечення населення.

Варто врахувати, що в Україні виробляється достатній обсяг зернових для забезпечення продовольчої безпеки та здорового харчування. Проте, внаслідок низької купівельної спроможності населення, високої частки втрат продукції на усьому виробничо-збутовому ланцюжку, а також порушення балансу між виробництвом та реалізацією зернових на зовнішньому ринку, частина населення має обмежений доступ до необхідних соціальних продуктів [1].

Як відомо, національний ринок рослинної продукції завжди був та залишається одним із найперспективніших і стабільних у своєму розвитку серед основних агропродовольчих ринків. Останніми роками цьому сприяє, перш за все, зростання попиту на світовому ринку на зернові. Зростання споживання продовольчого зерна призводить до росту цін і на продукти переробки цих культур. Тому з'ясування кон'юнктури світового ринку продовольчого зерна є надзвичайно актуальним.

Збільшення світових обсягів переробки зернових веде до позитивних змін як в даній галузі, так і в економіці вцілому, адже переробка цих культур несе в собі безліч корисних людству факторів, наприклад, розвиток передових технологій та біопалива, робочі місця на переробних заводах, поповнення бюджетів даних країн тощо.

Нинішні тенденції світових цін на зернові, відновлення девальваційних процесів в країні, енергитична криза, свідчать на користь зростання внутрішніх цін на ці культури в Україні в найближчий період.

З огляду на тенденції розвитку світової економіки й обмеженість факторів виробництва, в найближчі роки в Україні слід очікувати подальшого зростання обсягів виробництва продовольчого зерна, що в свою чергу повинно в цілях фінансової безпеки країни збільшити переробку та доступність споживання продуктів даного виробництва. У перспективі розвитку сфери вирощування зернових в Україні, а також дотримання балансу відносно експорту даної продукції, що в свою чергу посилить фінансову безпеку країни, будуть відігравати значну роль наступні чинники:

– поступова лібералізації торгівлі з країнами ЄС (у межах євроінтеграційних процесів);

- збереження тенденції до зростання обсягу експорту в країни близького та далекого зарубіжжя, в яких темпи зростання населення відстають від темпів зростання виробництва продуктів харчування (наприклад, Китай, Індія тощо);
- відносно низька собівартість та високий рівень рентабельності виробництва, що забезпечує цінову конкурентоздатність на світовому ринку;
- збереження політики розвинених країн на поступове заміщення енергетичних товарів (нафта, газ) відновлювальними джерелами енергії;
- високий технологічний рівень розвитку галузі;
- відтворення та дотримання внутрішнього балансу продовольчого зерна [2].

Слід підкреслити, що державна регуляторна політика стосовно продовольчого зерна, а також механізм їх виробництва та реалізації набули особливого значення для цієї галузі економіки, оскільки основною метою такої політики є забезпечення продовольством рослинного походження населення країни в необхідних обсягах. Адже, від стабільної та передбачуваної державної продовольчої політики у сфері виробництва необхідної кількості продовольчого зерна, залежить і фінансова безпека нашої країни.

Водночас, проблема формування ефективної державної продовольчої політики в Україні є однією з найгостріших у період становлення в державі ринкових відносин, а її вирішення, що здійснюється протягом останніх тридцяти років, не завжди призводить до бажаних результатів.

Варто також вказати, що на національні особливості продовольчої безпеки як складової фінансової незалежності держави, мають вплив і загрози, що виникають внаслідок системних зрушень. До таких загроз можна віднести [3, с. 64]:

- недосконалість системи контролю якості;
- зниження купівельної спроможності населення;
- незбалансоване споживання населенням продуктів харчування;
- зростання цін на сільськогосподарську продукцію;
- відсутність нормативного регулювання на рівні держави внутрішнього балансу продовольчого зерна;
- відповідно залежність від імпорту за окремими продуктами переробки тощо.

Забезпечення продовольчої безпеки держави як складової фінансової безпеки в цілому, вимагає високого рівня державної підтримки, що передбачає здійснення системного державного впливу у сфері виробництва та реалізації зернових культур, а також впровадження заходів контролю за їх експортом. Проте, суспільству потрібне забезпечення корисним, безпечним для здоров'я та достатньо дешевим продовольством, а питання їх якості в останні роки набуває особливої актуальності. В цьому контексті дуже важливим є оцінка стану розвитку фінансової безпеки в розрізі продовольчої незалежності країни із визначенням основних проблем, які виникають в процесі її забезпечення на макро- і мезорівні. Зважаючи на депресивний стан економіки України, питання продовольчої безпеки у розрізі фінансової незалежності залишається відкритим і потребує розробки підходів до його термінового вирішення [4, с. 73].

Список використаної літератури:

1. Проект розпорядження Кабінет Міністрів України «Про схвалення Стратегії продовольчої безпеки на період до 2030 року» URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=2dc0a54e-c9db-4ac0-b468-dd9b02ebf548>. (дата звернення 14.02.2022).
2. Коваленко О. В., Горбатюк О.В. Аналіз тенденцій світового ринку олійних культур. Науковий вісник Херсонського державного університету №31. 2018. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_31/6.pdf.
3. Сиротюк Г. В. Продовольча безпека – складова економічної безпеки країни : матеріали круглого столу (15 травня 2015 року). Львівський НАУ. Львів, С. 64-67.
4. Колісник Г. М. Продовольча безпека України та особливості її розвитку. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20155\(115\)/sep20155\(115\)_072_KolisnykHM.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20155(115)/sep20155(115)_072_KolisnykHM.pdf) (дата звернення 15.02.2022).

ТРАСПАРЕНТНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Бутенко В.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Белінська Ю.В.

здобувач II (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

*Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
м.Одеса, Україна*

У сучасних умовах банківський сектор України знаходиться на етапі структурних та операційних перетворень, де однією з ключових проблем залишається втрата довіри до банків на фоні численної низки банкрутств, незахищених прав вкладників, приховування реальних власників банків. Виходячи із цього виникає проблема транспарентності, тобто прозорості діяльності банків. На сьогодні однією з умов розвитку українських банків є розкриття достовірної та прозорої фінансової інформації, що буде доступна для кожного учаснику ринку банківських послуг та яка буде подаватися у зрозумілій для них формі. Необхідність у такій інформації обумовлюється бажанням учасників ринку оцінити можливі ризики проведення майбутніх операцій. Тож існує потреба у дослідженні прозорості банківської діяльності та визначенні ефективних методик розрахунку рівня транспарентності.

Транспарентність економічного розвитку навіть для сучасної ринкової економіки розвинених країн світу є досить новою, недостатньо дослідженою проблемою. Вона не випадково пов'язується зі стійким характером розвитку сучасної економіки, оскільки саме для стійкості властива транспарентність як відкритий і прозорий стан економіки. На якій основі створюється ця транспарентність, як вона поєднується зі стійкістю економічного розвитку-це ті питання, які продовжують порушувати великий теоретичний і науково-практичний інтерес дослідження.

Оскільки банки функціонують в ринковому середовищі і діють як комерційні структури, будь-який з них на ринку характеризується ймовірністю банкрутства, не відомій його клієнтам, тобто має місце асиметрія інформації. За цих умов оцінити фінансову стійкість банків тільки на підставі фінансових показників є недостатнім. Вкрай важливим є рівень транспарентності в оцінюванні фінансової стійкості банків. Транспарентність (transparency) – це розкриття банком всім зацікавленим особам (кредиторам, інвесторам, громадськості) інформації щодо цілей діяльності, правових, інституційних і економічних основ, принципових рішень і їх обґрунтування, даних та інформації, прямо або опосередковано пов'язаних з діяльністю банку, а також умов підзвітності в повному обсязі, в доступній формі та на своєчасній основі [1].

Проблема транспарентності та механізмам її реалізації в банківській сфері значна увага приділяється Світовим банком, Міжнародним валютним фондом, Банком міжнародних розрахунків. В основу підходу до реалізації транспарентності покладено чотири принципи [3]:

1. максимальний доступ до інформації;
2. обмежений перелік виключень;
3. чіткий регламент інформаційного запиту;
4. право оскарження відмови в наданні інформації.

Забезпечення транспарентності на рівні комерційних банків здійснюється через обов'язкове розкриття банками інформації про їх фінансовий стан, фінансові результати, прийняті ними ризики, організаційну структуру та інші дані [3].

У контексті антикризового менеджменту транспарентність учасників банківського ринку забезпечує[2]:

1. ефективний розподіл ресурсів на фінансовому ринку через усунення інформаційної асиметрії;
2. зниження частоти банківських криз і витрат, пов'язаних з їх подоланням;
3. швидке відновлення проблемних банків в посткризовий період;
4. підтримка високої ринкової дисципліни та культури банківської справи.

Поряд з позитивними ефектами від підвищення транспарентності банку слід зважати на негативні аспекти, зокрема зростання витрат. Прямі витрати безпосередньо пов'язані з транспарентністю та обумовлені необхідністю підготовки та своєчасного надання точної та релевантної інформації, що, як мінімум, вимагає наявності інформаційних систем і систем бухгалтерської звітності, додаткових витрат на оплату праці співробітників бухгалтерії, ризик-менеджерів, співробітників ІТ-підрозділів тощо. Непрямі витрати пов'язані з тим, що банківська діяльність пов'язана з інформаційно-насиченими продуктами та технологіями, які, в разі оприлюднення інформації про них, можуть бути використані конкурентами [1]. Зважаючи на це, беззаперечним є твердження, що витрати на забезпечення транспарентності мають компенсуватись позитивним впливом на фінансову стабільність банку та зростання рівня ринкової дисципліни.

НБУ, враховуючи міжнародні стандарти транспарентності й практику закордонних банків в цій сфері, також розробив ряд нормативних документів, в яких регламентовано перелік інформації про ризики, яку банки в обов'язковому порядку повинні оприлюднювати в складі офіційної фінансової звітності, й порядок її розкриття. Визначено вимоги з боку регулятора і про розкриття структури власності банків. Однак, досі не розроблено єдиної методики визначення рівня транспарентності в оцінюванні фінансової стійкості банку. Зазвичай, вона оцінюється в Україні на основі системи показників, що характеризують окремі складові фінансової діяльності банку, а питанням транспарентності ще не приділяється достатньої уваги.

Отже, банкам потрібно виробити стратегію в сфері інформаційної політики, нарощувати свою інформаційну активність, бути більш відкритими до інвесторів та клієнтів. Утвердження транспарентності в практику діяльності банків України постає у ряді найзагальніших завдань як банківського менеджменту, так і державного регулювання банківського бізнесу.

Поруч з цим шукають свого вирішення проблеми кількісного виміру рівня банківської транспарентності, місця банківської таємниці, зокрема інформації про бізнес клієнтів, у концепції транспарентності банківської. Таким чином, для підвищення транспарентності банківського сектору України потрібна системна та тривала робота з реалізації розглянутих заходів, перш ніж можна буде говорити про якісне оновлення банківського сектору.

Список використаної літератури:

1. Nuutinen A., Takalo T. Enhancing bank transparency: *A re-assessment. Review of Finance*. 2002. №6(3). P. 429-445. URL: <https://academic.oup.com/rof/article-abstract/6/3/429/1595083> (дата звернення 16.02.2022).
  2. Буряк А. В., Вяхірсва К. О. Транспарентність банків як інструмент відновлення довіри до фінансового сектору країни. *Проблеми і перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України*: зб. матеріалів II Всеукраїнської наук.-практ. конф., 23 лист. 2017 р. Суми: СумДУ, 2017. С. 208-21 URL: <https://www.essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/66116> (дата звернення 17.02.2022).
  3. Чуб О.О. Транспарентність у діяльності ділових та центральних банків у глобальному просторі. *Економіка і регіон*. 2012. № 1 (32) С.81-85 URL: <https://jfub.donnu.edu.ua/article/view/2839> (дата звернення 17.02.2022).
-

ІННОВАЦІЙНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ДЕТЕРМІНАНТ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Горященко Ю.Г.

доктор економічних наук, доцент кафедри маркетингу
*Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна*

Проблемні питання запровадження інноваційного маркетингу у підприємницькій діяльності на часі, однак більшість з них залишаються невирішеними, оскільки переважна більшість вітчизняних підприємств потерпають від нестачі фінансових ресурсів та неефективної системи управління маркетинговою діяльністю, якій сьогодні відводять неналежну роль.

У широкому сенсі, інноваційний маркетинг (маркетинг інновацій) – ефективний інтегрований інструмент успішного бізнесу; діяльність, що спрямована на пошук нових сфер бізнесу, розробку абсолютно нових видів продукції та впровадження у виробництво інновацій для уже існуючих товарів [1, 2]; «діяльність на ринку нововведень, спрямована на формування або виявлення попиту з метою максимального задоволення запитів і потреб, що базується на використанні нових ідей щодо товарів, послуг і технологій, які найкраще сприяють досягненню завдань організації та окремих виконавців» [3].

Розглядаючи стратегічну карту збалансованої системи показників (BSC) як концептуальну модель управління інноваційним розвитком підприємств, яка здатна в умовах невизначеності генерувати рішення щодо вибору оптимальних варіантів інноваційного розвитку на основі інтеракційності запропонованих заходів для зіставлення результатів з поставленими основними і другорядними цілями і завданнями, слід дати оцінку саме маркетинговому сектору, який тісно пов'язаний з фінансовим, інвестиційним та сектором стейкхолдерів. Отож, головними ознаками інноваційного маркетингу на підприємстві є вирішення таких завдань, як:

- визначення конкурентної позиції підприємства (стратегічної бізнес одиниці);
- аналіз сильних сторін підприємства з позиції функціонування у суміжних галузях;
- аналіз міжнародних інноваційних хабів;
- оцінка ринкових ніш, які мають продемонструвати суттєве зростання найближчим часом;
- швидкість інноваційних змін конкурентів;
- маркетингова оцінка потенціалу інновацій;
- бенчмаркінг.

Відповідно до поставлених завдань, ефективність підприємницької діяльності може вимірюватися фінансовими та нефінансовими індикаторами, такими, як:

- частка підприємства на (профільному) ринку;
- рентабельність витрат на маркетинг;

– оцінка рівня конкурентоспроможності підприємства;
– SWOT, BCG, Shell/DPM, HOFER/SCHENDEL, LOTS, SPACE, GAP, PIMS, PEST-аналіз та інші види стратегічного й поточного аналізу.

Основною метою маркетингу інновацій є задоволення суспільних потреб, для інноваційних підприємств – визнання підприємства на профільному інноваційному ринку, кумулятивний ефект структурно-якісних перетворень в управлінні інноваційним розвитком, довгострокове економічне зростання у результаті поєднання інтелектуальних ресурсів та інформації, розширення і рівність інноваційних можливостей, свободи, узгодженість з Цілями сталого розвитку, акцент на інноваціях як на найважливішому аспекті бізнесу тощо.

Своєчасними заходами для українських підприємств повинні стати використання інструментів маркетингу, зокрема маркетингу інновацій:

– стратегування як специфічний процес колективної довготривалої роботи зі стратегічно осмисленою перспективою в підприємництві;

– контроль проєктів як процес, у якому керівник проєкту встановлює, чи досягнута мета і цілі, виявляє причини дестабілізації процесу виконання роботи та обґрунтовує прийняття управлінських рішень;

– вдосконалення комплексу маркетингу як процес застосування сучасних інструментів і методів, що використовуються бізнесом для досягнення його ринкових цілей;

– вивчення інвестиційної кон'юнктури, поведінкових моделей конкурентів і споживачів, індексів задоволеності інвесторів тощо [4].

Українським підприємствам вкрай необхідно використовувати й налагоджувати інноваційний маркетинг, здатний формувати і виявляти попит з метою максимального задоволення запитів користувачів, споживачів та клієнтів, контролювати інноваційно-інвестиційні проєкти, оцінювати моделі поведінки конкурентів, ретельно досліджуючи бізнес-простір.

Список використаної літератури:

1. Курбачька Л.М., Кадирус І.Г. Впровадження маркетингових інновацій в діяльність промислових підприємств. Економіка та держава. 2020. № 4. С. 187–190. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.4.187.

2. Гризовська Л.О., Романова А.В. Маркетинг інновацій як інструмент успішного бізнесу. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 16. С. 301–307.

3. Інноваційне підприємництво: креативність, комерціалізація, екосистема : навч. посібник / Ю. М. Багал та ін.; Київ : Пульсари, 2015. 278 с.

4. Горященко Ю.Г. Інвестиційний маркетинг як детермінант ефективності підприємництва. Підприємництво і торгівля: тенденції розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса: ОНПУ, 2020. С. 18–20.

5. Horiashchenko Y. Diagnosis the Innovative Development of Enterprises in Dnipropetrovsk region. Економічні інновації. 2021. Т. 23. Вип. 1 (78). С. 28–34.

НАСЛІДКИ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ З ЕКОСИСТЕМОЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Даніч В.М.,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки,
завідуючий кафедрою математичних методів в економіці,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,

Татар М.С.,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування,
*Національний аерокосмічний університет
ім. М.С. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»*

Промислові підприємства під час здійснення своєї господарської діяльності й взаємодії з екосистемою, завдають їй значної шкоди, що проявляється у забрудненні води, ґрунтів, атмосферного повітря, надмірному використанні природних ресурсів, зменшенні лісових площ тощо, що впливає на соціальні показники, позначається на рівні захворюваності громадян.

За останні декілька років серед ТОП-10 глобальних викликів, оприлюднених Всесвітнім економічним форумом [1], перші п'ять позицій займають виклики навколишнього середовища – екстремальні погодні явища, нездатність адаптації до змін клімату, природні катастрофи, втрата біологічної різноманітності, екологічні катастрофи, викликані людськими діями, що постають перед всіма країнами світу і Україна не є виключенням.

Проведений аналіз місця України у Рейтингу екологічної ефективності показав, що Україна серед 180 країн світу в 2008 р. займала 149 місце, 2010 р. – 163 місце, 2012 р. – 132 місце, 2014 р. – 178 місце, 2016 р. – 180 місце, 2018 р. – 109 місце, 2020 р. – 60 місце (табл. 1).

Таблиця 1.

Показники екологічної ефективності України

Показник	2020 рік		Зміна за останні 10 років
	Ранг	Бали	
1	2	3	4
Рейтинг екологічної ефективності	60	49,5	0,7
Здоров'я навколишнього середовища	69	49	2,6
Якість повітря	86	39,8	5,4
Санітарія та питна вода, у т.ч.	66	55,1	-0,6
– санітарія	79	55,2	-0,2
– питна вода	58	55	-0,9
Важкі метали (свінець)	42	69,3	3,6
Тверді відходи	45	73,1	–
Життєздатність екосистеми, у т.ч.	66	49,9	-0,5
– біорізноманіття	139	37,7	0,1
Стан екосистеми, у т.ч.	108	30,2	-1,3

1	2	3	4
– втрата деревного покриву	109	25,2	-5
– втрата пасовищ	64	62,7	20,5
– втрата водно-болотних угідь	37	86,9	42,6
Рибальство	71	12,4	–
Зміна клімату, у т.ч.	26	69,2	-1,7
– темпи зростання CO ₂	27	61,9	3,4
– темпи зростання метану CH ₄	48	87,4	-12,6
– темпи приросту F-газу	97	87,9	0,4
– темпи приросту оксиду азоту	65	66,2	-2
– парникові гази на душу населення	104	42,2	15,7
Забруднення атмосферного повітря, у т.ч.	64	76,6	-13,9
– темп зростання SO ₂	94	64,9	-35,1
– темп зростання NO _x	39	88,4	7,4
Сільське господарство (індекс N Mgmt)	1	79,5	18,3
Водні ресурси (очищення стічних вод)	60	14,1	–

Джерело: складено авторами на основі [2]

Сталий розвиток підприємств повинен бути обумовлений не лише соціально-економічною ефективністю їх діяльності, а й забезпеченням екологічної відповідальності держави, бізнесу та суспільства, що передбачає налагодження взаємодії між ними й сприятиме зменшенню негативного навантаження на екосистему.

Список використаної літератури:

1. The Global Risks Report 2020 URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risk_Report_2020.pdf (дата звернення 16.02.2022).
2. Environmental Performance Index URL: <https://epi.yale.edu/epi-results/2020/country/ukr> (дата звернення 16.02.2022).

МОРСЬКА ВІТРОВА ЕНЕРГІЯ ЯК ДРАЙВЕР РОЗВИТКУ ПРИБЕРЕЖНИХ ТЕРИТОРІЙ

Дуб А. Р.

кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник
ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України»,
М. Львів, Україна

Відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки за напрямом «Реалізація морського потенціалу для розвитку приморських регіонів та відтворення навколишнього природного середовища Азовського і Чорного морів» визначено [1] необхідність підтримки проектів міжрегіональної співпраці приморських областей та територіальних громад, у сфері збереження навколишнього природного середовища та розвитку

регіональної економіки, пов'язаної з використанням морської та прибережної зон. З огляду на це, морська вітрова енергія може стати одним із рушіїв розвитку економіки приморських територій, як це відбувається в країнах ЄС.

Метою дослідження є виявлення можливості використання морської вітрової енергії на території макрорегіону «Азов-Чорне море» на основі аналізу світового досвіду та стану реалізації проєктів з будівництва морських вітрових парків в Україні.

Морська вітрова енергія є одним з п'яти ключових драйверів (поруч з прибережним туризмом, морським вантажним транспортом, круїзним туризмом та марикультурою) розвитку прибережних територій – з огляду на наближення останніх до морського узбережжя, – що враховують при розробці політики просторового планування в Європейському Союзі [2].

Водночас морська вітрова енергія разом з іншими формами генерування блакитної енергії (включаючи енергію океану, отриману від потужності течій, припливів і хвиль і в меншій мірі від теплових та сольових градієнтів у деяких місцях) з року в рік стає ключовим елементом блакитної економіки Європи. Загальноєвропейські ланцюжки постачання, пов'язані з «блакитною енергією», розвиваються у міру розширення галузі за участю як інноваційних МСП, так і великих виробничих компаній з відповідними можливостями, наприклад, у суднобудуванні, механічному, електричному та морському машинобудуванні, а також в оцінці впливу на навколишнє середовище, охорону здоров'я та безпеку. Сьогодні морська вітрова енергетика є сектором «блакитної економіки», який найшвидше зростає і сприяє підвищенню зайнятості в Європі. У 2018 році кількість робочих місць в даному секторі перевищував 160 тисяч (більше, ніж було зайнято в європейському рибальському флоті). ЄС є світовим лідером у галузі морської вітрової енергії. Лише Північне море може зіграти важливу роль у декарбонізації постачання енергії в Європі. За оцінками, до 2030 року його потенціал здатних буде забезпечити 12% необхідного ЄС обсягу електроенергії. До того ж, зміни клімату, енергетики та морської політики сприяють прагненню європейських країн виробляти електроенергію без шкоди довкіллю [2].

В Україні на разі відсутні проєкти з будівництва морських вітрових парків. Однак передпроєктні роботи вже ведуться [3]. Потенційними майданчиками для їх розміщення є морська територія поблизу Очаківської міської громади Миколаївської області та Чорноморської міської громади Одеської області. Глибина (мілководдя з глибинами до 20 м) та швидкість вітру (висока середня швидкість вітру – близько 8 м/с на висоті 150 метрів) у вказаних акваторіях достатні для спорудження і функціонування морських вітрових енергогенеруючих парків. Для виробництва таких вітрових парків рекомендують використовувати як внутрішні ресурси (наприклад, потужності суднобудівної галузі Миколаївської області для вироблення фундаментів для встановлення морських вітрових турбін), так і залучати – спільно з Туреччиною, Румунією та Болгарією (для розподілу витрат) – спеціалізовані іноземні компанії з досвідом спорудження морських вітрових парків.

Для втілення в життя проектів з використання морської вітрової енергії, з огляду на високу вартість та складність їх реалізації, варто розробити відповідну державну програму фінансової та технічної підтримки розташованих на прибережних територіях територіальних громад, які готові брати участь у реалізації таких проектів. Вказаний напрям диверсифікації виробництва електроенергії набуває особливої актуальності в ключі підвищення національної енергетичної безпеки.

Таким чином, морська вітрова енергія може стати одним з драйверів розвитку прибережних територій за умови державного сприяння в реалізації проектів з будівництва морських вітрових парків.

Список використаної літератури:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#n187> (дата звернення 15.02.2022).
  2. MSP-LSI – Maritime Spatial Planning and Land-Sea Interactions. Final Report. (2020). URL: <https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/MSP-LSI%20Final%20Report.pdf> (дата звернення 15.02.2022).
  3. Без «зеленого» тарифу: генерація з ВДЕ шукає нові бізнес-моделі. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/bez-zelenoho-taryfu-iaak-heneratsiia-z-vde-shukaie-novi-biznes-modeli> (дата звернення 16.02.2022).
-

ANTI-CRISIS MEASURES FOR TOURISM DEVELOPMENT IN UKRAINE

Kamneva A.V.

Ph.D. (in Economics), Associate Professor, department of Management
*National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute»
Kharkiv, Ukraine*

In the modern world, tourism is one of the most powerful and dynamic, and highly profitable sectors of the economy and regional development.

Moreover, at the beginning of the 21st century, tourism rightly ranked third in terms of income among the leading sectors of the world economy (namely, industry, high-tech industry, diamond industry, agriculture, construction, transport and communications).

This applies not only to countries where tourism is the basis of economic activity, but also the most developed industrialized countries – the United States, Britain, France, Italy, Spain, Mexico, China.

Under favorable circumstances, according to the World Tourism Organization (WTO), tourism accounts for 10% of gross world product, 7% of total investment, 5% of all tax revenues. Tourism employs 10-15% of the working population of the world [1].

However, under the current circumstances, according to WTO forecasts, the losses of the world tourism market in 2021 amounted to 70%. At the same time, the

current situation has given impetus to the modification of the tourism industry. In particular, one of the tasks of states is to support the tourism market by forming new directions for the industry development.

For Ukraine, tourism is important both to ensure the right of citizens to rest, and to increase revenues from tourism, reduce unemployment by increasing employment in this area.

Thus, the aim of the study is to systematize anti-crisis measures in the tourism field and determine a modern strategy for promoting the tourist product on the market in the near future.

Ukraine is a state that has an extremely strong tourist and recreational potential, able to ensure the further development of the national resort and tourist product and its entry into the international market. Favorable climatic conditions, mainly flat landscape, rich flora and fauna, developed network of transport links, mountains, rivers, seas, natural resources, cultural and historical monuments make Ukraine an attractive tourist destination [2].

The analysis of the tourism market shows that Ukraine has objective prerequisites for the intensive development of tourism, and the management of tourism activities at the current stage of market transformation in Ukraine requires the search for non-traditional approaches and new views [3].

The strategic goal of tourism development in Ukraine is to create a product competitive on the world market that can best meet the tourist needs of the population, provide on this basis the integrated development of territories and their socio-economic interests while preserving ecological balance and historical and cultural heritage. This applies primarily to such attractive tourist and recreational areas as Volyn, Zakarpattia, Ivano-Frankivsk, Lviv, Poltava, Rivne, Kherson, Chernivtsi regions, Kyiv.

Thus, in theory, Ukraine is a tourist attractive country and has all the opportunities for the development of domestic tourism as a priority sector of the economy [2].

In the Strategy for the Development of Tourism and Resorts of Ukraine for the period up to 2026, the sphere of tourism is defined as one of the main industries that affect the general state and trends of the world economy. Therefore, the possibility of accelerating the country's economic growth through the tourism industry is confirmed by world experience. As this area is associated with the activities of more than 40 industries, its development contributes to increasing employment, diversification of the national economy, preservation and development of cultural potential, preservation of environmentally friendly environment, as well as increases the level of innovation of the national economy, promotes the harmonization of relations between different countries and peoples.

Unfortunately, the development of tourism in Ukraine is currently burdened by a complex problems of socio-economic, socio-political, infrastructural nature, and so on. The decrease in the number of tourists coming to Ukraine is due to recent events in the country, as well as the fact that one of the largest tourist regions of our country - the Crimean half island is currently a temporarily occupied territory. Another

negative factor is that even domestic tourists may prefer to spend their holidays abroad.

Thus, the results of scientific work of domestic researchers have identified the main problems of development of the tourism industry of Ukraine, which require urgent government support and regulation, namely:

- instability of the political situation in the country and the presence of military conflict in the East;
- difficult economic, socio-cultural situation in the country;
- shortcomings of regional regulation of tourism;
- imperfect and unfavorable for the development of tourism regulatory and legal support;
- lack of a coordinated, highly qualified system of measures to promote Ukraine's tourism product on the world market;
- high tax burden, which is an obstacle for potential investors in the field of tourism;
- unregulated mechanism for stimulating the development of the tourism industry at the state level;
- non-compliance with the requirements of foreign and domestic tourists of the transport structure.
- insufficient level of qualification of the personnel of the tourist sphere;
- low level of development of tourist infrastructure and its non-compliance with world standards.

To continue successful activities related to tourism, companies need to come up with new interesting proposals for their customers, in particular the opportunity to combine travel abroad with education, language learning, training, consumers will see as a profitable investment to improve their own level, successful employment, promotion career ladder.

For many years, Ukraine's tourism industry has been developing at a very slow pace. The main problem of tourism development in Ukraine is the inefficient and irrational use of natural resources, which the country is rich in, as well as the lack of a clear strategy for the development of the tourism industry and its regulation and state support.

The 2020 pandemic, caused by the spread of the COVID-19 virus, has added new challenges to the tourism industry. We believe that domestic tourism in the pandemic and post-quarantine period is becoming a priority and needs to be developed as soon as possible in Ukraine, which will allow domestic tourism entities to enrich their tourism offer and attract different segments of the population to their business. In this sense, we consider it necessary to identify the following strategic areas for raising the quality of domestic tourist services to European standards, accelerating the development of domestic tourism and attracting more tourists from Ukraine and abroad:

- improvement of tourist infrastructure and transport routes;
- regulation and improvement of the regulatory framework in the field of tourism;

– active development of domestic thematic tourism, in particular, rural green tourism (agrotourism, farm tourism).

Only such interaction of all elements of the tourist industry can lead to the emergence of a significant synergetic effect, expressed as an increase in the competitiveness of domestic tourism. Competitive will be those operators of the tourist market who earlier than others will add to the tourist product new consumer qualities and properties and will manage to interest the consumer with innovations.

References:

1. International Tourism Highlights. 2020. Retrieved from https://tourlib.net/wto/WTO_highlights_2020.pdf (date of last access: 15.02.2022).
  2. Melnychenko O. A., Shvedun V. O. Osoblyvosti rozvytku industrii turyzmu v Ukraini: monohrafiia. Kharkiv: Vyd-vo NUTsZU, 2019. (date of last access: 16.02.2022).
  3. Ohienko A.V., Ohienko M.M., Burtsev O.V. Teoretychni pidkhody do vyvchennia osoblyvostei orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu rozvytku turystychnorekreatsiinoho potentsialu. *Elektronne naukove fakhove vydannia z ekonomichnykh nauk «Modern Economics»*. 2020. № 21(2020). Retrieved from: [https://doi.org/10.31521/modecon.V21\(2020\)-26](https://doi.org/10.31521/modecon.V21(2020)-26) (date of last access: 16.02.2022).
-

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ДЖЕРЕЛАМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Кундєєва Г.О.

доктор економічних наук, професор кафедри економічної теорії

Ісмаїлова Л.Р.

асистент кафедри економічної теорії

Національний університет харчових технологій

м. Київ, Україна

У сучасних умовах розвитку вітчизняних підприємств, управління джерелами фінансового забезпечення діяльності підприємства, насамперед операційної спрямовано на забезпечення життєздатності підприємства. Світовий досвід побудови системи фінансового забезпечення товаровиробників вказує на те, що ефективне її функціонування можливе лише за умови оптимального поєднання самофінансування підприємств та їхнього кредитного забезпечення. За сучасних умов суб'єкти господарювання усвідомили, що основою успішної діяльності є розробка ефективної стратегії фінансового забезпечення діяльності підприємства. Фінансове забезпечення як основа функціонування будь-якого підприємства повинно реалізовуватися в рамках певних принципів, що відповідають фінансовій політиці суб'єкта господарювання.

Мета дослідження – обґрунтування теоретичних основ і розробка рекомендацій щодо вдосконалення стратегічного управління джерелами фінансового забезпечення операційної діяльності вітчизняного цукрового підприємства.

Стрижневою основою операційної діяльності підприємства є формування фінансового забезпечення з метою забезпечення відтворення виробництва або іншої операційної діяльності. Фінансове забезпечення виконує роль сполучної ланки між окремими циклами відтворювального процесу. Порушення в їх функціонуванні негативно впливає на виробництво. Брак фінансового забезпечення веде до зниження обсягу виробництва, а відсутність фінансового забезпечення – до припинення діяльності підприємства. Наявність достатнього фінансового забезпечення створює передумови для нормального ходу відтворювального процесу, але ще не гарантує його, оскільки все залежить від його раціонального розподілу й ефективного використання. Саме це і є основним завданням фінансового забезпечення. Дослідження наукових праць з питань сутнісного поняття «фінансового забезпечення» вказує на те, що можна виділити відповідні ключові ознаки тлумачення сутності цього поняття: функція інвестування через фінансові форми [1]; елемент фінансового механізму [2]; основний метод фінансового впливу на соціально-економічний розвиток через систему фінансування [3]; сукупність економічних відносин (система фінансових відносин), що діють через сукупність форм і методів створення, мобілізації і використання фондів фінансових ресурсів [4].

Отже, сформовано власне визначення поняття фінансове забезпечення операційної діяльності – це процес забезпечення фінансовими ресурсами, який ґрунтується на формуванні, розподілу та використанні грошових коштів з метою забезпечення певних потреб, за допомогою певних інструментів, методів і важелів.

Комплексне дослідження сутнісних ознак фінансового забезпечення та операційної діяльності підприємства дозволило визначити взаємозв'язок і вплив операційної діяльності на її фінансове забезпечення (рис. 1).

Рис. 1. Взаємозв'язок і вплив операційної діяльності на її фінансове забезпечення
Джерело: складено на основі [5, с. 110].

Здійснений аналіз наукових праць вказує на те, що більшість дослідників зазначають можливість функціонування на основі: власних джерел фінансування, за рахунок залучених та позикових ресурсів, та змішаного фінансування.

З метою визначення якості використання джерел фінансування операційної діяльності підприємства проаналізовано існуючі підходи та запропоновано методичний підхід до формування системи оцінки операційної діяльності підприємства, який передбачає формування складових узагальнюючого показника за допомогою матричного аналізу. Такій аналіз базується на обчисленні та оцінці системи показників, згрупованих у 5 блоків: дохід, витрати, прибуток, власний капітал і майно, що дозволяє оцінити ефективність операційної діяльності підприємства, користуючись даними балансу та звіту про фінансові результати.

Більшість з вітчизняних цукрових підприємств перебуває в кризовому фінансовому стані протягом останнього періоду – власного оборотного капіталу недостатньо для забезпечення запасів і платоспроможність товариств негарантована. На підставі проведеного аналізу фінансового стану і фінансового забезпечення діяльності підприємства ТОВ «Старокостянтинівцукор» виявлена неоптимальна структура капіталу, значна залежність ефективності фінансового забезпечення від впливу екзогенних факторів – фінансової стабільності, попиту на роздрібному ринку цукру.

Для стабілізації ситуації визначено, який чинник оказує найбільший вплив на формування доходів з операційної діяльності товариства. Це зроблено за допомогою матриці індексів ефективності операційної діяльності підприємства, що дозволило визначити найбільш впливовий фактор на формування доходів з операційної діяльності товариства – власний капітал,

Оптимальна питома вага власного капіталу знаходиться в межах від 60 до 80%, а оптимальна структура капіталу містить 65-80% власного капіталу і, відповідно, 20-35% позикового капіталу. Для визначення оптимальної структури запропоновано наступний алгоритм:

1 етап – «визначення» – розрахунок структури капіталу, що склалася в звітному періоді;

2 етап – «коригування» являє собою зміну показників в плановому періоді відповідно до прийнятої стратегії фінансового забезпечення та цілей розвитку підприємства;

3 етап – «досягнення» – має місце, коли елементи власного і позикового капіталу приймають значення, що близькі до заданих розрахункових величин;

4 етап – «підтримка» – закріплення раніше отриманих результатів і досягнення оптимальної структури капіталу підприємства.

Виконання цих етапів дозволило розробити структуру елементів капіталу підприємства, що забезпечує максимальну рентабельність власного капіталу в умовах мінімально можливого рівня втрати фінансової стійкості.

Список використаної літератури:

1. Стецюк П. А. Управління формуванням та використанням фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04 / Стецюк Петро Антонович ; ННЦ "Ін-т аграр. економіки" УААН. К., 2010. 39 с.

2. Козій І. С. Місце і значення фінансового забезпечення в структурі фінансового механізму. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2008. Вип. 18.9. С. 223–229.
3. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія): навч. посіб. / В.М. Опарін. К.: КНЕУ, 2002.
4. Москаль О.І. Фінансове забезпечення розвитку агропромислового виробництва регіону (на матеріалах Чернівецької області): автореф. дис. канд. екон. наук / О.І. Москаль. К., 2001.
5. Балапова Р. И., Пархомовко О. В. Планирование и прогнозирование финансового обеспечения операционной деятельности предприятий. *Экономические исследования и разработки*. 2018. №9. С.107-118.

ДЕРЖАВНІ ПРОГРАМИ КРЕДИТУВАННЯ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ПІДТРИМКИ НАСЕЛЕННЯ

Нікола С. О.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Андрушой К. М.

студентка 4 курсу, напрям підготовки
«Фінанси, банківська справа та страхування»

*Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Становлення та розвиток кредитної діяльності є ключовим елементом сильного економічного середовища кожної країни. Кредитування відіграє значну роль у забезпеченні відтворення економіки, створенні нових суб'єктів підприємницької діяльності, збільшенні кількості нових робочих місць, а також є невід'ємним атрибутом підтримки широких верств населення, що в загальному забезпечує економічне зростання та соціально-економічний розвиток держави.

Уряд України, зважаючи на ситуацію, яка склалася впродовж останніх років та пандемію COVID-19, запровадив державні програми у сфері кредитування, що реалізуються через комерційні банки, метою яких є фінансова підтримка та нові можливості для фізичних і юридичних осіб.

Однією з таких програм є державна кредитна програма «Доступні кредити 5-7-9 %». Її було запроваджено з метою спрощення доступу мікро- та малого бізнесу до банківського кредитування. Дана програма створена для стимулювання збільшення обсягів виробництва та експорту, розвитку підприємництва та високотехнологічного виробництва, підвищення енергоефективності та впровадження інновацій, а також для досягнення таких соціальних аспектів як сприяння створенню нових робочих місць та підприємств, поверненню трудових мігрантів до України.

Програма «Доступні кредити 5-7-9 %» передбачає декілька варіантів відсоткової ставки (табл. 1), яка залежить від річного доходу підприємства та цілей кредитування.

Слід також додати, що при взятті кредиту під 7 % або 9 % річних, ставка зменшується на 0,5 % за кожне додатково створене робоче місце, але не більше ніж на 5%. Максимальна сума державної допомоги за даною програмою не може перевищувати еквівалентну 200 тис. євро за трирічний період. Максимальний термін кредиту становить: до 3 років – для кредитів на поповнення обігових коштів та до 5 років – для інвестиційних кредитів [1].

Таблиця 1

Відсоткові ставки за програмою «Доступні кредити 5-7-9 %»

Річна ставка	Умови
0 %	На період карантину чи обмежувальних заходів для підприємств з виручкою до 20 млн. євро (в еквіваленті), для поповнення обігових коштів або фінансування інвестиційних цілей
3 %	Для підприємств з виручкою до 20 млн. євро (в еквіваленті) з метою рефінансування наявної заборгованості
5 %	Для підприємств з виручкою до 50 млн. грн., за умови створення 2-х робочих місць протягом першого кварталу
7 %	Для підприємств з виручкою до 50 млн. грн за I квартал, з II кварталу умови переглядаються в залежності від кількості створених робочих місць
9 %	Для підприємств з виручкою 50 млн. грн (за I квартал), а з II кварталу умови переглядаються в залежності від кількості створених робочих місць

Джерело: сформовано у співавторстві на основі даних [1].

Наступна програма, яку слід розглянути це програма «Енергодім», яка створена з метою підтримки енергомодернізації багатоквартирних будинків. Учасниками даної програми можуть бути лише об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (ОСББ). Оскільки саме вони виступають юридичною особою, яка реалізує права співвласників на користування та володіння спільним майном у будинку. Відповідно до цієї програми, можна отримати кредит на такі цілі: розроблення проектної документації житлового приміщення та її експертиза; сертифікація або енергоаудит енергетичної ефективності будівлі; технічний нагляд, обстеження інженерних систем, обладнання, матеріали, а також ремонтні роботи.

Програма передбачає два пакети заходів енергомодернізації:

– пакет «А» (або легкий пакет), який складається з відносно недорогих заходів енергоефективності, що мають високий рівень окупності інвестицій. Сюди перш за все відноситься модернізація інженерних систем будинку.

– пакет «Б» (або комплексний пакет) складається із заходів пакету «А» і також включає теплоізоляцію стін, даху, горища, підвалу тощо.

Перевагами програми «Енергодім» є: відшкодування витрат на енергомодернізацію, яка допомагає знизити енергоспоживання до 50%; якісне виконання робіт, що забезпечується авторським та технічним наглядом; надання підтримки з боку партнерів Фонду енергоефективності – регіональних консультантів [2].

Наступна програма реалізується Урядом України через Фонд розвитку підприємництва. Це державна програма іпотечного кредитування «Доступна іпотека під 7%». Програма надає можливість людям з відносно невисоким рівнем доходу отримати житло в кредит з частковою компенсацією відсотків державою. Участь у програмі мають змогу взяти фізичні особи – громадяни України віком від 21 до 70 років на момент погашення кредиту. Якщо вік позичальника більше 65, але менше 70 років, то необхідна порука платоспроможної особи. Позичальник повинен мати офіційне працевлаштування та отримувати дохід, який даватиме можливість здійснювати платежі з погашення та обслуговування іпотечного кредиту. Об'єктом кредитування може виступати:

- житловий будинок із земельною ділянкою на якій він розташований, що прийнятій в експлуатацію у поточному році або протягом трьох років, що передують поточному;

- квартира в житловому будинку квартирному типу або багатоквартирному будинку;

- майнові права на квартиру в об'єкті незавершеного будівництва та/або індивідуальний житловий будинок.

Основні положення програми «Доступна іпотека під 7%»:

- мінімальна сума кредиту становить 100 000 грн., а максимальна – до 2 000 000 грн.;

- максимальний термін – до 240 місяців;

- максимальна вартість предмету іпотеки – до 2 500 000 грн.;

- участь власними коштами клієнта від 20 %;

- нормативна площа предмета іпотеки – 50 кв. метрів від загальної площі на одного члена сім'ї чи сім'ю з двох осіб, та 20 кв. метрів на кожного наступного члена;

- разова комісія становить 0,5 % від суми кредиту;

- страхування іпотеки становить 0,5 % від вартості нерухомості, а особисте страхування – 0,5 % від суми кредиту [3].

Підсумовуючи викладене можна сказати, що державні програми кредитування, запроваджені Урядом України виступають як спосіб забезпечення розвитку суб'єктів господарювання та підтримки населення: так, програма «Доступні кредити 5-7-9 %» забезпечує розвиток підприємництва, збільшення обсягів виробництва та експорту і створення нових робочих місць та підприємств; програма «Енергодім» надає підтримку щодо енергомодернізації багатоквартирних будинків та скорочення енергоспоживання, що в свою чергу стимулює скорочення витрат населення; а програма «Доступна іпотека під 7%» надає можливість людям з відносно невисоким рівнем доходу отримати житло в кредит з частковою компенсацією відсотків державою, цим самим покращити свій рівень життя.

Список використаної літератури:

1. Доступні кредити 5-7-9%. URL: <https://5-7-9.gov.ua/#prog> (дата звернення 01.02.2022).
2. Програма «Енергодім». URL: <https://energodim.org/> (дата звернення 01.02.2022).

3. Мінфін: Державна програма «Доступна іпотека 7%» – для широкого кола громадян України. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-derzhavna-programa-dostupna-ipoteka-7-dlya-shirokogo-kola-gromadyan-ukrayini> (дата звернення 01.02.2022).

СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ У ФІНАНСОВОМУ АНАЛІЗІ

Нужна О.А.

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту
Луцький національний технічний університет
м. Луцьк, Україна

Важливе значення у фінансовому аналізі має співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості. Іншими словами, співвідношення вилученого із обороту суб'єкта господарювання грошового капіталу і залученого капіталу як джерела фінансування його поточних потреб.

Метою нашого дослідження є аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємств України, зокрема, визначення їх питомої ваги у балансі, а також розрахунок коефіцієнта співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості.

Аналітичні розрахунки проводились нами за даними Державної служби статистики України за 2013-2020 роки [1-3]. Результати аналізу подано в таблиці 1.

Таблиця 1.

Аналіз заборгованості підприємств України за 2013-2020 роки

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/ 2013
Питома вага дебіторської заборгованості:									
- в оборотних активах, %	57,9	60,0	61,3	68,3	61,2	61,6	61,3	60,8	2,9
- у вартості майна, %	31,1	32,7	31,2	39,5	34,7	35,6	35,4	35,3	4,2
Питома вага кредиторської заборгованості:									
- в поточних зобов'язаннях та забезпеченнях, %	56,0	55,0	53,4	44,3	50,8	51,9	51,5	50,2	-5,8
- у джерелах фінансування, %	26,4	28,9	27,2	25,9	29,4	30,6	30,3	29,4	3,0
Коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості	1,18	1,13	1,15	1,52	1,18	1,16	1,17	1,20	0,02

Джерело: розрахунки автора за даними [1-3].

За даними таблиці, питома вага дебіторської заборгованості в оборотних активах підприємств протягом 2013-2020 років становить близько 60-70%, причому у 2020 році порівняно з 2013 роком показник зріс на 2,9 відсоткових пункти. У вартості майна дебіторська заборгованість складає близько 30-40%, і

у 2020 році порівняно з 2013 роком показник зріс на 4,2 відсоткових пункти.

Таким чином, значна частка коштів вилучена з обороту підприємств і використовується певний час його контрагентами, причому частина цих коштів з часом переходить у безнадійну дебіторську заборгованість.

Щодо кредиторської заборгованості, то її питома вага в поточних зобов'язаннях та забезпеченнях підприємств протягом 2013-2020 років становить близько 45-55%, причому у 2020 році порівняно з 2013 роком показник зменшився на 5,8 відсоткових пункти. У структурі джерел фінансування кредиторська заборгованість складає близько 25-30%, і у 2020 році порівняно з 2013 роком показник зріс на 3,0 відсоткових пункти.

Протягом всього періоду дослідження дебіторська заборгованість підприємств перевищує кредиторську заборгованість. Відповідно, коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості перевищує одиницю і коливається від 1,13 у 2014 році до 1,52 у 2016 році. У 2020 році порівняно з 2013 роком зазначений показник зріс на 0,02.

Розглянемо позитивні і негативні наслідки такої ситуації щодо співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості для підприємств України. Оскільки дебіторська заборгованість підприємств перевищує кредиторську заборгованість, то за умови повернення коштів від дебіторів підприємства матимуть змогу погасити свою кредиторську заборгованість.

Перевищення дебіторської заборгованості підприємств над кредиторською заборгованістю свідчить про краще налагоджену їх платіжну дисципліну порівняно з тими суб'єктами господарювання, які придбали у них певну продукцію, товари, роботи, послуги.

Негативним наслідком для підприємств є те, що таким чином вони розширюють комерційний кредит для покупців.

Отже, проведений аналіз показав, що протягом 2013-2020 років обидва види заборгованості займають значну питому вагу у структурі балансу підприємств – дебіторська на рівні 35% і кредиторська на рівні 30%. Розраховано коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості підприємств і встановлено, що він перевищує одиницю. Також визначено позитивні і негативні наслідки такої ситуації щодо співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості для підприємств України.

Список використаної літератури:

1. Обороти активи підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2013-2020). Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 03.02.2022).
2. Показники балансу підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2013-2020). Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 03.02.2022).
3. Поточні зобов'язання і забезпечення підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2013-2020). Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 03.02.2022).

БУХГАЛТЕРСЬКА І ПОДАТКОВА ЗВІТНІСТЬ ФОП

Мазур Н.А.

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки
підприємства

Гладкоскок Л.С.

студентка 4 курсу спеціальності «Облік і оподаткування»
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський, Україна

ФОП (фізична особа – підприємець), які провадять господарську діяльність, зобов'язані вести бухгалтерський облік та вчасно сплачувати податки.

Підприємці, які вирішили зайнятися веденням бухгалтерії, подачу звітності власноруч, не завжди встигають слідкувати за змінами податкового законодавства. А допущені помилки призводять не тільки до втрати часу на їх виправлення, а й до чималих штрафів. Ось чому одним із вдалих варіантів для ФОП є віддалений бухгалтер. Його послуги актуальні для підприємців, які працюють на загальній та спрощеній системі оподаткування. Повністю передаючи цю сферу ведення бізнесу, підприємець може цілком займатися улюбленою справою.

Метою дослідження є вивчення особливостей порядку складання та подання бухгалтерської і податкової звітності ФОП.

Для самостійного подання звітності рекомендовано ознайомитися з деталями. Найкраще знати правила заповнення податкових декларацій: платники єдиного податку 1 та 2 груп подають декларацію раз на рік; термін подання заяви обмежено 60 днями після закінчення звітного періоду (з 1 січня до 1 березня); платники податку 3 групи подають декларацію до податкових органів на умовах, визначених у кварталному звітному періоді, але не пізніше 40 днів після закінчення кварталу. Податкова декларація може подаватися кількома способами:

- особисто;
- через агента (за довіреністю);
- повідомити поштою та зазначити документи, вкладені в конверт. Дата подання декларації відповідає штампі поштового відділення. Надсилати її бажано не пізніше, ніж за 10 днів до закінчення терміну подання;
- через електронну пошту, що можливо лише за наявності електронного цифрового підпису та відповідних сертифікатів [1, 2].

Декларація платників єдиного податку є загальною для всіх груп. Вона складається з шести частин. Спочатку декларант вказує інформацію про себе. З наступних 3-х розділів буде оброблено лише один, а інші – закреслено прочерком. Отже, частина 2 призначена для першої групи, частина 3 – для другої групи, а частина 4 – для третьої групи. У 5 частині наводяться дані про єдиний податок. Якщо заявник зробив помилку в попередньому періоді, то це буде зазначено вже у наступному розділі [3].

Складання і подання звітності ФОП є достатньо відповідальним процесом. Тому необхідно більш детально знати, що має бути зазначено в кожному розділі податкової декларації. У першій частині є декілька граф. Перша із них стосується заявленого типу. Вона може бути:

- 1) звітна – подається вперше за звітний період;
- 2) поновлена звітна – декларація, подана після кінцевого терміну подання, але з оновленими даними;
- 3) уточнююча – подається в кінці періоду з уточненням будь-якої попередньої інформації.

У наступних графах наведено ідентифікаційний код, код діяльності та найменування ФОП, а також кількість працівників, які фактично працювали за трудовим договором протягом звітного періоду.

Сума єдиного місячного податку, яку повідомляє фізична особа, сума отриманого доходу, зазначаються у розділах з другого по четвертий. Важливо уважно ставитися до перевищення прибутків за звітний період. Це має бути доведено у звіті ФОП. Підприємці третьої групи повинні звітувати про перевищення своїх доходів у звітності. Втрата процентів від нього буде не так відчуватися, як перехід наступного періоду на загальну систему оподаткування.

Частина 5 декларації призначена для обчислення підприємцем остаточного податку, що підлягає сплаті протягом звітного періоду. Якщо звіт ФОП подається окремо і не подано у зазначений термін, він не заповнюється. Тоді сума єдиного податку записується як сукупна сума з початку року. Потім – сума податку за попередній період, далі – сума податку, яку необхідно сплатити у звітному періоді.

Останній 6-й розділ заповнюється, коли у звітності ФОП є помилки за попередній період. Якщо вони були знайдені самостійно, змінити їх можливо двома способами: у декларації або в уточнюючій декларації. Якщо помилка призвела до несплати податку, підприємцю доведеться сплатити штраф у розмірі 3% від суми податку, якщо декларація уточнююча. 5% від суми несплаченого податку – у разі, якщо виправлення подано в поточній декларації [4]. Очевидно, що заповнення звітності ФОП не є складною справою, але, вочевидь, сама процедура визначення загального доходу – досить складне завдання. Якщо угода буде складена вірно, то їй необхідності сплачувати податки за підвищеною ставкою ніяк не виникне.

Норми оподаткування та звітності для приватних підприємців загалом змінюються з року в рік. Хоча ці зміни незначні, їх все одно потрібно відстежувати. Розрахунок єдиної ставки для 1 та 2 груп – це відсоток, що залежить від розміру мінімальної заробітної плати та встановленого прожиткового мінімуму, що встановлюються відповідними законодавчими документами щороку.

ФОП, які відносяться до 1-ї групи, мають право на торгівлю на ринку й надання побутових послуг виключно населенню, не використовують найману працю та дохід яких не перевищує 1085 тисяч гривень на рік. Щомісяця вони сплачують єдиний податок та єдиний соціальний внесок.

Друга група підприємців сплачує єдиний податок у розмірі 20% мінімальної заробітної плати, єдиний соціальний внесок у тому ж самому розмірі (1430 грн з 1 січня 2022 року), може мати дохід не більше 5421 тис. грн на рік. У них працює не більше 10 працівників, такі підприємці виробляють і реалізують товари та працюють у сфері ресторанного бізнесу.

Річний дохід осіб третьої категорії не перевищує 7585500 грн. Їх ставка єдиного податку – 3% від доходу (плюс ПДВ) або 5% від доходу (для неплатників ПДВ). Вони можуть здійснювати будь-яку діяльність, не заборонену платником єдиного податку [5, 6].

Неповна, несвочасна сплата або повна несплата даного податку може спричинити штрафні санкції. Визначаються вони процентною ставкою на суму податку. З решти податку буде стягнута пеня.

Сума доходу, яка відображається у декларації з податку на доходи фізичних осіб, визначається Книгою обліку доходів, яка є за формою однаковою для платників податку 1, 2 та 3 груп, які не сплачують ПДВ, і включає в себе лише дохід підприємців. Але вона злегка відрізняється для платників третьої групи: вони ще мають вказати витрати. Підприємці повинні зберігати Книгу протягом 3 років після заповнення останньої сторінки [7]. Якщо підприємець втратить таку книжку, його можуть покарати у вигляді штрафних санкцій. Така ж ситуація стосується й первинної документації, звітних та інших реєстрів, бухгалтерської та статистичної звітності ФОП, інших паперів по нарахуванню та сплаті податків та зборів.

Підприємці-єдинники сплачують ЄСВ раз на квартал, навіть якщо не отримують доходу. Мінімальний платіж із внеску – 22% від мінімальної зарплати, сплатити треба після закінчення кварталу протягом 19 днів.

Зрозуміло, що самостійно складати звітність та відслідковувати законодавчі зміни досить проблематично. Доводиться витратити час на дослідження правил, їх вивчення та вивчення вимог щодо підприємця тієї чи іншої групи.

Список використаної літератури:

1. Державна податкова служба України: офіційний сайт. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/549637.html> (дата звернення: 14.02.2022).
2. Податковий кодекс України: стаття 49. Подання податкової декларації до контролюючих органів. URL: <https://i.factor.ua/ukr/law-24/section-120/article-16610/> (дата звернення: 09.02.2022).
3. Податкова звітність: єдиний податок. *Дебет-Кредит*. URL: https://services.dtkr.ua/all_zvit/all_zvit/94 (дата звернення: 11.02.2022).
4. Штрафи за порушення податкового законодавства. *Дебет-Кредит*. URL: <https://services.dtkr.ua/catalogues/penalty/24> (дата звернення: 14.02.2022).
5. Звітний період. ФОП 1-3 груп вперше подають податкову декларацію. URL: <https://medoc.ua/blog/za-jakij-zvitnij-period-fop--dinniki-1--3-grup-vpershe-podajut-dodatok-1-u-skladi-novo-formi-podatkovo-deklaraci> (дата звернення: 10.02.2022).
6. Податковий кодекс України: стаття 293. Ставки єдиного податку. URL: <https://i.factor.ua/ukr/law-24/section-132/article-20915/> (дата звернення: 13.02.2022).
7. Види декларацій та порядок їх подання. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/category/deklaruvannya/i-vyudy-deklaratsij-ta-poryadok-yih-podannya/> (дата звернення: 15.02.2022).

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Падерін І.Д.

докт.екон.наук, професор кафедри
підприємництва та економіки підприємства
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна

Книш О.А.

аспірант кафедри підприємництва
та економіки підприємств
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна

Світовий досвід свідчить, що країни не в змозі розвивати свою економіку без залучення та ефективного використання інвестицій. Акумуляючи приватний, державний чи іноземний капітал, забезпечуючи доступ до сучасних технологій і менеджменту, інвестиції не тільки сприяють формуванню національних інвестиційних ринків, але й пожвавлюють ринки товарів і послуг. Крім того, інвестиції, зазвичай, сприяють заходам макроекономічної стабілізації та дають змогу вирішувати соціальні проблеми трансформаційного періоду [1].

Таким чином метою дослідження виступає висвітлення впливу інвестиційної діяльності на економічний розвиток суб'єктів господарювання.

На сьогодні рівень інвестиційної активності в регіонах залежить від політичної та економічної ситуації в державі, ефективного функціонування фінансово-кредитної системи, прибуткової діяльності підприємств. Ключовими показниками інвестиційної діяльності є прями іноземні інвестиції та капітальні інвестиції. Зазначимо, іноземні інвестиції – цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства країни з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [2].

Інвестиційна діяльність є головною формою забезпечення відтворення основної діяльності підприємства та є підпорядкованою до визначених стратегічних цілей і задач розвитку. Інвестиційна складова господарської діяльності орієнтована на забезпечення нарощення прибутку, який формується у результаті виробничо-збутової діяльності, має здійснюватися за такими напрямками:

– у формі забезпечення підвищення надходження доходів від основної операційної діяльності (виручка від продажу) у результаті збільшення обсягів реалізації продукції (інвестування у нове будівництво, придбання цілісних майнових комплексів);

– у формі забезпечення скорочення витрат, які пов'язані із виробництвом та продажем продукції.

У тому випадку якщо величина чистих інвестицій представляє позитивну величину, то це свідчить про здійснення розширеного відтворення необоротних активів сільськогосподарських підприємств та розширюється економічна база формування його прибутку [3].

Стимулювання і підтримка економічного зростання національної економіки має здійснюватися за допомогою активного застосування всього арсеналу інструментів промислової, інвестиційної та інноваційної політики держави. Провідними сферами економічної діяльності за обсягами залучення капітальних інвестицій залишаються: промисловість, будівництво, інформація та телекомунікації, сільське, лісове та рибне господарство, оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність, операції з нерухомим майном [4].

Якщо розуміти інвестиції як вкладення капіталу з метою подальшого його примноження, то з погляду банку приріст капіталу повинен бути достатнім для того, щоб компенсувати комерційному банку відмову від використання наявних фінансових ресурсів для вкладення в інші альтернативні інструменти на фінансовому ринку, винагородити його за ризик і відшкодувати втрати від інфляції в майбутньому інвестиційному періоді. Інвестиції банку опосередковують процес використання тимчасово вільних грошових капіталів у вигляді фінансування (кредитування) капіталовкладень або іншої форми вкладень у реальні активи інвестиційних товарів що можна використовувати безпосередньо для обслуговування процесу відтворення. Вони характеризуються пропозицією грошових фондів з боку банківської системи, яка виступає як продавцем, і попитом на ці фонди з боку потенційних учасників інвестиційної діяльності як покупців банківських інвестицій [1].

Таким чином інвестиційну політику можна назвати політикою майбутнього в сфері економічного розвитку суб'єктів господарювання. Так як економіка потребує залучення коштів, то це створює позитивні передумови для активного залучення інвестицій на тривалі строки, що допоможе активно зростати не тільки окремому підприємстві та фінансовій організації, а й економіці держави в цілому.

Список використаної літератури:

1. Гришук А. М., Шарко А. Р. Теоретичні основи інвестиційної діяльності банків. *Науковий вісник НЛТУ України*. Вип. 23.10. 2013. С. 190-195. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2013_23 (дата звернення 14.02.2022).
2. Маренич А. І., Пилипенко В. О. Інвестиційна політика у стратегії розвитку регіону. *Фінансовий простір*. 2018. № 2. С. 143-151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2018_2_16. (дата звернення 15.02.2022).
3. Свиноус Н. І. Теоретичні основи трактування понять "інвестиція" та "інвестиційна діяльність". *Економіка та управління АПК*. 2019. № 1. С. 89-99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/есрарк_2019_1_10. (дата звернення 15.02.2022).
4. Сержанов В. В. Державна інвестиційна політика як інструмент модернізації національної економіки. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 5(1). С. 73-78. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2017_5\(1\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2017_5(1)_16). (дата звернення 16.02.2022).

ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Полінкевич О.М.

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Луцький національний технічний університет
м. Луцьк, Україна

На сучасному періоді є значні перетворення, які впливають на прийняття рішень. В країні відбуваються трансформаційні процеси, що змішують суб'єктів підприємництва, у т.ч. готельно-ресторанний бізнес активізувати та адаптувати свою діяльність до нових умов. Рішення потрібно приймати у миттєві терміни, оскільки ситуація на ринку досить швидко змінюється.

Метою роботи є дослідження фінансових технологій забезпечення розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні.

Питаннями фінансових технологій в готельно-ресторанній справі займалися дослідники Петрищенко Н.А., Сergyoga Н.В., Поченчук Г.М., Шевченко О.М., Рудич Л.В. [1; 4; 5]. Окремі питання щодо SMM-просування інноваційних послуг та інклюзивного розвитку висвітлені у працях автора [2; 3].

В сучасних умовах важливого значення набувають фінансові послуги, зокрема FinTech. Це поняття поєднує компанії, які є інноваційними щодо фінансових послуг. Цей термін з'явився в 90-х рр. ХХ ст. [4, с. 1194].

Розвиток FinTech спричинила шерінгова економіка – це економіки обміну ресурсами, які є вільними та передбачають колективне споживання. В основу шерінгової економіки покладено принцип, згідно якого приватний попит має бути пов'язаний з приватною пропозицією. Журнал «The Economist» оцінив світовий ринок шерінгової економіки в Інтернеті в 26 млрд дол. США. Щорічно цей сектор зростає темпами в 20–25% [6].

Термін «фінансові технології» почав використовуватися з 1990-х років. Під ним розуміємо послуги, які отримують підприємства готельно-ресторанного бізнесу від технологічних компаній щодо програмного забезпечення. Вони націлені на фінансові потреби клієнтів.

Розвитку FinTech сприяли такі фактори: світова економічна криза 2008 р. та пандемія COVID-19, цифровізація, поширення мережі Інтернет, розвиток соціальних мереж, активізація освоєння інновацій, стрімкий розвиток електронної торгівлі та успіх технологічних компаній.

Завдяки фінансовим технологіям відкриваються нові можливості на ринку. Проте ці технології мають і недоліки, які пов'язані із низьким рівнем нормативного регулювання, спонтанністю рішень споживачів, обмеженістю до доступу проведення онлайн-операцій.

FinTech сприяє появі ризиків, які пов'язані із змінами ринкової кон'юнктури, кіберризиків, технологічні та правові. Поширеним є ризик кібератак, які у всьому світі почастишали.

На рис. 1 подамо основну схему забезпечення розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні.

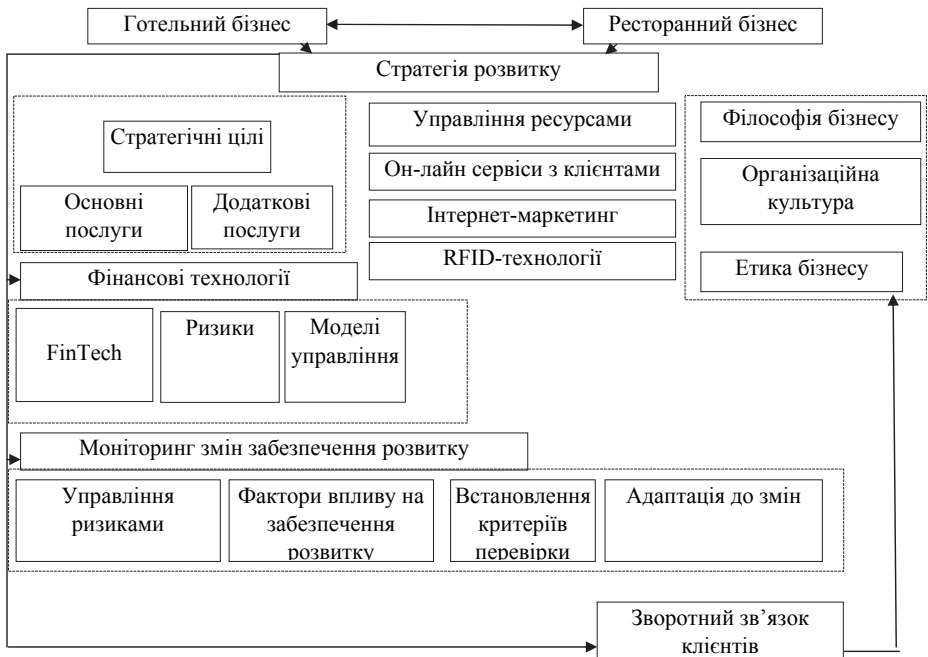

Рис. 1. Фінансові технології забезпечення розвитку готельно-ресторанного бізнесу

Джерело: розроблено автором

Таким чином, фінансові технології є синтезом цифрових технологій та інновацій у фінансах. FinTech перебуває на стадії становлення. Він сприяє розвитку готельно-ресторанного бізнесу на нових підходах. Відповідно до цього виникають ризики. Головним ризиком є кібератаки, з якими справитися готельно-ресторанному бізнесу самотужки є проблемно. Тому необхідно залучати інші спеціалізовані технологічні підприємства, які спроможні вирішити нагальні питання. У запропонованій схемі забезпечення розвитку готельно-ресторанного бізнесу через фінансові технології наявні такі блоки: стратегія розвитку, які включає стратегічні цілі, управління ресурсами, філософію бізнесу, фінансові технології та моніторинг змін забезпечення розвитку.

Список використаної літератури:

1. Петрищенко Н.А., Серьогіна Н.В. Сучасні технології в діяльності підприємств готельно-ресторанного бізнесу. *Бізнес-навігатор*. 2018. Вип. 6 (49). С. 119–122.
2. Полінкевич О.М. SMM-просування інноваційних послуг у готельно-ресторанному бізнесі в умовах COVID-19. *Ресторанний і готельний консалтинг. Інновації*. 2021. Т.4, № 2. С. 206–222. DOI: 10.31866/2616-7468.4.2.2021.249066.
3. Полінкевич О.М. Інклюзивний розвиток підприємств як вимір економічного зростання / О.М. Полінкевич // Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Економіка». – 2019. – № 15(43). – С. 48–53. DOI: 10.25264/2311-5149-2019-15(43)-48-52.
4. Поченчук Г.М. Фінансові технології: розвиток і регулювання. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 13. С. 1193–1200.
5. Шевченко О.М., Рудич Л.В. Розвиток фінансових технологій в умовах цифровізації економіки України. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.7.61.
6. Шеринговая экономика – новая модель потребления URL: <http://chp.com.ua/all-news/item/39637-sheringovaya-ekonomika-%E2%80%94-novaya-moclel-potrebleniya>.

РОЛЬ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Помінова І.І.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та бізнесу

Лисенко Х.Е.

студентка 4 курсу, напрям підготовки «Міжнародна економіка»

Державний біотехнологічний університет

м. Харків, Україна

В сучасній економіці Світова організація торгівлі (СОТ) серед інших міжнародних організацій відіграє одну з провідних ролей в питаннях формування правил міжнародної торгівлі. Станом на початок 2021 року на країни-члени СОТ припадає близько 98 % світової торгівлі товарами і послугами [1]. Відкритість української економіки (частка експорту у ВВП становить близько 50 %) і зростання її інтегрованості в світове господарство актуалізують питання її співпраці з міжнародними організаціями, в т.ч. з СОТ.

Метою дослідження є визначення ролі Світової організації торгівлі в сучасних умовах, враховуючи негативні наслідки пандемії на розвиток міжнародної торгівлі.

СОТ була створена у січні 1995 року після підписання відповідної багатосторонньої угоди у м. Марракеш (Марокко) 15 квітня 1994 року. СОТ стала правонаступницею Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) – організації, яка проіснувала з 1947 по 1994 рік і нараховувала 128 членів [1]. Наразі Членами СОТ є 164 країни та окремі митні території, а ще 22 країни мають статус спостерігача і ведуть переговори щодо вступу до організації.

Взагалі членство в СОТ – це системний фактор подальшого розвитку національної економіки, лібералізація зовнішньої торгівлі, а також можливість українським експортерам отримати передбачуваний план співпраці на світових ринках та здатність врегулювання поточних торговельних проблем й спірних питань при здійсненні міжнародної торгівлі [2].

Україна набула членства у Світовій організації торгівлі 16 травня 2008 року що дозволило за ці роки встановити чіткі правила гри на світовому ринку з іншими країнами. Для України набуття членства в СОТ стало важливим чинником її подальшої інтеграції до світової економіки та забезпечення недискримінаційного та більш передбачуваного режиму для українських товарів і послуг на ринках членів СОТ.

Вступ України до СОТ означає:

- повноправну, цивілізовану інтеграцію країни в міжнародну економіку;
- створення правових засад для більш стабільного і прогнозованого ведення бізнесу в сфері міжнародної торгівлі;
- можливість врегулювання торговельних суперечок на основі відповідного міжнародного механізму;
- покращення доступу українських товарів і послуг на ринки не тільки членів СОТ, а й кандидатів на вступ до неї на основі багатосторонніх і двосторонніх перемовин;
- розширення можливостей для розвитку українського бізнесу за рахунок спрощення зовнішньоекономічних торговельних процедур, сертифікації та стандартизації тощо;
- створення більш сприятливого клімату для іноземних інвестицій;
- більш широкий вибір імпорتنих товарів і послуг на внутрішньому ринку;
- збільшення можливостей для участі України в регіональних об'єднаннях і інтеграційних угрупованнях країн;
- можливість впливати на формування якісно нових параметрів світової торгівлі на найближчі роки;
- можливість брати участь у переговорах щодо приєднання до СОТ нових членів (наразі Україна є членом 18 відповідних робочих груп)

Світова організація торгівлі постійно еволюціонує, включаючи у свою діяльність нові актуальні питання. Останнім прикладом є реакція СОТ на розповсюдження пандемії Covid-19 на початку 2020 р., в результаті чого уряди більшості країн активно впроваджували протекціоністські заходи, що обмежило обсяги міжнародних торговельних операцій. В умовах таких непередбачуваних і різких змін у зовнішньоторговельній політиці країн важливим став вчасний, прозорий та ефективний обмін інформацією між ними, що в змозі забезпечити саме Світова організація торгівлі.

Наразі майже вся діяльність СОТ спрямована на посилення координації та співробітництва на міжнародному рівні задля вирішення викликів, пов'язаних з поширенням пандемії COVID-19. Ця тенденція знайшла відображення у Спільній заяві міністрів членів СОТ щодо COVID-19 та багатосторонньої торговельної системи, яка була зроблена за участю 42 країн, включаючи Україну, 5 травня 2020 р. [3]. У Заяві члени СОТ наголосили на необхідності активізації зусиль у напрямку посилення координації та співробітництва на міжнародному рівні шляхом забезпечення:

- відповідності правилам СОТ торговельних обмежень, що вводяться

членами у відповідь на глобальну кризу. Такі обмеження мають бути цілеспрямованими, пропорційними, прозорими та тимчасовими;

- повноцінного функціонування глобальних ланцюгів постачання та вільного обігу необхідної продукції (у т. ч. медичних та продовольчих товарів);
- недопущення запровадження невинуватених заходів з обмеження експорту сільськогосподарської продукції, що може мати негативний вплив на продовольчу безпеку та здоров'я населення.

Наприклад, тільки за перше півріччя «пандемічного» періоду країни-члени СОТ ввели 363 нові торгові заходи, з яких 198 сприяли розвитку міжнародної торгівлі та її 165 обмежували. Більшість заходів (близько 71%) стали тимчасовими, спричиненими пандемією, причому 147 розширювали міжнародні торговельні операції, а 109 їх обмежували. 22 квітня 2020 р. 23 члени СОТ, включаючи Україну, підписали Спільну заяву щодо забезпечення відкритої та передбачуваної торгівлі сільськогосподарською та харчовою продукцією у відповідь на пандемію COVID-19 [4].

Члени СОТ вдається до безпрецедентних форм підтримки своєї економіки, більшість з яких носить тимчасовий характер: гранти, монетарні заходи, фіскальні заходи, спеціальні заходи підтримки для середніх, малих і мікропідприємств, кредити, гарантії тощо. Підтримка стосується, насамперед, фінансування систем охорони здоров'я, діагностування та лікування хвороби; різних схем компенсації втраченого прибутку і додаткових витрат, пов'язаних із простоями через карантин; фінансової підтримки громадян тощо. Країни-члени СОТ і досі продовжують активно застосовувати заходи торговельного захисту (антидемпінгові, компенсаційні та захисні) національних виробників від імпорту іноземних товарів, що спричинює збільшення кількості ініційованих розслідувань в даному напрямі.

З набуття членства в СОТ Україна пройшла шлях від отримання довіри до сприйняття нас як надійного торговельного партнера. Нині Україна намагається використовувати можливості від членства в СОТ шляхом зменшення обмежень доступу українських товарів на світові ринки та захисту інтересів національних виробників відповідно до процедури розгляду торгових спорів СОТ.

З часу розповсюдження пандемії COVID-19 протекціоністські заходи урядів країн стали найпростішим і найефективнішим інструментом захисту внутрішніх ринків, задля чого використовуються як законні, так і сумнівні засоби, що підвищує роль СОТ як кінцевої інстанції у вирішенні спорів.

Список використаної літератури:

1. Світова організація торгівлі (СОТ) URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/svitova-organizaciya-torgivli-sot>. (дата звернення 15.02.2022).
2. Слободян В. Україна та СОТ: співробітництво в рамках сприяння міжнародній торгівлі // Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі : зб. тез IV наук.-практ. інтернет-конф., 25-31 травня 2020 р., м. Ірпінь–м. Хмельницький / Мін-во фінансів України, Ун-т ДФС України [та ін.]. Ірпінь–Хмельницький, 2020. С. 80–82. URL: http://ndi-fp.nusta.edu.ua/files/doc/2020_Zbirnyk_tez_Konf_NDCMS%2025-31.05.2020-1.pdf. (дата звернення 16.02.2022).

3. Ісаханова Н., Пилипенко А. Обмеження міжнародної торгівлі на фоні COVID-19: світові тенденції. *Юридична Газета online*. №16 (722). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zovnishnoekonomichna-diyalnist/obmezhennya-mizhnarodnoyi-torgivli-na-foni-covid19-svitovi-tendenciyi.html>. (дата звернення 16.02.2022).

4. Махінова А. Торговля в епоху пандемії: до чого варто готуватися Україні *Європейська правда*. URL: <https://sk.ua/uk/publications-uk/torgivlya-v-epokhu-coronavirus>. (дата звернення 16.02.2022).

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ БАНКОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Савастєєва О.М.

д.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування

Колеснікова О.Г.

студентка I курсу магістратури,
спеціальність 072 “Фінанси, банківська справа та страхування”

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

м. Одеса, Україна

В умовах сучасної економіки банківський сектор України характеризується рядом проблем, а саме спад в економіці через коронавірус, значна девальвація гривні, військові дії у східному регіоні країни, недостатній рівень капіталізації більшості банків. Усе це зумовлює необхідність забезпечення ефективними інструментами антикризового управління банками, аби вони могли сприяти розвитку економіки.

Проблеми вивчення антикризового управління в банківському секторі наукова спільнота завжди приділяла достаньо уваги. Це засвідчують наукові доробтки таких відомих вітчизняних вчених-економістів, як А.М. Мороз, Л.О. Примостка, А.С. Гальчинський, О.В. Дзюблюк, М.І. Савлук, П.М. Чуб, Б.С. Івасів, В.В. Коваленко, О.В. Крухмаль, О.І. Барановський, М.П. Денисенко, Ю.В. Василенко та ін.

Розглянувши наукові надбання щодо визначення поняття антикризове управління банком, найбільш слушним вважаємо наступне визначення «антикризове управління банком» – це організована система управлінських заходів щодо діагностики, попередження, нейтралізації, подолання кризових явищ і їх зовнішніх та внутрішніх чинників з метою мінімізації збитків від кризи та створення умов щодо подальшого ефективного розвитку банківської установи. Перевагою зазначеного визначення, на наш погляд, є його конкретність та виділення комплексу управлінських рішень.

Причинами банківської кризи можуть бути економічні кризи, кризи грошово-кредитної системи або специфічні кризи на окремих фінансових або крупних товарних ринках, що супроводжуються різкою девальвацією національ-

ної валюти, значним дефіцитом бюджету, знеціненням банківських вкладів та їх активне вилучення, значною залежністю від зовнішніх запозичень [1].

У зв'язку з наявністю багатьох проблем українська банківська система, на наш погляд, повинна впровадити дієве антикризове управління діяльністю банківських установ. Це завдання є одним з найбільш актуальних в Україні. На сьогоднішній день стан багатьох банків незадовільний, мають місце випадки банкрутства банків, що свідчить про недоліки в системі антикризового банківського управління. Дуже важливим в даному аспекті є ефективне виконання центральним банком своїх функцій [2].

Згідно з Законом України «Про банки і банківську діяльність» НБУ зобов'язав комерційні банки поетапно збільшити статутний фонд до 500 млн гривень до 11 липня 2024 року [3]. Через це багато банків були змушені ліквідуватися або об'єднуватися, задля відповідності нормативам. За період 2016-2020 роки припинили свою діяльність більше сотні банківських установ. Станом на 01.01.2021 р. в Україні працює 71 банк і можна вже стверджувати, що наразі процес очищення завершився і ситуація повернулася до стану нової рівноваги.

Ми пропонуємо наступні заходи покращення ефективності антикризового управління банками: реструктуризація проблемних кредитів; рекапіталізації банків; консервативна оцінка кредитного ризику; збільшити залучення строкових фінансових ресурсів; відновлення рефінансування банків; проведення стрес-тестування із застосуванням базового та несприятливого сценаріїв, що передбачає врахування негативного економічного ефекту від розгортання пандемії.

На нашу думку, ці наведені заходи є найбільш ефективними на етапі попередження кризи. Але особливу увагу слід приділити останньому, що дає змогу оцінити наскільки банк загалом є стійким до виняткових, але ймовірних криз. Стрес-тестування слід проводити систематично під час економічної нестабільності, тому що воно покликане дати уявлення про наявні несприятливі сценарії при різних ризиках, та розміру капіталу, необхідного для поглинання збитків у випадку настання шокового сценарію.

У якості спеціальних елементів антикризової діяльності банку пропонуємо застосовувати також бенчмаркінг та аутсорсинг. Використання бенчмаркінгового підходу дає банку можливість запозичити кращий досвід банків-лідерів як серед українських так і закордонних банків, адже технологія бенчмаркінга стягає в єдину систему розробку стратегії, галузевий аналіз і аналіз конкурентів. Як наслідок, банк матиме можливість зміцнити свою конкурентну позицію на ринку, збільшити власну клієнтську базу, покращити якість обслуговування клієнтів і тим самим підвищити загальну репутацію та довіру до банку.

Аутсорсинг, як елемент антикризової діяльності, допоможе банку сконцентрувати увагу і наявні ресурси на основні цілі бізнесу, перекласти частину ризиків на компанії-аутсорсери, використати їхній досвід у певних ситуаціях, підвищити керованість організації тощо.

У якості важливого аспекту формування ефективної системи антикризового управління та неодмінною умовою попередження банківських

криз являється підвищення ступеня прозорості та відкритості як діяльності банків, так і регулюючих органів [4].

Також, рекомендується складання планів з антикризового управління. Планування антикризових процедур не тільки підвищує ефективність управління в період кризи, але і здатне не допустити його розвитку. Метою його розробки є визначення проблем, які здатні привести до розвитку кризи; вироблення критеріїв для введення антикризового управління [4].

Якщо банк вже перебуває у фазі кризи, яка загрожує подальшому його існуванню, то слід застосувати інструменти фінансового оздоровлення, а саме: відновлення платоспроможності банку; приведення фінансових показників діяльності у відповідність з діючими вимогами; введення тимчасової адміністрації. Для цього необхідно розробити програму фінансового оздоровлення, яка повинна містити: аналіз чинників, що призвели до погіршення фінансового стану та збиткової діяльності банку; перелік конкретних заходів з розрахунком економічного ефекту від їх здійснення і календарним графіком реалізації заходів.

Таким чином, можна зробити висновок, що використання вищезазначених рекомендацій, на наш погляд, дозволить подолати або запобігти негативним наслідкам економічної кризи. На сьогоднішній день, вітчизняні банки потребують впровадження якісних процедур антикризового управління, що будуть спрямовані на випередження, рефінансування та рекапіталізацію, недопущення кризових ситуацій та мінімізацію негативних наслідків у разі виникнення кризи.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України: офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення 14.02.2022).
  2. Савастеева О.М. Трансформація функцій центрального банку в сучасних умовах. *Збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти»* (м. Ужгород, 24 листопада 2021р.) Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. С.136-138. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/31990> (дата звернення 14.02.2022).
  3. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 19.09.2019 № 112-IX. Дата оновлення : 30.06.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 15.02.2022).
  4. Рац О. М. Напрями удосконалення організації антикризового банківського управління в банківських установах України. *Регіональна економіка та управління*. Харків. 2020. №2. С. 87 - 93. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23018> (дата звернення: 16.02.2022).
-

ПЛАТА ЗА ЗЕМЛЮ В СТРУКТУРІ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ БЮДЖЕТІВ ОТГ

Савастєєва О.М.

доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Медюк К.В.

здобувач II (магістерського) рівня вищої освіти
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
м. Одеса, Україна

Процес формування дохідної частини бюджетів об'єднаних територіальних громад наочно демонструє, що фінансова та фіскальна децентралізація створюють позитивні тенденції, сприяють збільшенню доходів місцевих бюджетів та зміцненню їх податкового потенціалу. Це є важливим результатом проведених реформ, адже за допомогою місцевих бюджетів держава забезпечує втілення в життя стратегічних напрямів державної політики [1].

Проте слід зазначити, що місцеві податки в Україні досі не набули ознак ефективного інструмента державного регулювання і виконують не дуже значну роль у вітчизняній системі оподаткування. Зазначене зумовлює актуальність проведення наукових досліджень щодо пошуку резервів збільшення надходжень місцевих бюджетів за рахунок удосконалення механізму адміністрування окремих їх видів.

Як зазначають Тропіна В. Б. та Клименко А. М., місцеві бюджети в країнах Європи здебільшого наповнюються надходженнями від оподаткування нерухомого майна (в т. ч., землі), частка яких сягає третини, а то й перевищує половину усіх податкових надходжень місцевих бюджетів. В Україні ж вона порівняно невисока – 13% (в т. ч., майже 10% – від оподаткування землі) [2].

В Україні також, згідно з податковим законодавством, одним з джерел наповнення місцевих бюджетів виступає плата за землю, яка поділяється на земельний податок та орендну плату.

Проте, в умовах сьогодення існує певна проблематика надходжень цього у зв'язку з процесом формування об'єднаних територіальних громад. Зазначене питання було відображене в зверненні асоціації ОТГ до представників державної влади при складанні проєкту бюджету на 2021р. Зокрема, питання щодо регулювання фінансових питань при сплаті податку на землю зазначалися асоціацією як невідкладні питання, які мали бути вирішені в процесі формування проєкту Державного бюджету України на 2021 рік, та включали відновлення проведення індексації нормативної грошової оцінки землі та встановлення коефіцієнту індексації на рівні реального індексу інфляції. Необхідність скасувати п. 9 підрозділу 6 розділу XX Податкового кодексу України, яким встановлено, що індекс споживчих цін за 2017–2023 роки, що

використовується для визначення коефіцієнта індексації нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь, земель населених пунктів та інших земель несільськогосподарського призначення, застосовується із значенням 100 відсотків. Існування такого коефіцієнта призводить до значних втрат бюджетів ОТГ. Скасування надання пільги, передбаченої п. 4 ст. 284 Податкового кодексу України щодо справляння в розмірі 25 % плати за землю за земельні ділянки, надані гірничодобувним підприємствам для видобування корисних копалин та розробки родовищ корисних копалин. Продовження не застосування пільги для земельних ділянок залізничного транспорту (у разі застосування пільги місцеві бюджети втрачатимуть значний фінансовий ресурс) [3].

На думку Шаповал Г.М. та Чех Н.О., для розрахунку планових надходжень земельного податку необхідно враховувати зміни факторів, що впливають на його величину: дані державного земельного кадастру, реєстрацію права власності, права користування землею та договори на оренду землі, облік кількості та якості земель, зонування територій населених пунктів, нормативну та грошову оцінку земель тощо. Сума земельного податку для кожного землевласника та землекористувача обчислюється у спосіб помноження площ земельних ділянок, земельних часток (паїв), що підлягають оподаткуванню, на визначені ставки земельного податку окремо для різних категорій земель. Резервами надходжень завдяки земельному податку можуть бути визнана заборгованість, неправильне визначення площі земельної ділянки, неефективне використання земель тощо. Виявлення таких резервів дозволить скоригувати місцеву політику стосовно управління земельними ресурсами і обрахувати перспективні обсяги надходжень [4].

Слід зазначити, що в податковому законодавстві зафіксовані граничні норми ставок орендної плати і земельного податку. Водночас органи місцевої влади наділені правом корегувати дохідні надходження через прийняття рішень щодо встановлення ставок орендної плати та земельного податку. Отже, величина податкових ставок може бути значно диференційованою для кожної території, що входить до складу ОТГ залежно від соціально – економічних та інвестиційних факторів.

Проте на практиці виникає ряд проблем при сплаті плати за землю, що приводить до недоотримання об'єднаними територіальними громадами коштів від сплати даного податку. Основною проблемою є використання земельних ділянок комунальної власності без правовстановлюючих документів, що приводить до скорочення можливих надходжень за даними ділянками до бюджетів ОТГ. Вирішення цієї проблеми можливе за рахунок проведення претензійно-позовної роботи, здійснення самоврядного контролю. Крім того, для визначення земельних ділянок, які не використовуються, або використовуються неефективно необхідно проводити інвентаризацію земель [4].

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що шляхами збільшення обсягу місцевих податків і зборів має стати процедура перегляду і оптимізації прийнятих податкових ставок, що в контексті збільшення обсягу бюджетних надходжень має побудувати надійний дохідний фундамент бюджетів ОТГ.

Водночас, наступні вектори оптимізації системи оподаткування на місцевому рівні і зміцнення фіскального потенціалу територіальних громад вбачаємо в контексті модернізації системи адміністрування місцевих податків (особливо, податку на нерухомість та плати за землю), адже в сучасних умовах перспективним джерелом зростання податкових надходжень ОТГ є збільшення надходжень саме від плати за землю.

З метою забезпечення сталого зростання доходів за цією статтею бюджетів ОТГ необхідним виявляється проведення ретельної інвентаризації земель, підвищення ефективності їх використання, затвердження диференційованих в залежності від інвестиційного потенціалу податкових ставок, їх регулярний та своєчасний перегляд, забезпечення дієвої процедури встановлення законності документів на право користування землею тощо.

Список використаних джерел:

1. Савастеева О.М. Теоретичні засади ефективної системи управління місцевими бюджетами. Призовський економічний вісник. 2020. №1 (18). С. 267-271.
2. Тропіна В. Б., Клименко А. М. Податки у формуванні фінансового ресурсу територіальних громад: Україна та ЄС. Економічний вісник університету. 2021. №49. С. 181-188.
3. Бюджетний процес – 2021: Асоціація ОТГ представила свою позицію щодо проекту Держбюджету на наступний бюджетний період в Бюджетному комітеті. URL: <http://surl.li/wgqa> (дата звернення: 02.02.2022 р.).
4. Шаповал Г.М., Чех Н.О. Оцінка податкового потенціалу об'єднаних територіальних громад. Вісник Хмельницького національного університету. 2021. №2. С. 205-210.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сидор Г.В.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
*Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Тернопільського національного економічного університету
м. Чортків, Україна*

Савків У.С.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри обліку і оподаткування
*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Останнім часом значно посилилася увага до державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, оскільки, з нашої точки зору, очевидним є факт, що ринкові відносини не виключають, а деякою мірою навпаки потребують втручання державних інституцій. З метою запобігання хаосу й

неузгодженості у цій сфері держава здійснює регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

У науковій літературі доволі багато праць присвячено зовнішньоекономічній діяльності та державному регулюванню зовнішньоекономічної діяльності. У цьому контексті варто звернути увагу на дослідження автора роботи – Г. В. Сидор [2].

Зовнішньоекономічні відносини на сучасному етапі розвитку є вагомим чинником забезпечення соціально-економічного зростання держави. У процесі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності пріоритетами національних інтересів вважають такі: забезпечення зростання добробуту і рівня життя населення; розвиток взаємовигідних та рівноправних відносин з іншими державами; сприяння подальшій інтеграції України у світове співтовариство.

Специфікою державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є концентрування фінансів у галузі зовнішньоекономічної діяльності, що характеризується використанням сукупності фінансових інструментів.

Зовнішньоекономічна діяльність на сьогодні стає усе більш вагомим фактором економічної стабілізації нашої держави. Практично кожна галузь нині пов'язана з цією сферою, що спрямована на гарантування безпеки держави і національних інтересів шляхом підтримки взаємовигідної співпраці за загальними нормами. Процес виходу на зовнішні ринки нині відбувається в умовах впливу складного зовнішнього середовища, що характеризується високим рівнем конкурентного тиску. З огляду на це дослідження державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в нашій державі є актуальним.

Зовнішньоекономічна діяльність потребує регулювання та не може перебувати поза його межами або реалізуватись без нього. Регулювання – це одна з похідних функцій державного механізму управління. Відповідно державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності є процесом впливу на зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів господарювання органів влади з метою підвищення її результативності.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності має на меті сприяти диверсифікації зовнішньоторговельних відносин, щоби скоротити ступінь залежності національної економіки від зовнішніх постачальників, які займають монопольне становище; забезпечити рівновагу внутрішнього ринку й збалансованість економіки держави; створити найбільш сприятливі умови для залучення економіки держави в систему світового поділу праці.

Пропонуємо взяти до уваги точки зору економістів-практиків, які розглядають державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності через процес розробки та реалізації державної зовнішньоекономічної політики. У своєму трактуванні М. І. Дідківський [1] пов'язує зовнішньоекономічні зв'язки із зовнішньоекономічною політикою, яку, на своє переконання, вважає політичним оформленням цих зв'язків.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності варто розглядати у двох аспектах: у вузькому значенні (як вироблення і реалізацію

певної зовнішньоекономічної політики) та в широкому – з позицій регульовального впливу держави на зовнішньоекономічну діяльність.

У процесі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності фінансові аспекти посідають пріоритетне місце, від них прямо залежить результативність, повнота та своєчасність фінансового забезпечення господарської діяльності розвитку підприємства, виконання фінансових зобов'язань перед суб'єктами господарювання та державою.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності – це різнопланове явище, тому спектр підходів до його розуміння доволі широкий (табл. 1). На основі систематизації наукових підходів до визначення сутності державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності запропоновано власне визначення цього терміна, під яким варто розуміти систему застосовуваних заходів у рамках зовнішньоекономічної політики країни щодо різнохарактерного набору операцій суб'єктів господарювання на зовнішньому ринку, спрямованих на результативну участь держави в процесі міжнародного поділу праці відповідно до національних інтересів та підтримку зовнішньоекономічних відносин.

Таблиця 1

Підходи до визначення сутності державне регулювання
зовнішньоекономічної діяльності

Підходи	Визначення
Інституціональний підхід	Вплив інститутів держави на розвиток зовнішньоекономічних процесів
Процесний підхід	Вплив держави на зовнішньоекономічні відносини з метою їхнього розвитку та стабілізації
Антикризовий підхід	Вплив держави на зовнішньоекономічні відносини в період кризи для стабілізації та зміни ситуації
Функціональний підхід	Засіб реалізації функцій держави в зовнішньоекономічній економіці

Джерело: [1]

В авторському трактуванні цього поняття відображена результативна участь держави в процесі міжнародного поділу праці відповідно до національних інтересів.

Питання, розкриті в тезах, надзвичайно актуальні, однак потребують подальших наукових пошуків, зокрема щодо формування результативного механізму державного регулювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Дідківський М. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посіб. К. : Знання, 2006. 462 с.
2. Сидор Г. В., Кушнір В. В. Методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи* : матер. ІХ Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Київ, 08 груд. 2021 р.). Київ, 2021. С. 182–184.

ВРАХУВАННЯ ESG-ПРИНЦИПІВ У СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Тимошенко О. В.

аспірант кафедри корпоративних фінансів і контролінгу

Урванцева С. В.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу

Київський національний економічний університету ім. Вадима Гетьмана

м. Київ, Україна

Актуальність теми виходить із потреби вирішення глобальних проблем людства шляхом забезпечення у поточних та майбутніх сценаріях сталого розвитку бізнесу нової парадигми – «наука-інновації-економіка».

Метою є акцентування на елементах створення цінності бізнесу на засадах сталого розвитку й урахування ESG-принципів (відповідального ставлення до навколишнього середовища, соціальної відповідальності, високої якості корпоративного управління).

За оцінкою ОЕСР норма інтенсивності витрат на НДДКР в різних секторах економіки зосереджена, в більшій мірі, на комерціалізації існуючих технологій для посилення конкурентоспроможності власного бізнесу, що негативно впливає на досягнення цілей з вирішення глобальної кризи людства [1].

У 2015 році Генеральна Асамблея ООН прийняла Цілі сталого розвитку, що забезпечують орієнтаційну структуру з 17 цілей. В 2021 році пріоритетними вважались наступні шість з них: Ціль 13 «Кліматичні дії», Ціль 3 «Здоров'я та благополуччя», Ціль 4 «Якісна освіта», Ціль 15 «Життя на землі», Ціль 6 «Чиста вода та санітарія», Ціль 12 «Помірковане споживання та виробництво» [2, с. 23].

Поява цілей сталого розвитку передбачає формування нового бачення стратегії в бізнесі. Так, опитування університету Berkeley показало, що для забезпечення сталості розвитку бізнес має володіти такими адаптаційними навичками: здатністю вимірювати та керувати впливом, створювати асоціації/об'єднання, системно мислити і створювати дорожні карти свого розвитку [3, с. 7].

Отже, для досягнення цілей сталого розвитку передбачається переосмислення бізнес-моделі та стратегії з постановкою амбітних цілей бізнеса, де гарантом виступає вище керівництво. ОЕСР визначає 6 керівних принципів управління для досягнення результатів сталого розвитку: стратегічне бачення, адаптивність, ефективність, використання, системність, приналежність культурним цінностям [4, с. 17].

Наприклад, багато організацій визначають важливим елементом трансформації бізнесу оцінку повного циклу процесів та продуктів. Така оцінка життєвого циклу лягає в основу циркулярної економіки та цілей сталого розвитку:

1. сама діяльність бізнесу виконується таким чином, що сприяє покращенню впливу на навколишнє середовище;

2. продукти діяльності покращують екологічні результати іншої діяльності;
3. діяльність через свої продукти чи процеси сприяє замиканню циклу, економії ресурсів та зменшенню впливу на навколишнє середовище [5, с. 6].

Циркулярна економіка заснована на новітніх технологіях, які вимірюються за двома критеріями: доступності даних для виміру впливу та технологічним трендам на кожному з етапів циклу створення цінності.

Так, розуміючи цілі та критерії їх виміру, можна побудувати стратегічну бізнес-гіпотезу, що підтримує цілі сталого розвитку та залучити інвесторів для їх досягнення.

Довгостроковий успіх бізнесу та відповідність цілям сталого розвитку залежать від створення довгострокової стратегії, створення цінності, що підтримується цілями, ресурсами та технологічними основами. Створення конкурентоспроможного технологічного стеку починається з накопичення технічного багатства – хмарні технології є ключовими. Бізнесу потрібна основа адаптивних технологій, і вони не можуть дозволити собі бути обтяженими застарілими системами. Для цього потрібно зміцнити довіру – не лише до продуктів і послуг, а й до технологій, що стоять за ними [6, с. 17].

В 2021 році Fujitsu провела опитування серед 1200 бізнес-лідерів у 9 країнах, щоб виявити основні бізнес-пріоритети на майбутні роки. Серед опитуваних лідерів досягнення стійкості бізнесу сприймається як головний бізнес-пріоритет у пост-пандемічному світі. Іншими пріоритетами є автоматизація бізнес-процесів, керування на основі даних, безперебійний досвід роботи з клієнтами, цільове управління процесами, розбудова довірливих взаємозв'язків із клієнтами та створення екосистеми бізнесу [7].

Отже, бізнесу доведеться прийняти нові пріоритети, щоб впоратися з принципово іншим бізнес-середовищем, сформованим в умовах пандемічної кризи, а пріоритизація бізнес-цілей у контексті ефективної відповіді на зміни прискорить процес адаптації до вирішення нових викликів в умовах глобальної кризи людства.

Бізнес стикається з різними проблемами, які обмежують їх потенціал для зростання та досягнення успіху. Сюди входять дефіцит природних ресурсів, обмежена купівельна спроможність місцевого населення, слабкі фінансові ринки, тощо. Водночас частина з обмежень формується наразі засадовими положеннями сталості розвитку Генеральної Асамблеї ООН. У результаті цих обмежень дуже важливо, щоб компанії використовували стратегії стійкості бізнесу, які можуть допомогти їм створити нові можливості. Бізнес повинен визначити, як цілі, прямо чи опосередковано, впливають на них, щоб застосувати стратегічний підхід до їх досягнення і узгодити їх зі своїми корпоративними пріоритетами для позитивного довгострокового впливу.

Список використаної літератури:

1. Galindo Rueda F., Verger F. OECD Taxonomy of Economic Activities Based on R&D Intensity. *OECD science, technology and industry working papers*. 2016. No. 4. P. 25. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/oecd-taxonomy-of-economic-activities-based-on-r-d-intensity_5jlv73sqqr8t-en (дата звернення: 16.02.2022).

2. Report of Results Global Survey on Sustainability and the SDGs. Global Survey- SDGs. URL: https://www.globalsurvey-sdgs.com/wp-content/uploads/2020/01/20200205_SC_Global_Survey_Result-Report_english_final.pdf (дата звернення: 16.02.2022).

3. Sustainability Skills Industry Survey 2020. Berkeley. URL: <https://haas.berkeley.edu/wp-content/uploads/Corp-Sustainability-Industry-Survey-Spring-2021.pdf> (дата звернення: 17.02.2022).

4. A baseline survey of the guiding principles on managing for sustainable development results. OECD. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/development/a-baseline-survey-of-the-guiding-principles-on-managing-for-sustainable-development-results_f8974d89-en;jsessionid=jVq1DsdvFxB3CwW10WggPIK5.ip-10-240-5-53 (дата звернення: 17.02.2022).

5. Life Cycle Assessment of circular systems. *ICA-Chem*. URL: https://icca-chem.org/wp-content/uploads/2021/05/ICCA_Avoiding-GHG-Emissions_Life-Cycle-Assessment-of-Circular-Systems_Guide-and-Case-Studies.pdf (дата звернення: 17.02.2022).

6. Technology Vision 2021. *Accenture*. URL: https://www.accenture.com/_acnmedia/PDF-162/Accenture-Tech-Vision-2021-Executive-Summary.pdf (дата звернення: 17.02.2022).

7. Global Digital Transformation Survey Report 2021. *Fujitsu*. URL: <https://www.fujitsu.com/global/vision/insights/digital-transformation-survey-2021/index.html> (дата звернення: 17.02.2022).

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ: ЕВОЛЮЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Ушакова Н.Г.

кандидат економічних наук, професор, професор кафедри економіки та бізнесу

Окором А.В.

студентка 4 курсу, напрям підготовки «Міжнародна економіка»

Державний біотехнологічний університет

м. Харків, Україна

Міжнародна торгівля є дуже важливою для розвитку економіки кожної країни. Вирішуючи багато завдань (подолання вузькості внутрішнього ринку, розширення національної бази факторів виробництва тощо), вона сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної продукції та економічному зростанню. На жаль, розповсюдження пандемії COVID-19 негативно відбилося на світовій економіці взагалі та створило значні перешкоди для розвитку міжнародної торгівлі, особливо у 2020 році. На думку фахівців, наслідки карантинних обмежень тривалий час ще будуть позначатися на експорті та імпорті товарів і послуг, навіть у постпандемічний період, що потребує нових підходів у дослідженні еволюції міжнародної торгівлі. Ці обставини актуалізують дане дослідження.

Мета дослідження – на основі врахування впливу пандемії COVID-19 на світову економіку розширити підходи в еволюції міжнародної торгівлі з урахуванням сучасних тенденцій її розвитку.

Міжнародна торгівля вважається історично першою і досі залишається провідною формою міжнародних економічних відносин. Вона створює умови і активно впливає на розвиток всіх інших форм міжнародних економічних відносин. В різні періоди розвитку міжнародної торгівлі на її розширення впливали такі фактори, як міжнародний поділ праці та інтернаціоналізація виробництва; науково-технічний прогрес; поява транснаціональних корпорацій; збільшення лібералізації міжнародної торгівлі; розвиток процесів торгово-економічної інтеграції [1].

Зародження міжнародної торгівлі відбулося ще в епоху домінування натурального господарства, коли до реалізації за межами країни залучалася невелика частина національної продукції, а сам обмін здійснювався переважно між сусідніми землями і не був усталеним. Пізніше, в епоху товарного виробництва, з'являються більш розвинені форми міжнародного поділу праці. Фахівці відносять зародження світового ринку до початку XVI ст., коли капіталізм перебував на мануфактурній стадії розвитку (табл. 1).

Таблиця 1.

Основні етапи розвитку міжнародної торгівлі

Етап розвитку міжнародної торгівлі, основні події	Характеристика міжнародної торгівлі
1	2
I етап (1500-1850 рр.) починається з часів великих географічних відкриттів, які викликали активний вивіз товарів у нововідкриті землі	• зростання державного впливу на міжнародну торгівлю; • посилення підтримки з боку держави національних товаровиробників; • панування протекціонізму; • зародження політики вільної торгівлі
II етап (1850-1914 рр.) остаточне закріплення колоніальних імперій на фоні швидкого індустріального розвитку європейських країн та США. Різні темпи розвитку європейських держав.	• розширення обсягів та асортименту товарів на основі еволюція техніки та технології у виробництві; • зменшення часу реалізації у зв'язку з інноваціями в транспортній сфері; • зростання попиту на іноземні товари у зв'язку з розширенням інвестиційної діяльності; • розширення ринків збуту; • торгівля зростає швидшими темпами ніж виробництво, тому економіка різних країн стає більш відкритою
III етап (1914-1945 рр.) характеризується подіями: - I світова війна, яка зруйнувала економіку європейських країн; - велика економічна криза 1929-1933 рр., яка поставила питання про ефективність внутрішньої торгівлі; - II світова війна, яка зруйнувала світову економічну систему та різко похитнула віру країн, що розвиваються, у торгівлю як рушійну силу економічного зростання	• подальший перерозподіл світових ринків; • зміна у міжнародних розрахунках у зв'язку з переходом до Бреттон-Вудської валютної системи (1944 р.)
IV етап (1945– перша пол. 1970-х рр.) - розпад світової колоніальної системи та поява нових гравців на світових ринках; - поширення процесів інтеграції та транснаціоналізації; створення глобальних міжнародних організацій	• період всесвітнього економічного зростання та міжнародної торгівлі; • вивезення капіталу за межі національних кордонів, що забезпечувало збільшення експорту товарів, захоплення вигідних ринків збуту, джерел сировини; • перехід від жорсткого протекціонізму до політики лібералізації

1	2
<i>V eman</i> (кін. 1970-х рр. – 2019 р.) - світові фінансові кризи в 1971 і 1973 рр., що призвело до краху Бреттон-Вудської системи; - перша та друга нафтові кризи в 1974 і 1979 рр., викликані суттєвим підвищенням цін на нафту Організацією країн-експортерів нафти; - зміцнення існуючих та поява нових інтеграційних угруповань; - зміна політичних систем у східноєвропейських комуністичних країнах (1989–1992 рр.)	• активізація міжнародної торгівлі (в т.ч. завдяки технологічним змінам в сфері комунікацій та спрощення розрахунків в Європі через запровадження в 1999 р. країнами ЄС спільної валюти (євро); • зростання лібералізації зовнішньоторговельної політики, • створення в 1995 р. СОТ; • поява нових активних гравців на міжнародному ринку, посилення конкуренції
<i>V eman</i> (2020 р. – донині) - світова криза в сфері виробництва і торгівлі внаслідок карантинних обмежень у зв'язку з розповсюдженням COVID-19; - світова інфляція 2021 р.	• зниження міжнародної торгівлі у 2020 р. внаслідок пандемії COVID-19 • збільшення протекціоністських заходів • зростання ролі міжнародних організацій • зростання цін на світовому ринку • діджиталізація міжнародної торгівлі

Джерело: складено автором

Розвиток крупної машинної індустрії стимулював збільшення обсягів виробництва і поглиблення його диференціації, що зумовило вихід продукції за національні межі і стимулювало значне розширення міжнародної торгівлі. На початку XIX ст. світовий ринок характеризувався вже досить розвинутими формами торговельно-економічних відносин країн.

Минуле століття, за виключенням періодів двох світових війн, характеризується активізацією міжнародної торгівлі з поступовим відходом від жорсткого протекціонізму і переходом до політики лібералізації. Глобалізаційні процеси другої половини XX ст., створення інтеграційних угруповань країн і міжнародних організацій (в т.ч. в торговельній сфері) стали основою для подальшого розвитку міжнародних торговельних відносин, а активний розвиток цифрових технологій і мережі Інтернет трансформують їх. Наприклад, інтеграція цифрових технологій у всі сфери нашого життя дозволило електронній комерції набути глобального значення.

На наш погляд, з 2020 р. розпочався новий етап розвитку міжнародної торгівлі, спричинений пандемією коронавіруса SARS-CoV-2. Він характеризується зміною структури, обсягів, темпів зростання міжнародної торгівлі, кардинальними змінами ситуації на світових ринках. Наприклад, за даними Світової організації торгівлі у 2020 р. обсяги світової торгівлі товарами знизились на 8 % після дворічного зростання [2]. За підсумками 2021 р. зростання фізичних обсягів світової торгівлі відбулося приблизно на 11 %, а за підсумками 2022 р. очікується на 4,7 % [3]. Відновлення світової торгівлі у 2021 р. перевершило очікування експертів СОТ, але відзначаються регіональними розбіжностями.

На думку фахівців, основними проблемами, що можуть негативно вплинути на розвиток світової торгівлі на даному етапі, є порушення глобальних ланцюжків поставок, зростання кількості обмежувальних

експортних заходів, які запроваджують країни з метою протидії розповсюдженню Covid-19 та зменшення дефіциту певних товарів на національному ринку, поява нових небезпечних штамів коронавірусу та ін.

Отже, з 2020 року в розвитку міжнародної торгівлі розпочався новий «пандемічний» етап, який характеризується зниженням фізичних і вартісних обсягів міжнародної торгівлі, збільшенням протекціоністських заходів у зовнішньоторговельній політиці країн зростанням процесів діджиталізації торговельних операцій на світовому ринку.

Список використаної літератури:

1. Чернега О., Кожухова Т. Міжнародна торгівля як джерело та чинник сталого розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 12. Ч. 3. С. 32–38.
2. The UNCTAD Handbook of Statistics 2021. URL : https://unctad.org/system/files/official-document/tdstat46_en.pdf. (дата звернення 15.02.2022).
3. Ус І. Щодо розвитку світової торгівлі товарами у 2021 році та перспективах на 2022 рік. URL : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-11/svitova-torgivlya-tovaramy_22112021.pdf. (дата звернення 16.02.2022).

РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Ушакова Н.Г.

кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та бізнесу

Сіра А.В.

студентка 4 курсу, напрям підготовки «Міжнародна економіка»
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна

Протягом останнього десятиріччя цифровізація стала одним з найбільш актуальних трендів світової економіки. Цифровізація – одна з визначальних тенденцій розвитку людської цивілізації, яка формує більш інклюзивне суспільство та кращі механізми управління, розширює доступ до охорони здоров'я, освіти та банківської справи, підвищує якість та охоплення державних послуг, розширює спосіб співпраці людей, а також дає змогу скористатися більшим розмаїттям товарів за нижчими цінами [1]. Цифрові технології охопили майже всі сфери діяльності, полегшуючи роботу суб'єктів економічної діяльності будь-якого рівня функціонування.

Міжнародні економічні відносини також не залишилися осторонь даного процесу, і сьогодні ми спостерігаємо впровадження цифрових технологій в різні сфери міжнародної економічної діяльності – від міжнародної торгівлі і міжнародних валютно-фінансових відносин до міжнародного обміну науково-технічною інформацією і міжнародного ринку праці. Дослідження ролі

цифровізації в сучасній економіці особливо актуалізувалося після початку пандемії COVID-19 і введення країнами карантинних обмежень. Коронакриза прискорила процеси цифровізації світової економіки.

Мета дослідження – визначити вплив цифровізації на розвиток міжнародних економічних відносин в умовах пандемії COVID-19.

Міжнародні економічні відносини – це система відносин, що виникають між суб'єктами різних країн з приводу виробництва, розподілу, обміну і споживання товарів, послуг, капіталів, ідей в умовах обмеженості ресурсів і міжнародного поділу праці в межах світового господарства. Аналіз тенденцій розвитку міжнародних економічних відносин свідчить, що з початку ХХІ ст. формується новий етап їх еволюції, який можна назвати цифровим.

Розповсюдження коронавірусної хвороби, що перевело світ в режим ізоляції, збільшило запит на збільшення впровадження цифрових технологій в усі сфери життя. Карантинні обмеження, спричинені розповсюдженням COVID-19, перевели значну кількість операцій в онлайн-формат і на міжнародному рівні. Цифровізація охопила всі форми міжнародних економічних відносин.

Digital-рішення допомогли запобігти повного колапсу в світовій економіці, а за період пандемії прийшлося швидко адаптуватися до нової реальності. Наприклад, з початку пандемії 36 % українців перейшли на віддалену роботу, а 22 % поєднують дистанційний формат роботи зі звичним [2]. Пандемія COVID-19 продемонструвала, що у «цифровий» формат можна перевести частину міжнародних зустрічей, зекономивши при цьому видатки міжнародних економічних організацій. Щоб швидко адаптуватися до умов роботи он-лайн і досягти бажаного результату, потрібно задіяти кардинально нові навички: організаційні, технічні, комунікативні, психологічні та ін. Успішний досвід «віртуальних» самітів (Ради ЄС, G-7 тощо) довів ефективність такого формату.

Найбільш наочно цифровізація проявилася в торговельній сфері, в т.ч. і на міжнародному рівні. Цифрові технології використовуються, наприклад, приватними особами або компаніями при здійсненні покупок на різних світових платформах і розрахунках через Інтернет за допомогою електронних платіжних систем. Нині до інтернет-магазинів звертаються навіть ті споживачі, які історично не хотіли цього робити, вважаючи це незручним, складним. Пандемія, яка охопила весь світ, поза всіляким сумнівом вплинула на електронну комерцію, надавши їй суттєву перевагу над оффлайн-торгівлею. Можна констатувати, що сьогодні глобальний характер COVID-19 і його вплив на електронну торгівлю можуть сприяти зміцненню міжнародного співробітництва й подальшого розвитку політики щодо закупівель і поставок в Інтернеті [3].

Простежується тенденція: чим раніше країна почала рух в бік глобалізації, тим вище в її населенні частка тих, хто користується електронними грошима та супутніми сервісами. Тому присутність цифрових платформ в період нових бізнес-викликів на тлі всесвітньої пандемії лише посилює їхній вплив на потреби суспільства [4].

На думку фахівців, криза, спричинена пандемією, стала ідеальним моментом, щоб прискорити digital-трансформацію. Пандемія значно

прискорила механізми впровадження цифрових технологій і в українську господарську діяльність. Проте цифровізація супроводжується багатьма ризиками, але, на наш погляд, в умовах пандемії вона надає більше можливостей для вирішення проблем.

«Коронавірусна криза», приводить до глобальних змін у міжнародних економічних відносинах, бізнес-середовищі та повсякденному житті населення. Економіка більшості країн світу опинилася у кризовій ситуації під час пандемії. Проте переведення роботи та багатьох операцій в онлайн-режим завдяки цифровізації дозволяє вести бізнес і вирішувати проблеми, навіть глобального рівня.

Список використаних джерел:

1. Маркевич К. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Цифрова трансформація бізнесу: виклики і можливості для партнерства» (9–10 вересня 2021р., м. Мелітополь)*. URL:<https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyklykiv>. (дата звернення: 14.02.2022).

2. Толуб Н. Контроль на відстані: плюси та мінуси дистанційної роботи. URL:<https://thepage.ua/ua/economy/kontrol-na-vidstani-plyusi-ta-minusi-distancijnoyi-roboti> (дата звернення: 17.02.2022).

3. Панфілова Д. А. Цифровізація бізнесу в умовах пандемії: розквіт E-commerce. 2020. URL:https://ndipz.ir.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Tezy_18_09_2020_23.pdf. (дата звернення: 17.02.2022).

4. Шестакова А.В. Розвиток міжнародних економічних відносин в умовах викликів цифровізації та карантину. URL:<https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/357.pdf>. (дата звернення: 17.02.2022).

РАМКОВІ ПРОГРАМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Яцишина І. В.

доктор економічних наук, професор кафедри економіки підприємства,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський, Україна

Коновалова М.В.

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри міжнародних
організацій і дипломатичної служби,
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
КНУ імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

Соціально-економічний розвиток XXI ст. супроводжується низкою соціальних проблем та протиріч, що стають все більш значимими та мінливими. Об'єднана Європа демонструє позитивні наслідки реалізації інноваційної політики для досягнення саме соціальних цілей. Їх вивчення та впровадження у

вітчизняну практику на часі. Тому метою дослідження є опанування досвіду ЄС щодо застосування інституційних інструментів інноваційної політики для соціальної стабілізації.

Інноваційна політика ЄС починаючи із 1990-х років міняє своє стратегічне спрямування із переважно економічного на соціально-економічне. Такий тренд обумовлений виникненням, загостренням і постійною мінливістю соціальних викликів та проблем в країнах ЄС, серед яких:

- 80-90-ті рр. – старіння населення, екологічні проблеми, техногенні катастрофи;
- 2000-ті рр. – соціальна адаптація, зростання диференціації доходів населення, конкуренція на ринку праці;
- 2000-2010 рр. – безробіття, проблеми здоров'я;
- 2010-2020 рр. – соціальні виклики, культурно-етнічні проблеми та конфлікти, COVID-19.

Починаючи із 1984 р. і дотепер основним та єдиним інституційним механізмом проведення ЄС політики в сфері інновацій є рамкові програми (РП) [1]. Загалом рамкові програми інноваційної політики стають дієвими інструментами розв'язання не лише економічних, а й соціальних завдань (див. табл. 1).

Таблиця 1

Соціальні цілі рамоквих програм інноваційної політики ЄС

Назва програми	Період дії	Соціальні цілі
1	2	3
П'ята	1998-2002	Посилення ролі науки у вирішенні соціальних проблем; зосередження на рішенні поточних соціальних проблем за допомогою наукових досліджень, а не на дослідженнях безпосередньо; Дослідження для підвищення рівня життя та умов праці
Шоста	2002-2006	Наукові дослідження для життя та здоров'я; доступ громадян до інформаційного суспільства; безпечне харчування та ризики для здоров'я; розвиток суспільства, заснованого на знаннях
Сьома	2007-2013	Дослідження щодо створення ефективних систем охорони здоров'я, забезпечення якості та безпеки продуктів харчування, довкілля та зміни клімату, соціально-гуманітарні науки
Горизонт-2020	2014-2020	Індивідуальні та спільні міждисциплінарні дослідження в нових перспективних галузях наук про життя та інновацій, ресурсне забезпечення дослідників, соціоекономічні та культурні трансформації; соціальні напрями (охорона здоров'я, демографічні зміни, добробут, продовольча безпека, чисте довкілля, «зелені» технології, безпечне суспільство)
Горизонт Європа	2021-2027	Наукові дослідження економіки, яка працює для людей, їх здоров'я і добробуту; розробки та впровадження “Зеленого курсу”, акцент на соціальному аналізі, розробці емпірично доведених рекомендацій, інновацій та прогнозів у ключових сферах: демократія та управління; культурна спадщина; соціальні трансформації, безпека людини

Складено за джерелами [2, 3, 4].

З прийняттям кожної наступної рамкової програми соціальний вимір все більше впливає на формування параметрів відбору як напрямків дослідження, так і їх тематичного спрямування. На соціальні цілі РП 5 витрачено 46% бюджету. На реалізацію проектів РП 6 було заплановано виділити на 60% більше асигнувань, ніж на проекти попередньої програми, при цьому частка її витрат на соціальні цілі складала 59%. На відміну від РП 6, в якій акцентовано на формуванні єдиного європейського простору та досягненні соціальних пріоритетів, РП 7 більше зосереджена на реалізації тематичних напрямків із урахуванням інтересів приватного бізнесу, однак, на розв'язання соціальних завдань у ній виділено в 2,1 рази більше коштів, ніж у попередній рамковій програмі, їх питома вага у загальному фінансуванні сягає 42%. Соціальний бюджет програми «Горизонт 2020» в 2,5 рази більший, ніж попередньої РП, його частка склала 72 %. 1 січня 2021 р. розпочала свою дію Рамкова програма ЄС «Горизонт Європа». Загальний бюджет програми «Горизонт Європа» становить 95,5 млрд євро, це на 30 % більше, ніж було виділено на попередню РП. За попередніми оцінками експертів соціальна спрямованість нової рамкової програми не зменшиться і навіть зросте, оскільки появилася низка нових проблем у соціальній площині внаслідок світової пандемії [4]. На досягнення цілей сталого розвитку заплановано витратити 84% бюджету діючої РП.

Отже варто підсумувати: інноваційна політика ЄС в XXI ст. із суто економічного спрямування переорієнтовується на вирішення соціальних проблем; основні інструменти інноваційної політики ЄС – рамкові програми, демонструють стійкий тренд до нарощування соціальної спрямованості для подолання соціальних викликів і проблем.

Список використаних джерел:

1. Communications from the Commission Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels: European Commission, 2020. 32 p.
  2. Research and innovation: introduction. European Commission. URL : <http://europa.eu/int>. (дата доступу 02.01.2022).
  3. The Framework Programme for Research and Innovation «Horizon – 2020». European Commission. URL : https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/default/files/H2020_inBrief_EN_FinalBAT.pdf (дата доступу 07.02.2022).
  4. Horizon EU. European Commission. URL : <http://ec.europa.eu/horizon-europe> (дата доступу 14.01.2022).
-

ОЦІНЮВАННЯ ДІЄВОСТІ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ, ТЕРИТОРІЙ ТА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

ЦІННІ ПАПЕРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ

Астахова Н.І.

кандидат економічних наук, старший викладач кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку

Торга С.М.

кандидат економічних наук, старший викладач кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку

*Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

Світова практика використання інструментів ринку капіталів у сфері корпоративних фінансів свідчить, що цінні папери є доступним та вигідним джерелом фінансування. Цінні папери стають тим інструментом корпоративних фінансів, що дає змогу залучити необхідні суми фінансових ресурсів на вигідних умовах, диверсифікувати та частково нівелювати ризики та сприяти міжгалузевому переливу капіталів. Саме тому розвиток та популяризація використання цінних паперів, як найбільш ефективного механізму залучення фінансових ресурсів є необхідним у сфері корпоративних фінансів.

Мета дослідження полягає у формулюванні основних напрямків подальшого розвитку практики використання цінних паперів у сфері корпоративних фінансів.

Відмітимо, що під корпоративними фінансами у найбільш загальному вигляді розуміється сукупність взаємозв'язків між діловими рішеннями, грошовими потоками та вартістю акцій фірми [1]. Розвиток корпоративних фінансів напряму пов'язаний з розвитком фінансового ринку в цілому та фондового в тому числі. Згідно нової редакції Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» фондовий ринок є частиною ринків капіталу та представляє собою сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо емісії (видачі), обігу, виконання зобов'язань, викупу та обліку цінних паперів (у тому числі деривативних цінних паперів) [2]. Максимізація вартості корпорації, зростання рівня її капіталізації – досягнення цих цілей залежить від грамотного використання інструментів фондового ринку. Використання цінних паперів дозволяє підприємству:

- наростити статутний капітал шляхом проведення первісного розміщення акцій;
- збільшити обсяг додаткового капіталу шляхом проведення додаткової емісії акцій;
- максимізувати суму прибутку від фінансової та інвестиційної діяльності;
- оптимізувати механізм залучення позикових коштів;
- здійснювати хеджування операційних та фінансових ризиків;
- спрощувати процеси укрупнення капіталу шляхом злиття та поглинання.

Використання цінних паперів як інструментів фінансування у практиці вітчизняних корпорацій має свою специфіку, що обумовлено низьким рівнем розвитку ринку капіталів в цілому та функціонування фондових бірж в тому числі.

Фондовий ринок України знаходиться на стадії становлення та розвитку, що визначає особливості його функціонування та наявний інструментарій. Фактично фондовий ринок України на сьогодні не є суттєвим джерелом залучення капіталу українськими підприємствами. Так, наприклад на фондовій біржі ПФТС в 2021 році 98,3% від загального обсягу торгів склали, торги державними облігаціями, корпоративні облігації – 0,7%, комунальні облігації – 0,7% і лише 1% – акції. Іншими словами ринок цінних паперів в Україні сьогодні представлено держоблігаціями, операції з корпоративними цінними паперами майже відсутні.

Компанії, що представлені на фондовому ринку України в більшості своїй не є інноваційними, у вільному обігу знаходиться не суттєва для впливу інвесторів кількість акцій, низький рівень прозорості, що визначається несвоечасністю подання фінансової інформації щодо емітентів у відкриті бази доступу.

Суттєвим недоліком ринку цінних паперів в Україні є відсутність інституційних інвесторів, які на розвинених іноземних фондових біржах генерують суттєві джерела фінансових ресурсів корпорацій. Мова йде передусім, про недержавні пенсійні фонди, хедж-фонди, інвестиційні фонди, тощо.

За оцінками експертів сьогодні формується попит на цінні папери з боку невеликих інвесторів представлених фізичними особами [3; 4]. Цей попит спонукав ряд фінансових установ до розробки та впровадження відповідних фінансових інструментів. Так, сьогодні купити акції та облігації провідних зарубіжних та вітчизняних компаній можна скориставшись послугами monobank, Альфа Банк, Dragon Capital, Concorde Capital та ОТП Банк.

Сьогодні в Україні на вітчизняних фондових біржах можна придбати цінні папери 91 компанії, зокрема єврооблігації та акції металургійних, енергетичних та агрокомпаній (Metinvest B.V., Ferrexpo Plc, МНР S.A., Dtek Renewables Finance B.V.). Конкуренцію їм складає досить велика кількість цінних паперів іноземних компаній (Alphabet Inc., amazon.com Inc., Caterpillar Inc., Bank Of America Corporation, The Coca-Cola Company) [4].

Використання інструментарію ринку цінних паперів дасть змогу сектору корпоративних фінансів в Україні отримати суттєвий ресурс для розвитку та зростання. Допоки відбувається формування та становлення таких суттєвих гравців фондового ринку як інституціональні інвестори, перспективним вбачаємо залучення невеликих інвесторів фізосіб.

Задля популяризації цінних паперів у сфері корпоративних фінансів в Україні вважаємо за доцільне розробку та впровадження заходів направлених на:

1. Створення умов, для первісного розміщення акцій вітчизняними компаніями в Україні.
2. Випуск корпоративних облігацій, що зможуть придбати українські інвестори фізособи.
3. Впровадження та подальший розвиток ринку похідних цінних паперів.

Список використаної літератури:

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки. Закон України від 23.02.2006 №3480-IV Дата оновлення 05.08.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення 10.02.2022).

2. Щербина А. Від \$100 до \$1 млн. Як українцям заробити на акціях та цінних паперах у 2022 році. URL: <https://biz.nv.ua/experts/kak-i-kuda-vkladyvat-dengi-ukraincam-v-akcii-i-cennye-bumagi-summa-ot-100-novosti-ukrainy-50209986.html> (дата звернення 10.02.2022).

3. *Бунецький Д.* Фондовий Ренесанс: українці тепер можуть купувати акції – чи допоможе це створити повноцінний ринок цінних паперів. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/fondovyi-renesans-ukraintsi-teper-mozhut-kupuvaty-aktsii-chy-dopomozhe-tse-stvorityu-povnotsinnyi-rynok-tsinnikh-papiriv/> (дата звернення 11.02.2022).

ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Білоченко А.М.

кандидат економічних наук, докторант

*Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» НААН
м. Київ, Україна*

На сучасному етапі аграрний сектор України відчуває гостру потребу у фінансовому забезпеченні, тому важливого значення набуває практичне використання кращого зарубіжного досвіду з інституціональних та організаційних аспектів реалізації фінансової політики у аграрній сфері. Республіка Польща є одним з найбільш успішних прикладів аграрних перетворень, направлених на розвиток дрібних та середніх сільгоспдприємств, соціальної сфери села, з результативним поєднанням та ефективним використанням національних та зовнішніх джерел фінансування. Тому вивчення польського досвіду набуває пріоритетного значення.

Мета дослідження – висвітлити базові теоретико-методологічні та практичні аспекти розвитку системи фінансування сільського господарства Республіки Польща, визначити перспективи щодо впровадження кращого польського досвіду при розбудові системи фінансового забезпечення аграрного сектору України, враховуючи його особливості.

Актуальні питання розвитку системи організаційно-інституціонального забезпечення фінансування аграрної сфери України широко представлені у працях багатьох вітчизняних дослідників: С.В. Андрос, В.К. Антошкін [1], Л.М. Болдирева [1], О.М. Бородіна, О.Є. Гудзь, Д.І. Дема, В.М. Жук, О.В. Захарчук, Ю.В. Золотницька, Г.М. Калетнік, Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, С.А. Навроцький, О.О. Непочатенко, П.А. Стецюк, Н.С. Танклевська [2], Л.Д. Тулуш, Л.М. Худолій, О.Г. Шпикуляк, О.О. Яцух та багато інших.

Актуальні питання фінансового забезпечення сільського господарства, агробізнесу та аграрної сфери Республіки Польща є ключовою тематикою досліджень таких польських вчених, як Й. Банський, М. Бараняк, Л. Віцкій, Ф. Капуста, Г. Руновський, М. Орликовський, С. Ющик [4] та багато інших.

Разом з тим, в роботах зазначених авторів відсутній комплексний підхід до оцінки можливостей практичного застосування досвіду Республіки Польща.

На сьогодні в Республіці Польща відміну від України, сформована сучасна збалансована фінансова система усєї аграрної сфери. Після вступу Польщі до ЄС у 2004 році, ця країна увійшла до сфери дії Спільної аграрної політики (САП) ЄС і розпочала активно використовувати її значні фінансові, організаційні та інституційні можливості. За короткий період часу Польща стала ключовим експортером продовольства в ЄС та одним з головних отримувачів бюджетних дотацій в рамках САП. На приклад, успішною стала реалізація програми PROW (Програма розвитку сільських територій) на засадах співфінансування з бюджету ЄС та польського національного бюджету. Якщо початковий бюджет програми на 2014-2020 складав понад 13,6 млрд. євро (біля 8,7 млрд. євро – з бюджету ЄС і біля 4,9 млрд. євро – вклад Польщі), то пізніше був збільшений на 4,5 млрд. євро, а дія Програми була пролонгована на 2 роки.

Ефективне використання сільськогосподарськими підприємствами коштів бюджетної підтримки, залучення пільгових кредитних ресурсів на пільгових умовах, а також використання інших фінансових інструментів, не могло б бути ефективно реалізовано без належного функціонування інституціональної системи фінансового забезпечення. Сьогодні вона представлена збалансованою системою інституцій та інститутів, які доцільно об'єднати у дві групи. До першої з них слід включити сукупність державних інституцій фінансового сектору: Національний банк Республіки Польща, НБП (*NBP*); Комісію фінансового нагляду, КФН (*KNF*) – мегарегулятор фінансового ринку, Банківський гарантійний фонд – БФГ (*BFG*), Касу сільськогосподарського соціального страхування (*KRUS*), Міністерство фінансів Республіки Польща. До системи входить розгалужена мережа фінансових посередників, що станом на кінець 2021 року складалася із 30 комерційних банків, 511 кооперативних банків та 37 філій іноземних кредитних установ.

До другої групи інституцій слід включити ті інституції аграрної сфери, діяльність яких координується Міністерством сільського господарства та розвитку села Республіки Польща (орган державного управління, що відповідає за формування та реалізацію політики у сфері сільського господарства,

розвитку села, ринків сільськогосподарської продукції та у галузі рибальства). Міністерство координує роботу державних агенцій, які виконують функції адміністрування субсидій сільгосптоварвиробникам: Агенції реструктуризації та модернізації сільського господарства, АРiМСГ (*ARiMR*) та Національний осередок підтримки сільського господарства, НОПСГ (*KOWR*).

Перша з них – АРiМСГ – була створена ще у 1993 році і опікувалася запуском національної системи кредитної підтримки галузі сільського господарства через компенсації частини відсоткової ставки по кредитах комерційних банків, наданих селянам. Одразу після вступу Польщі до ЄС, зазначена інституція стала виконувати функції акредитованої платіжної агенції за переважною більшістю програм, що реалізувалися в рамках САП ЄС.

На сьогодні Агенція виконує подвійну функцію – впроваджує інструменти співфінансування з бюджету ЄС та надає допомогу з національного бюджету Республіки Польща. Інституція має трирівневу структуру та розгалужену регіональну мережу (центральный офіс, 16 регіональних відділень у кожному воєводстві та 314 повітових (районних) офісів). Її голова затверджується Прем'єр-міністром Республіки Польща за поданням Міністра сільського господарства та розвитку села, а також Міністра фінансів. Основними бенефіціарами допомоги Агенції є сільгосптоварвиробники, інші жителі сільської місцевості, підприємці та органи місцевого самоврядування, представники сектора рибальства [3].

Другою за значенням державною інституцією, яка здійснювала підтримку польському аграрному сектору, була Агенція аграрного ринку, яка була створена ще у 1990 році, а у 2017 році разом із Агенцією сільськогосподарської нерухомості увійшла до складу новоствореної інституції – Національного осередку підтримки сільського господарства, НОПСГ (*KOWR*). З цього часу вона опікується питаннями поліпшення просторової структури господарств, раціонального використання нерухомого майна сільгосппризначення, що знаходиться у державній власності, поширення використання відновлюваних джерел енергії, моніторингу виробництва біогазу, стану ринку біокомпонентів та рідких біопалив; обслуговування фондів промоції продукції; аналізу та надання інформації щодо ринків аграрної продукції; сприяння експорту та ін.

Цікавим та вартим уваги для подальших досліджень є досвід Республіки Польща у розбудові системи соціального страхування аграріїв. В країні успішно функціонує спеціалізована галузева інституція – Каса сільськогосподарського соціального страхування (*KRUS*). Вона займається призначенням та виплатою двох видів виплат фермерам (а також працюючим і проживаючим разом з ними членами родини): 1) соціальних виплат при настанні нещасного випадку, хвороб тощо, допомоги по догляду за дітьми (покриваються коштами із загального фонду, який формується з внесків селян); 2) пенсійних виплат фермерам (частково формуються з бюджетних дотацій, частково – з внесків селян).

Отже, система фінансового забезпечення сільського господарства Республіки Польща побудована таким чином, що своєчасно і повною мірою

забезпечує потреби фермерів у фінансових ресурсах. Завдяки сформованій системи інституцій, які виконують перелік чітко окреслених функцій та раціональному розподілу повноважень між ними, забезпечується прозорість усіх процедур, пов'язаних з поданням заявок на фінансування або співфінансування, прийняттям позитивного рішення про виділення коштів і скерування їх отримувачам. Перевагою створеної системи є те, що Міністерство сільського господарства та розвитку села не обтяжено вирішенням питань, пов'язаних з розподілом державної підтримки а займається розробкою та реалізацією державної політики у цій сфері. Питання, пов'язані з адмініструванням бюджетних виплат передані спеціальним агентствам. Цей досвід повинен бути використаний і в нашій державі.

На відміну від Республіки Польща, в Україні накопичилося ряд питань, що ускладнюють розвиток аграрного сектору: незавершеність трансформаційних процесів, недосконала система державного управління та регулювання, неефективність функціонування окремих інституцій, несформованість нормативно-правової бази. Однак, останнім часом намітилися позитивні тенденції, направлені на розв'язання зазначених проблем, а також на підвищення рівня розвитку системи інституцій аграрного сектору. До таких слід віднести відновлення функціонування окремих інституцій сегменту державного регулювання галузі (Міністерства аграрної політики та продовольства України, з підпорядкуванням йому окремих галузевих агентств), запровадження нових інституцій у сфері обігу земель сільськогосподарського призначення, фінансового-кредитного забезпечення та агрострахування тощо.

Поєднання кращого зарубіжного досвіду, та успішної європейської практики реалізації політики фінансування сільськогосподарських товаровиробників та переробників сільгосппродукції з однієї сторони, та напрацьованих загальноєвропейських підходів до підтримки сталого розвитку сільських територій і домогосподарств на селі, може надати нового поштовху розвитку вітчизняної аграрної сфери та її базовому елементу – аграрному сектору економіки.

Список використаної літератури:

1. Болдирева Л. М. Формування інституційного середовища агропродовольчого сектора економіки. *Агроекономіка*. 2017. №4. С. 10-15.
2. Танклевська Н. С., Ярмоленко В. В., Синенко О. О. Модернізація фінансового механізму у сфері регіонального агробізнесу. *Агроекономіка*. 2020. №15. С. 11-17. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.15.11> (дата звернення: 16.02.2022).
3. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR). URL : <https://www.gov.pl/web/arimr>. (дата звернення: 17.02.2022).
4. Juszczak S. *Finanse Agrobiznesu*. Warszawa. 2019. 524 s.

НОВІ ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Борисова Л.П.

кандидат економічних наук, доцент кафедри прикладної економіки,
викладач, спеціаліст вищої категорії
*Одеський фаховий коледж економіки,
права та готельно-ресторанного бізнесу
м. Одеса, Україна*

Доступ до фінансування – фундаментальний фактор, що визначає можливості зростання малого та середнього підприємництва. Нині в Україні діє низка програм з підтримки підприємництва: Банківські продукти та програми допомоги малому і середньому підприємству України, де державними банками України передбачена низка фінансових та консалтингових продуктів для малого і середнього підприємництва; актуальний банківський продукт – програма КУБ по успішному фінансуванню українського бізнесу.

Особливе місце займають програми: «Український фонд стартапів», який приймає заявки на фінансування проектів з 2 грудня 2019 року, а також програма «Конкурентоспроможна економіка України», яка діє з 16 жовтня 2018 року по 15 жовтня 2023 року і сприяє розвитку потужної, багатосторонньої та відкритої української економіки шляхом підтримки новостворюваних підприємств (стартапів) та малих і середніх підприємств (МСП) у підвищенні їхньої конкурентоспроможності на внутрішніх і зовнішніх ринках. До основних завдань програми належать допомога у формуванні кращого середовища для діяльності бізнесу, підтримка нових та інноваційних галузей і підприємств, а також сприяння розвитку експорту та торгівлі [1].

Поряд із державними формами підтримки суб'єктів даного сегменту бізнесу, а також традиційними банківськими продуктами розвиваються механізми приватних інвестицій за допомогою становлення та розповсюдження платформ краудінвестингу. Вони передбачають залучення коштів населення як найважливішого ринкового агента.

Термін «краудінвестинг» складається з двох англійських слів: "crowd", що означає "натоп", або "велика кількість людей" і "investing" – "інвестувати", "інвестування". Краудінвестинг – це співфінансування якогось комерційного підприємства, яке обіцяє стати успішним: пізніше, коли підприємство почне приносити прибуток, всі інвестори зможуть її отримати у вигляді дивідендів.

Для одного такого комерційного проекту може знадобитися велика кількість людей, які можуть інвестувати навіть невеликі суми. У країнах, де створені хороші умови для такого мікро-інвестування, в стартап (початкуюче підприємство) можна інвестувати буквально кілька десятків доларів. Інвестиції такий проект може отримувати як повністю за допомогою краудінвестинга, так і від приватних інвесторів [2].

Краудінвестинг розглядається як альтернативний спосіб колективного венчурного мікро-фінансування при пайовому вкладенні та поверненні вкладених коштів з вигідними відсотками через проміжний агент (інтернет-майданчик, платформу). Тобто йдеться про оптимізацію розміру витрат взаємодії за рахунок спрощення процесу здійснення трансакції за допомогою використання переваг автоматизованих платформ.

На сьогоднішній день у всьому світі налічується понад 300 майданчиків краудінвестингу, які є одним із способів залучення інвесторів для стартапу. Багато компаній використовують для залучення інвестицій власний блог чи партнерську програму. Учасниками угоди в рамках краудінвестингу можуть виступати також венчурні фонди, професійні інвестори приватного характеру, держава.

Краудінвестинг не замінює діючі фінансові інститути, а є додатковим інструментом, що вбудовується в систему існуючих та діючих фінансових продуктів.

Найбільшого поширення як фінансовий інструмент краудінвестинг отримав у США та Великобританії, починаючи з 2012 р. В даний час оперативне функціонування краудінвестингових майданчиків у США контролюється Комісією з цінних паперів та бірж. Відтворення стартапів, перетворення їх у глобальну галузь підприємництва розглядається як одне з найважливіших завдань розвитку інноваційної економіки, формування інтелектуального капіталу держави.

Перевага краудінвестингу перед іншими інструментами фінансування малого та середнього підприємництва полягає у фінансуванні власних коштів у капітал компаній, при цьому в інвесторів та власне ініціаторів просування стартапу формується підвищена відповідальність за організацію процесу.

Головною перевагою краудінвестингу є не стільки формування акціонерних прав на компанію, як немайнове та/або майнове право вимоги отримання частки прибутку, частини товарного обороту, послуг, за незалежної реалізації такого права інших акціонерів, що скорочує ризик корпоративних конфліктів з цієї причини.

Однак, існують і недоліки цього фінансового інструменту, пов'язані з традиційними інвестиційними ризиками, ймовірно шахрайства (створення на базі платформи фінансової піраміди), ризиком банкрутства, недостатньою фінансовою грамотністю населення (небажання працювати із позиковими та інвестиційними коштами, невміле планування вкладень та прогнозування фінансового результату), суб'єктивною недовірою до електронної організації інвестиційного процесу через інструменти та механізми діючих інтернет-майданчиків.

Інвестуючи кошти у проект, необхідно прогнозувати його успіх. Відмінна риса краудінвестингу в тому, що інвестори отримують акціонерну частку з обсягу реалізованої продукції. При цьому зростання прибутку не обмежене і не фіксується.

Виділяють такі три базові види краудінвестингу:

- роялті – частина нефінансової винагороди;
- народне кредитування (краудлендинг) – видача кредиту власнику стартапу на розвиток його ідеї. Даний вид краудінвестингу відрізняє чіткість розробки та доступність плану-графіка повернення інвестиційного капіталу;

– акціонерний краудінвестинг – наявність посередника у вигляді спеціалізованої платформи, а як роялті – певна частка власності, володіння акціями, що дає право голосування на загальних зборах і дивідендний вихід. Цей вид краудінвестингу надає можливість суб'єктам, які не працюють з організованим біржовим ринком, зручний інструмент залучення фінансових ресурсів для старту або розширення підприємництва.

Таким чином, поширення цифрових технологій призводить до формування платформної економіки, де лідирують компанії, що функціонують не в конкретній галузі, а надають кінцевому споживачеві комплексні послуги.

На сьогоднішній день в Україні ще не забезпечені основні компоненти сприятливого економічного середовища для успішного розвитку малого та середнього підприємництва: інвестиційні і інноваційні компанії та фонди, регіональні фонди підтримки підприємництва, лізингові компанії, страхові організації, бізнес-центри, бізнес-інкубатори [3, с.13].

При цьому державна політика має бути виваженою та збалансованою. Невиправдано завищені вимоги та низькі ліміти за обсягами угод опосередковують відтік потенційних інвесторів, як наслідок, стагнацію сектора та його зникнення. Нарешті, консервативне посилене регламентування та регулювання розкриття проектної інформації означає невинуватене зростання адміністративних витрат, зниження ефективності проектної діяльності.

Список використаної літератури:

1. Фінансові інструменти для ведення бізнесу, 2021. URL: <https://dniprorada.gov.ua/uk/articles/item/33445/> (дата звернення: 15.02.2022).
  2. Краудінвестинг: що це? 2018. URL: <https://ukr.coin-group.com/3359427-crowdfunding-what-is-it> (дата звернення: 16.02.2022).
  3. Балацька А. Сутність фінансового механізму розвитку малого та середнього бізнесу. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. №1. Частина 1. С. 7-14.
-

ОЦІНКА ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Бутенко В.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Понік В.В.,

здобувач II (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

*Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Пенсіонери становлять значну частину населення суспільства, і держава не може не звертати увагу на таку численну категорію громадян. В умовах переходу до ринкових відносин проблема ефективного пенсійного забезпечення

стає однією з найгостріших. Наразі в Україні працює лише перший та третій рівень пенсійної системи.

При цьому третій рівень, який передбачає добровільне недержавне пенсійне забезпечення, коли людина самостійно накопичує собі на пенсію, не користується популярністю. А перший рівень – солідарна система, яка передбачає, що кошти, які перераховуються до Пенсійного фонду, йдуть на виплату пенсій поточним пенсіонерам, у майбутньому не буде в змозі забезпечити пенсії громадянам, які зараз працюють [1]. За розрахунками Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи, у 2050 році внески до Пенсійного фонду робитимуть 9,7 млн працівників, яким доведеться утримувати 11,7 млн пенсіонерів [2]. Система пенсійного забезпечення складається з трьох рівнів: перший рівень – солідарна система, другий рівень – накопичувальна система, третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення. Для отримання результатів були застосовані наступні методи: аналізу та синтезу – при визначенні завдань та принципів побудови системи пенсійного забезпечення, дослідженні методів її оцінки; стандартні методи статистичних досліджень – при здійсненні аналізу. Розв'язати проблему пенсійного забезпечення мав би запуск другого рівня пенсійної системи, який передбачає відкриття індивідуальних пенсійних рахунків кожному працівник [3].

Розглянемо ситуацію із пенсіями у 2022 році: станом на 01.01.2022 року загальна чисельність пенсіонерів склала 10 841 117 осіб, середній розмір пенсійної виплати склав 3 991,53грн, а близько 50% пенсіонерів отримують пенсію менше 3 000 грн. Ситуація із розміром пенсій виглядає так: до 2 000 грн – отримують 13,4% пенсіонерів; від 2 001 до 3 000 грн – 35,6%; від 3 001 до 4 000 грн – 21,2%; від 4 001 до 5 000 грн – 9,7%; від 5 001 до 10 000 грн – 15,4%; понад 10 000 – 4,7%. Також з 1 січня 2022 року в Україні змінено вимоги до страхового стажу, який дозволяє населенню виходити на пенсію за віком [2].

Пенсійний вік та право на призначення пенсії за віком визначається у залежності від набутого відповідного страхового стажу та становить 60, 63 та 65 років, згідно з законом “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування”. Вимоги до страхового стажу у 2022 році: з 1 січня по 31 грудня право вийти на пенсію у 60 років матимуть люди, у яких страховий стаж становить не менше 29 років. Якщо у людини немає такого стажу, то у 2022 році на пенсію у 63 роки зможуть вийти люди зі страховим стажем від 19 до 29 років. Якщо по досягненню 63 років пенсіонер не має мінімального страхового стажу, то він має право вийти на пенсію у 65 років. Такі пенсіонери будуть отримувати соціальну виплату, котра у січні становить 1 854 гривні. У 2022 році буде проведено поетапне збільшення розміру пенсій. У держбюджеті заклали зростання мінімальної пенсії, на 8,2%. Мінімальна пенсія становитиме: з 1 січня – 1934 гривні, з 1 липня – 2027 гривень, з 1 грудня – 2093 гривні. Як обіцяє уряд, запуск другого рівня відбудеться у 2023 році та матиме кілька етапів. Сьогодні мова йде про те, що на персональні пенсійні рахунки буде відраховуватись від 2% від заробітної плати, поступово збільшуючи цю ставку до 7%, при цьому буде здійснений перерозподіл пенсійних внесків між

роботодавцем і працівником. На цьому рівні передбачено створення додаткових коштів для майбутніх пенсіонерів шляхом обов'язкової сплати внесків на індивідуальні пенсійні рахунки та їх інвестування. Його відмінність від першого рівня полягає в тому, що відрахування працівників йтимуть не у “загальний казан”, звідки виплачують гроші нинішнім пенсіонерам, а накопичуватимуться на індивідуальних рахунках. При цьому за громадянином залишатиметься право власності на ці кошти: їх можна буде передавати в спадок, ними можна буде достроково користуватися у випадках, які встановить уряд. Така система передбачає, що у перспективі відрахування навіть у невеликому обсязі можуть забезпечити великий дохід при досягненні особою пенсійного віку. Звичайно, після того, як система запрацює і буде працювати багато років, у працівників буде достатньо часу, щоб накопичити на пенсію. Сьогодні, економісти виділяють такі недоліки накопичувальних пенсій: Зменшення надходжень до Пенсійного фонду, заощадження знеціняться – інфляція може “з’їсти” накопичення, відсутність гарантії збереження коштів, нерозвиненість фондового ринку, тільки за умови, що держава зможе врахувати всі ці моменти, другий рівень пенсійної системи запрацює так, як потрібно [2].

Зарубіжний досвід: практика Франції вирізняється обов'язковістю участі усього приватного сектору економіки при акумуляції та розподілі коштів, що забезпечує гнучкість у сфері збереження права на отримання пенсії на весь час роботи, що дозволяє полегшити процес зміни місця роботи, на умовах, що не притаманні для більшості зарубіжних країн. У Чеській Республіці добровільний рівень пенсійної системи, що представлений недержавними пенсійними фондами, був запроваджений одним із перших. Ним охоплюється більше половини чисельності всього населення. Трирівнева пенсійна система Хорватії дещо подібна до української. Добровільними пенсійними фондами, чії активи та число учасників, до речі, значно зросли останнім часом, представлений третій рівень системи. Також три рівні пенсійної системи діють у Польщі. Пенсійна система Республіки Казахстан, яка на сьогодні складається із двох частин: державної і приватної. Це перша країна СНД, яка ввела обов'язкову накопичувальну пенсійну систему. В обов'язковому порядку усі без виключення працюючі громадяни відраховують 10% своїх доходів до накопичувального пенсійного фонду на індивідуальні пенсійні рахунки. При цьому, вони не позбавлені можливості робити й добровільні пенсійні відрахування.

Накопичені засоби інвестуються в економіку, а після припинення трудової діяльності працівника – йдуть на його особисте пенсійне забезпечення. В Болгарії трирівнева пенсійна система. Основою системи накопичувального пенсійного страхування є публічні недержавні пенсійні фонди [4].

Проаналізований досвід розвитку недержавного пенсійного забезпечення в даних країнах дає підстави стверджувати про необхідність поширення в Україні саме корпоративних або професійних пенсійних фондів, адже на сьогодні вони ще не здобули належного розповсюдження. Така практика позитивно вплине на

рівень життя колишніх працівників, та, безумовно, продуктивність та результативність праці тих осіб, які на сьогоднішній день працюють.

Список використаної літератури:

1. Шалієвська Л. І. Пенсійне забезпечення в системі економічної безпеки держави: монографія. – Львів : «Растр-7», 2020. 265 с.
2. Стихальська Н. Пенсійне забезпечення у 2022 році, або як збільшити розмір майбутньої пенсії: блог. Офіційний сайт СК «TAS Life». URL: <https://taslife.com.ua/blog/pensijne-zabezpechennya-u-2022-rocz-i-abo-yak-zbilshyty-rozmir-majbutnoyi-pensiji> (дата звернення 16.02.2022).
3. Грушко В.І. Пенсійна система : підручник / за ред. В.І. Грушка / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК», 2017. 368 с.
4. Медвідь А. О. Зарубіжний досвід здійснення недержавного пенсійного забезпечення та національні перспективи у цій сфері Одеські юридичні читання: *Матер. всеукр. наук.-практ. конфер.* (м. Одеса, 10–11 листопада 2017 р.) / за ред. Г. О. Ульянової ; уклад.: О. В. Дикий, Ю. Д. Батан. Одеса : Видавничий дім "Гельветика", 2017. С. 85-87. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/9644> (дата звернення 16.02.2022).

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Домбровська Н.Р.,

кандидат економічних наук, доцент кафедри фундаментальних
та спеціальних дисциплін

*Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Західноукраїнський національний університет
м. Чортків, Україна*

Якщо у підприємства не вистачає власних коштів, воно використовуватиме застаріле обладнання та технології, які не можуть сприяти економічному зростанню, тому необхідно піднімати питання про залучення інвестицій. Нинішній стан пандемії є надзвичайно жорстким з точки зору конкуренції за інвестиційні ресурси, і проблема полягає в тому, що інвестори вирішують інвестувати в суб'єкти господарювання, щоб забезпечити собі майбутнє раціональне використання та прибуток. Це викликає питання щодо актуальності дослідження існуючих методологічних підходів до оцінки привабливості інвестицій в компанії.

Метою дослідження є моніторинг та узагальнення існуючих підходів до оцінювання інвестиційної привабливості підприємства, що дозволяє скорегувати дії інвестора у необхідному для нього керунку для перспективи розвитку господарської діяльності.

Непередбачувана ситуація в сучасних ринкових умовах, завжди вимагає постійної появи нових ідей. А цьому сприяє інвестиційна привабливість підприємства, де основою алгоритму ухвалення виважених рішень є оцінка його можливостей. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства є

непростим завданням і вимагає комплексного проблемно-орієнтованого підходу до її вирішення. Необхідно визначити перспективи свого розвитку на основі аналізу поточного фінансового стану підприємства [1].

Методика, яка викладена у положенні «Про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації» полягає в тому, що оцінюється інвестиційна привабливість підприємства з урахуванням коефіцієнта фінансового стану, а потім визначається рейтинг інвестиційної привабливості. Цей метод за своїм застосуванням вимагає формування рейтингової системи для оцінки інвестиційної привабливості компанії [2].

Незважаючи на те, що аналітичний процес показує розбіжності між розрахованими показниками та нормативними значеннями, він не повністю відповідає потребам та запитам інвесторів в неупередженій, об'єктивній та обгрунтованій інформації. Однак, перевагою методики є те, що її можна легко застосувати для компаній різних форм власності для ухвалення виважених інвестиційних рішень.

Дослідження того, як оцінити привабливість інвестицій шляхом аналізу фінансового стану компанії, є першочерговим завданням для більшості дослідників, які спрямовують інвестиції інвестора в певну країну, область чи регіон. У цих ситуаціях пріоритетним залишається питання вибору компанії з найбільшimi можливостями у сприятливому фінансовому становищі.

Правильний вибір з економічним обгрунтуванням для оцінки привабливості інвестиції включає розрахунок терміну окупності та індексу прибутковості, визначення чистої приведеної вартості, внутрішньої норми прибутку та середньозваженого життєвого циклу інвестиційного проекту. Основою цих методів є порівняння очікуваної суми інвестицій з майбутніми надходженнями грошових коштів. Розрахунок терміну окупності та індексу прибутковості може базуватися як на балансовій вартості грошових надходжень, так і на дисконтованих доходах з урахуванням часової складової грошових потоків [3].

У таблиці 1 наведено аналіз основних підходів до оцінки інвестиційної привабливості компанії.

Ці методи дуже точні, про що свідчить простота розрахунків, які дозволяють швидко визначити економічну ефективність інвестицій і вибрати найбільш перспективні варіанти. Деякі дослідники, які аналізують привабливість інвестицій, пропонують використовувати інтегрований метод для аналізу фінансового стану цільової інвестиції. Комплексний підхід також дозволяє визначити частку діапазону варіаційних наборів, ранжувати значення в межах кожної метрики та розрахувати інтегральний показник інвестиційної привабливості.

Таблиця 1

Особливості основних підходів
до оцінки інвестиційної привабливості підприємств

Підхід	Сутність підходу	Переваги	Недоліки
Інтегральна оцінка інвестиційної привабливості	Етапи: оцінка фінансового стану; визначення вагомості показників на основі експертних оцінок; визначення розмаху варіаційної множини; визначення ранжованого значення за кожним показником; розрахунок інтегрального показника	Всебічна оцінка інвестиційної привабливості підприємства	Складність у порівнянні багатьох різноспрямованих показників; потребує значної інформаційної бази
Метод рейтингової оцінки	Оцінка фінансового стану за наступними показниками: ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності, неплатоспроможності, ймовірності банкрутства	Простота та зрозумілість у використанні, не потребує залучення експертів	Складність вибору еталону для порівняння
Метод експертних оцінок	Передбачає наступні етапи: - Визначення експертами вагомості показників; - Аналіз показників в динаміці; - Визначається інвестиційна привабливість підприємства	Можливість адаптації показників і факторів під потреби інвесторів; поглиблений аналіз певних галузей економіки	Складність залучення незалежних експертів з високим рівнем їх професіоналізму; суб'єктивний характер отриманих результатів; залежність результатів від кваліфікації експертів
Метод порівнянь	Передбачає оцінку складових інвестиційного процесу: порівняння об'єктів інвестування, інвесторів та чинників інвестиційної привабливості	Простота та у застосуванні та інтерпретації	Залежить від наявності активно функціонуючого ринку об'єктів-аналогів; залежність від стабільності ринку
Матричний метод	Передбачає поєднання оцінки впливу фінансово- економічних чинників та маркетингових показників діяльності підприємства	Об'єктивна оцінка фінансової ситуації та потенційних можливостей підприємства	Дані про поточний стан підприємства не завжди можна екстрапольовати в майбутнє
Диференційований метод	Передбачає обґрунтування рівня інвестиційної привабливості та положення підприємства на ринку	Можливість визначення точки інвестиційної привабливості	Лише констатує факт інвестиційної привабливості, не враховує вплив вагомості кожного параметра на результати оцінки

Складено за джерелами [1-3]

Отже, практика оцінки інвестиційної привабливості налічує низку підходів (методів). Кожний із методів заслуговує на своє існування. Однак, при використанні методу у практичній діяльності, потрібно враховувати і переваги, і недоліки та вибрати найбільш прийнятніший для застосування.

У будь-якому випадку, раціональне тачасне інвестування дозволяє розвинути та активізувати потенціал виробництва продукції або ж надання послуг, придбати основні засоби нового покоління, підійняти якість продукції, що в кінцевій точці вплине на конкурентоспроможність суб'єкта господарювання на зовнішньому та внутрішньому ринку та дасть отримати більші обсяги позитивних кінцевих фінансових результатів.

Список використаної літератури:

1. Венгуренко Т. Г., Плахотнюк В. В. Аналіз інвестиційної привабливості України. Бізнес-інформ. 2020. № 4. С. 103–111. URL: <http://www.business-inform.net> (дата звернення: 8.02.2022).
2. Положення «Про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації» URL: <https://ips.ligazakon.net/document/reg5312> (дата звернення 8.02.2022).
3. Єпіфанова І.Ю., Гладка Г.О. Інноваційний потенціал як передумова сталого розвитку підприємства. Сучасний політичний стан в Україні та розвиток статистики й обліку в умовах глобалізації, загострення енергетичних проблем: колективна монографія. Дніпро: ДНУ імені Олеся Гончара. 2018. С. 20-31.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Казак О.О.

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та економіки

Чистякова Д.С.

студентка I курсу магістерського освітнього рівня
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Київський університет імені Бориса Грінченка

Київ, Україна

Економічний розвиток та зростання вітчизняної економіки значною мірою визначається інвестиційною активністю суб'єктів господарювання, оскільки в сучасних економічних реаліях інвестиції є основним фактором успішного розвитку та функціонування. Як правило, під інвестиційною привабливістю комерційної організації розуміють сукупність кількісних та якісних характеристик, що відображають доцільність та ефективність інвестування у неї коштів. Саме тому особливу актуальність у сучасних нестабільних умовах господарювання набуває завдання підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарських організацій, реалізація якої не може бути досягнута без належної оцінки.

Мета дослідження інвестиційної привабливості полягає в об'єктивній оцінці доцільності здійснення короткострокових та довгострокових інвестицій, а також розробці базових орієнтирів інвестиційної політики компанії.

Як правило, більшість авторів під «інвестиційною привабливістю» будь-якого об'єкта незалежно від його особливостей розуміють «сукупність певних характеристик, що відображають перспективність, ефективність можливості отримання прибутку при низькому рівні ризику», або «узагальнююча характеристика переваг та недоліків з позиції потенційного інвестора по висунутим їм критеріям» [1; 2; 4; 5].

Вивчення сучасних публікацій досліджуваної дефініції показує, що на даний момент існує безліч трактувань з різним осмисленням зазначеного терміну. Не дивлячись на те, що загальної точки зору немає і всі трактування терміну відрізняються один від одного, але така різноманітність думок доповнюють одна одну. Отже, під інвестиційною привабливістю будь-якої комерційної організації незалежно від галузевої власності слід розуміти певну сукупність її показників (систему), що відбивають доцільність з позиції потенційного інвестора вкладення вільних коштів із метою отримання вигоди за умов ризику. При цьому узагальнена характеристика інвестиційної привабливості формується під впливом певних груп факторів, які позначені дослідником залежно від мети та завдань дослідження.

У сучасній економічній літературі в даний час представлені різні підходи до тлумачення сутності поняття інвестиційної привабливості організації, тому відзначається велике різноманіття підходів до її оцінки, у тому числі різні за кількістю та змістом показники та способи їх обробки. Традиційно в аналітичній практиці при оцінці інвестиційної привабливості комерційних організацій виділяють три основні підходи: ринковий, бухгалтерський (фінансовий) та комбінований. При цьому кожен із них має свої переваги й недоліки.

Рис. 1. Основні підходи та методи аналізу інвестиційної привабливості організації, що застосовуються в аналітичній практиці

Джерело: розроблено авторами за даними [3; 4; 5; 6]

До основних переваг ринкового підходу оцінки інвестиційної привабливості організації можна віднести застосування загальноприйнятих критеріїв та об'єктивність застосовуваних індикаторів, а до недоліків – недостовірність результатів через нерозвиненість фондового ринку та неможливість застосування до більшості вітчизняних бізнес-структур. До основних переваг бухгалтерського (фінансового) підходу оцінки інвестиційної привабливості організації можна віднести застосування традиційних фінансово-економічних показників та інформаційну доступність, а до недоліків обмеженість оцінки фінансовими аспектами та дублювання інформації. До основних переваг комбінованого (розширеного) підходу оцінки інвестиційної привабливості організації можна віднести формування узагальненого показника (характеристики) з урахуванням кількісних та якісних параметрів, а до недоліків – складності у досягненні точності та об'єктивності самої оцінки.

Слід зазначити, що останній підхід має на увазі застосування дуже широкого спектра оціночних показників (багатокритеріальна система оцінок), який враховує фактори як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, тому саме цей підхід отримав найбільшу популярність в економічній літературі та в його рамках представлено значну кількість методичних підходів (або методик) для оцінки інвестиційної привабливості комерційних організацій.

Підвищення інвестиційної привабливості підприємств сприятиме для структурної перебудови виробництва, створення необхідної сировинної бази для ефективного функціонування підприємств, підвищення конкурентоспроможності та якості продукції, що випускається, а також вирішенню соціальних проблем.

На основі узагальнення вивченого матеріалу можна виділити основні недоліки існуючих в економічній літературі методичних підходів:

- різночитання в трактуванні досліджуваної економічної категорії забезпечили використання дуже відмінних один від одного набору оцінних показників (або дублюючих);
- недостатня наукова обґрунтованість принципів агрегування великої кількості показників на формування інтегрального показника;
- використання важкодоступної інформації та складних способів розрахунку;
- застосування експертних оцінок збільшує їх суб'єктивність.

Таким чином, нині відсутня сформована загальноприйнята комплексна методика оцінки інвестиційної привабливості комерційної організації. У зв'язку з цим кожен дослідник (потенційний інвестор) залежно від поставленої мети та завдань повинен застосовувати комплексний підхід, який об'єднуватиме вже існуючі методики. Ця обставина дозволить розробити необхідний методичний інструментарій аналізу з більш точними та об'єктивними результатами оцінки інвестиційної привабливості комерційної організації.

Список використаної літератури:

1. Adamenko, A.A., & Zolotukhina, E.B., & Ulanov, V.A., & Samoylova, E.S., & Chizhankova, I.V., & Mamatelashvili, O.V. (2017). Investment management activities of commercial enterprises. *International Journal of Applied Business and Economic Research*, 12, 11-21.

2. Воробійова, Є.І., Бантурова В.І., Блажевич О.Г. Теоретичні засади оцінки інвестиційної привабливості підприємства. *Бюлетень науки та практики*. 2016. №6 (7). С. 217 - 224.
3. Мелай, Є.А., Сергеева, А.В. Підходи до оцінки інвестиційної привабливості організації: порівняльний аналіз. *Вісті ТулГУ. Економічні та юридичні науки*. 2015. №1-1. С.80-92.
4. Ніконова, Н.В. Інвестиційна привабливість підприємств: сутність, фактори впливу та оцінка існуючих методик аналізу. *Економічний вісник університету. Збірник наукових праць вчених та аспірантів*. 2017. №32-1. С.81-89.
5. Огородніков, П.І. Порівняльний аналіз методик оцінки інвестиційної привабливості окремих економічних систем. *Вісті ОДАУ*. 2014. №3. С.194-196.
6. Рухманова, Н.А., Варенцова, К.В. Порівняльна характеристика методів оцінки інвестиційної привабливості підприємства. *Інноваційна економіка: перспективи розвитку та вдосконалення*. 2018. №8 (34). С. 302 - 306.

ГІПОТЕЗА ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРВАЛЬНОЇ МАТЕМАТИКИ ДЛЯ СТВОРЕННЯ МЕТОДУ РОЗРАХУНКУ ПОХІДНИХ ПОКАЗНИКІВ РИЗИКІВ

Кривуля П.В.

к.е.н., доц., доцент кафедри економіки і підприємництва

Сибіна В.О.

студентка 3 курсу, напрям підготовки «Економіка»

*Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля
м. Сєвєродонецьк, Україна*

Удосконалення інструментів аналітичної роботи аналітиків вбачаємо тісно пов'язаним з розробкою методів та методик, які б дозволяли отримувати значення рівня ризику фінансових показників на базі існуючих ймовірнісних оцінок показників організації виробництва та економіки підприємства. Поки що таке завдання не є вирішеним. Дана доповідь надає на конкретному прикладі розрахунків рентабельності капіталу засади пропонованої гіпотези використання інтервальної математики для створення методу розрахунків похідних показників ризику.

Припустимо, що маємо множину математичних сподівань та рівнів ризику для складових формули розрахунку ROE (формулу подано, наприклад, у [1, с. 131] та [3]): для прибутку, основного капіталу, обігових коштів та нематеріальних активів (можна додавати або виділяти окремі складові, – на зміст формул у доповіді це майже не впливає) (рис. 1) [1; 3].

Оскільки в ході діяльності виникає невпевненість у плановому рівні основного капіталу, обігових коштів та нематеріальних активів, то й рівень прогнозованої рентабельності капіталу має рівень ризику, який неможна встановити експериментально чи просто на базі регресійного аналізу. Але якщо існують не просто чотири складових розрахунку рентабельності капіталу, а чотири математичних сподівання та чотири рівні ризику, то має бути спосіб перетворити їх на значення математичного сподівання та рівня ризику рентабельності капіталу.

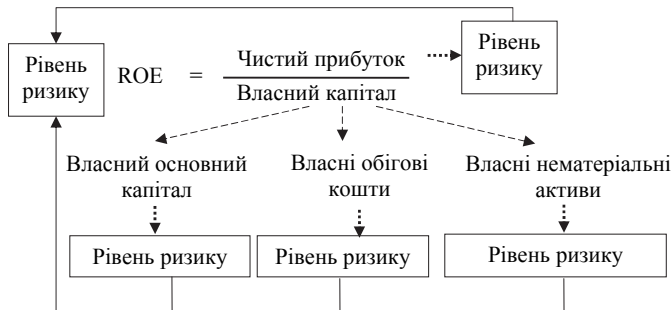

Рис. 1. Схема узагальнення окремих рівнів ризику для показника ROE

Якщо для кожної з чотирьох величин відомо математичне сподівання та середньоквадратичне відхилення (сигма, рівень ризику), то за правилом шести сигм кожен цю величину можна представити інтервалом значень $[E-3\sigma; E+3\sigma]$. Отже результат розрахунку можна представити за правилами інтервальної математики (які подано, наприклад у [2] та [4]):

$$\begin{aligned}
 & \frac{[E(\Pi) - 3\sigma_{\Pi}; E(\Pi) + 3\sigma_{\Pi}]}{[E(K_1) - 3\sigma_1; E(K_1) - 3\sigma_1] + [E(K_2) - 3\sigma_2; E(K_2) - 3\sigma_2] + [E(K_3) - 3\sigma_3; E(K_3) - 3\sigma_3]} = \\
 & = \frac{[E(\Pi) - 3\sigma_{\Pi}; E(\Pi) + 3\sigma_{\Pi}]}{[\sum_{i=1}^3 E(K_i) - 3\sum_{i=1}^3 \sigma_i; \sum_{i=1}^3 E(K_i) + 3\sum_{i=1}^3 \sigma_i]} = \\
 & = \left[\min \left(\frac{E(\Pi) - 3\sigma_{\Pi}}{\sum_{i=1}^3 E(K_i) + 3\sum_{i=1}^3 \sigma_i}; \frac{E(\Pi) + 3\sigma_{\Pi}}{\sum_{i=1}^3 E(K_i) - 3\sum_{i=1}^3 \sigma_i} \right); \max \left(\frac{E(\Pi) - 3\sigma_{\Pi}}{\sum_{i=1}^3 E(K_i) - 3\sum_{i=1}^3 \sigma_i}; \frac{E(\Pi) + 3\sigma_{\Pi}}{\sum_{i=1}^3 E(K_i) + 3\sum_{i=1}^3 \sigma_i} \right) \right] = \\
 & = \left[\frac{E(\Pi) - 3\sigma_{\Pi}}{\sum_{i=1}^3 E(K_i) + 3\sum_{i=1}^3 \sigma_i}; \frac{E(\Pi) + 3\sigma_{\Pi}}{\sum_{i=1}^3 E(K_i) - 3\sum_{i=1}^3 \sigma_i} \right],
 \end{aligned}$$

де $E(\Pi)$ та $E(K_i)$ – математичне сподівання прибутку й i -ї складової капіталу відповідно, σ_{Π} та σ_i – власний рівень ризику прибутку та i -ї складової капіталу.

Таким чином, знаючи значення математичного сподівання та середньоквадратичного відхилення, можемо перевести цю пару значень у діапазон вірогідних значень, тобто у інтервал з деякою інтерпретацією впевненості у значеннях (тобто розподіл ймовірностей можна вважати характеристичною функцією приналежності). А якщо має інтервали для всіх значень формули рентабельності капіталу, то внаслідок інтервально-арифметичних розрахунків можемо отримати новий інтервал рентабельності капіталу, та виходячи з припущення, що для цього показника також діє закон

нормального розподілу ймовірності (зворотній рух від інтервальної математики до математики теорії ймовірностей), можемо поділити його на 6 рівних значень, тобто отримати сигму як оцінку рівня ризику рентабельності капіталу:

$$\sigma_r = \frac{1}{6} \left(\frac{E(\Pi) + 3\sigma_{\Pi}}{\sum_{i=1}^3 E(K_i) - 3\sum_{i=1}^3 \sigma_i} - \frac{E(\Pi) - 3\sigma_{\Pi}}{\sum_{i=1}^3 E(K_i) + 3\sum_{i=1}^3 \sigma_i} \right) =$$

$$= \frac{(E(\Pi) + 3\sigma_{\Pi}) \left(\sum_{i=1}^3 E(K_i) + 3\sum_{i=1}^3 \sigma_i \right) - (E(\Pi) - 3\sigma_{\Pi}) \left(\sum_{i=1}^3 E(K_i) - 3\sum_{i=1}^3 \sigma_i \right)}{6 \left(\left(\sum_{i=1}^3 E(K_i) \right)^2 - 9 \left(\sum_{i=1}^3 \sigma_i \right)^2 \right)} = \frac{E(\Pi) \sum_{i=1}^3 \sigma_i + 3\sigma_{\Pi} \sum_{i=1}^3 E(K_i)}{\left(\sum_{i=1}^3 E(K_i) \right)^2 - 9 \left(\sum_{i=1}^3 \sigma_i \right)^2}.$$

Виходячи з таких же міркувань та припущень можна вважати, що медіана цього інтервалу значень також є математичним сподіванням рентабельності капіталу. Тобто математичне сподівання можна отримати шляхом такого розрахунку:

$$E(r) = \frac{1}{2} \left(\frac{E(\Pi) + 3\sigma_{\Pi}}{\sum_{i=1}^3 E(K_i) - 3\sum_{i=1}^3 \sigma_i} + \frac{E(\Pi) - 3\sigma_{\Pi}}{\sum_{i=1}^3 E(K_i) + 3\sum_{i=1}^3 \sigma_i} \right) =$$

$$= \frac{(E(\Pi) + 3\sigma_{\Pi}) \left(\sum_{i=1}^3 E(K_i) + 3\sum_{i=1}^3 \sigma_i \right) + (E(\Pi) - 3\sigma_{\Pi}) \left(\sum_{i=1}^3 E(K_i) - 3\sum_{i=1}^3 \sigma_i \right)}{2 \left(\left(\sum_{i=1}^3 E(K_i) \right)^2 - 9 \left(\sum_{i=1}^3 \sigma_i \right)^2 \right)} = \frac{E(\Pi) \sum_{i=1}^3 E(K_i) + 9\sigma_{\Pi} \sum_{i=1}^3 \sigma_i}{\left(\sum_{i=1}^3 E(K_i) \right)^2 - 9 \left(\sum_{i=1}^3 \sigma_i \right)^2}.$$

Слід звернути увагу на той факт, що неможна стверджувати, що такий розрахунок математичного сподівання обов'язково надає теж саме значення, що й розрахунок з використанням базової формули рентабельності капіталу за значеннями математичних сподівань усіх складових. Співвідношення цих значень має стати предметом подальшого дослідження.

Наявність математичних очікувань та середньоквадратичних відхилень за складовими значеннями формули розрахунку поки що не дозволяє визначити аналогічну пару значень для результуючого показника на засадах математики теорії ймовірності. Проте можна зробити припущення, що для множини можливих значень фінансово-економічних показників діють водночас та взаємодоповнюючи одна одну засади теорії ймовірності та інтервальної математики, а тому слід спробувати перейти від парадигм розрахунку математики теорії ймовірності до парадигм інтервальної математики, оскільки правило шести сигм дозволяє говорити про наявність прогнозованого діапазону значень або характеристичних функції сподівання окремих показників. Такі припущення надають можливість використовувати у подальшому також і математичний апарат нечіткої логіки, що надає також можливість зняти припущення дії нормального закону розподілу ймовірностей, а використовувати будь який інший розподіл, який є більш влучним для конкретних ситуацій фінансово-економічного аналізу.

Список використаної літератури:

1. Бригхэм Ю., Эрхардт М. Финансовый менеджмент. 10-е изд. / Пер. с англ. под ред. к.э.н. Е. А. Дорофеева. СПб.: Питер, 2007. 960 с.
2. Калмыков С. А., Шокин Ю. И., Юлдашев З. Х. Методы интервального анализа. Новосибирск: Наука, 1986, 224 с.
3. Кривуля П. В., Дорошко М. В. Система показателей оценки капитализации: достоверность альтернативных порядков информационной свёртки. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*. 2007. N. 18 (II). С. 70-85.
4. Назаренко Т. И., Марченко Л. В. Введение в интервальные методы вычислительной математики: учеб. пособие. Иркутск: Изд-во Иркутского ун-та, 1982. 108 с.

СХЕМАТИЧНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ПІДРАХУНКУ СЕРЕДНЬОМІСЯЧНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ ЕКОНОМІКИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Кулаков Є.В.

студент 2 курсу, напрям підготовки «Облік та оподаткування»

Кривуля П.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки і підприємництва

Східноукраїнський національний університет імені В. Даля

м. Сєвєродонецьк, Україна

Актуальність дослідження полягає у недосконалості існуючих методів підрахунку усереднених доходів населення, в умовах, коли відкритість та правдивість інформації має значну роль, тому що доходи населення в значній мірі формують уявлення про рівень життя у регіоні, що було розглянуто у [1, 2]. Мета дослідження полягає у пошуку ідеального вирішення проблеми підрахунку середньомісячної заробітної плати по регіону, представлення можливої моделі та її схематичного відображення. У [3] досліджено розвиток інтегральних показників середньомісячної плати як елементу макроекономічної системи показників якості життя та запровадження шляхи для використання наведеної методики підрахунку заробітної плати.

Сучасні методи підрахунку середньої заробітної плати по регіону мають ряд недоліків, які були розкриті у [4]. На їх заміну запропоновано іншу методичку підрахунку, яка усуває недоліки існуючих методів, її застосування на даних, опублікованих Державною службою статистики України із середньої заробітної плати за областями, яку було застосовано у [5]. Недоліком методу, що пропонується, є його комплексність, а відповідно і складність підрахунку. Оскільки в методі є кілька шляхів розгалужень розвитку ситуації, а також відсутнє просте рішення в одну або дві дії, як у існуючих методів, на перший погляд утворюється складність підрахунку. Спростити підрахунок можна за допомогою написання правил у MS Excel або в простий скрипт, однак це не є обов'язковим рішенням і методичку можна застосовувати без використання ІТ-технологій.

Відмінність даного методу від інших, які використовуються, у тому, що він покроково перебирає розряди, зліва направо, на наявність моди, після її встановлення у першого розряду переходить до наступного і так до останнього. Кінцевий користувач сам вирішує, до якого розряду слід розраховувати вибірку і може зупинитися на будь-якому з розрядів, оскільки дана методика це дозволяє і, якщо користувачеві не потрібне обчислення до сотих, він може зупинити розрахунок на тисячах або сотнях.

У разі виникнення мультимодальних ситуацій, пропонується вибирати як основну моду ту, що знаходиться ближче до медіанного значення. Якщо ж дві моди розрядів однаково близькі до медіанного значення, то порівнюються два крайніх значення з вибірок мод, які є найближчими до медіани, тобто, найвище з однієї вибірки і найменше з другої; для подальшого рішення використовують те, що знаходиться найближче до медіани. Якщо два порівнюваних значення все ще знаходяться на рівному інтервалі від медіани, то слід вибирати найменше з цих чисел для продовження розрахунків, або зупинити розрахунок, якщо користувач вважає, що розрахунок подальшої інформації настільки незначний, що практично не вплине на кінцевий результат. Схематичне уявлення про розрахунок подано на рис. 1.

Рис. 1. Схеми роботи запропонованої моделі підрахунку заробітної плати
Джерело: розроблено автором

Як видно з представленої схеми, існує багато шляхів розвитку ситуації, проте всі вони зводяться до потенційного переходу до подальшого розряду, за винятком ситуацій, де користувач зупиняє розрахунок і розряди, що залишилися, які не були розраховані, приймаються за 0. Модель являє собою певний цикл дій, які повертаються до перевірки наступного розряду визначення моди чи отримання результату, якщо підрахунок закінчено. Основна мета даного методу підрахунку полягає в обліку інтервалів між значеннями вибірки, тобто різниці між суспільними доходами.

Підсумовуючи, можна говорити про вдалу схематичну побудову моделі підрахунку середньої заробітної плати на базі модального методу. Наявність розв'язок шляхів вирішення вибірки свідчить про комплексність моделі, її побудову в кілька рівнів, врахування різних факторів, які класичні моделі не враховують. Використання даної моделі не означає повну відмову від класичних методів, а навпаки доповнює їх, тому що в сукупності дозволяє дізнатися про більший обсяг інформації, ніж це дозволяє кожна з моделей окремо. Завданням майбутніх досліджень є практичне застосування цієї моделі за даними заробітної плати населення України з урахуванням пайових коефіцієнтів, а також висування гіпотези про доцільність використання методики на підприємстві.

Список використаної літератури:

1. Кулаков Є. В. Середня заробітна плата як головний показник, що формує подання та уявлення про рівень життя в регіоні. *Цілі сталого розвитку: проблеми і можливості досягнення в Україні та світі : матеріали V всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих вчених, 22 жовтня 2021 р., м. Северодонецьк.* : [Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля], 2021. С. 26-28.
2. Кулаков Є. В. Важливість впевненості в методиках розрахунку інтегральних показників як джерела інформації про макrorівень економіки / Є. В. Кулаков, П. В. Кривуля. *Майбутній науковець 2021: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 3 груд. 2021 р., м. Северодонецьк* / уклад. В. Ю. Тарасов. Северодонецьк : Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, 2021. С. 291-293.
3. Кулаков Є., і П. Кривуля. Розвиток інтегральних показників середньомісячної плати як елементу макроекономічної системи показників якості життя. *Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*, вип. 1(271), 2022. С. 65-77.
4. Кулаков Є. В. Проблеми використання у оцінюванні стану національної економіки інтегральних показників як джерела кінцевої інформації: недосконалість і відмінності від інших країн. *Проблеми розвитку циркулярної економіки : тези доповідей II Міжнародної студентської наук.-практ. конф. до 50-річчя кафедри економіки підприємства та інвестицій. 20–21 травня 2021 року, м. Львів, 20–21 травня 2021 р.* / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львівська політехніка». Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. С. 35-36.
5. Кулаков Є.В. Використання експериментальної методики розрахунку середньої заробітної плати на базі модальної методики розрахунку. *Формування новітньої парадигми управління публічними та приватними фінансами в Україні: зб. матер. II Всеукраїнської наук.-практ. конф.*, 23 грудня 2021 р., Херсон / Мін-во освіти і науки України, Херсонський нац. технічний ун-т. Херсон : ХНТУ, 2021. С.42–44.

ЗНАЧЕННЯ ТА ДОСТУПНІСТЬ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Марусяк Н. Л.

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Сучасні нестійкі умови функціонування підприємств внаслідок карантинних обмежень, зміни політичної ситуації тощо, накладають свій негативний відбиток і викликають зміну траєкторії розвитку бізнесу в будь-якій сфері діяльності. Нестабільність економічної ситуації створює відчутні проблеми для підприємств: брак капіталу для підтримки життєздатності раніше сформованих стратегій та розробки екстрених заходів щодо виходу з кризи. Це змушує коригувати джерела формування капіталу та вживати екстрених заходів для мінімізації фінансових втрат.

У сучасних умовах для розвитку діяльності підприємства для фінансування своєї діяльності, крім власного капіталу, використовують позикові кошти. Це допомагає підтримати обсяг формування оборотного капіталу, підвищити рентабельність власного капіталу, але, у той же час, може негативно позначитися на фінансовій стійкості та платоспроможності підприємств. Кардинальні заходи щодо оптимізації структури капіталу мають бути засновані на рішеннях, що забезпечують необхідні в такій ситуації темпи економічного розвитку підприємства за прийняттого рівня ризику. Тому необхідно враховувати вплив прийнятих рішень на рівень фінансової стійкості, ліквідності та ділової активності. Особливо в умовах кризи підприємства ретельно мають обирати інструменти залучення позикового капіталу та їх параметри.

Залучення позикових коштів можна розглядати з таких двох сторін: їх приплив може бути чинником поліпшення функціонування підприємства, що свідчить про довіру кредиторів і гарантує збільшення рентабельності власного капіталу, але при цьому, залучаючи кредити, підприємство ще більше обтяжує себе фінансовими зобов'язаннями.

Спостерігаючи динаміку наданих кредитів українськими комерційними банками суб'єктам господарювання, бачимо що у 2020 р. значно зменшився їх обсяг, до 752503 млн. грн., рис. 1. І хоча, на кінець 2021 року обсяг кредитування підприємств зріс, але не досяг рівня попередніх років.

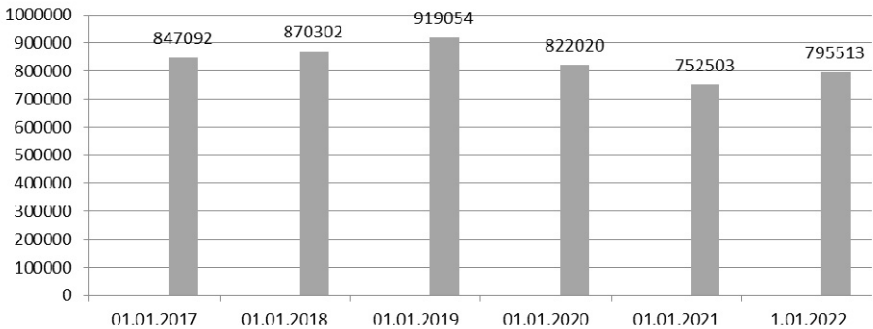

Рис. 1. Кредити надані українськими комерційними банками суб'єктам господарювання у 2017-2021 рр., млн. грн

Джерело: [1].

Для підтримки бізнесу урядом розроблено ряд програм, що сприяють доступності кредитів внаслідок відшкодування частини процентних ставок та інших заходів. Найпопулярнішою та найбільш зручною для малих та середніх підприємств (МСП) різних форм організації та видів діяльності є державна програма «Доступні кредити 5-7-9%». Основними умовами отримання кредиту в рамках цієї програми є отримання річного доходу від будь-якої діяльності не більше еквіваленту 20 млн. євро та, для вже діючих підприємств, ведення прибуткової господарської діяльності хоча б за один із двох останніх звітних років. Для отримання державної компенсації, що забезпечує зниження вартості кредиту до 0%, 3%, 5%, 7% або 9% річних, суб'єктам господарювання необхідно створювати нові робочі місця. Ця програма має широкий спектр цілей кредитування: кредити надаються на фінансування інвестиційних проєктів, поповнення оборотного капіталу, для рефінансування заборгованості за раніше отриманими кредитами. Крім того, програма передбачає кредитні гарантії, тобто держава через Фонд розвитку підприємництва покриває частину кредитного ризику МСП, створюючи умови для залучення банківського кредиту [2].

Приватні мікро-, малі і середні підприємства у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 250 осіб та річний дохід від ведення господарської діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро можуть отримати кредит за іншою діючою програмою, що передбачає кредитування МСП за пріоритетними галузевими напрямками. Але вартість кредиту за цією програмою є дорожчою ніж за попередньо наведеною програмою і вона не отримала широкого застосування.

На протипагу банківському кредитуванню є інші форми залучення капіталу, які є зручними для суб'єктів господарювання, наприклад, лізинг. В Україні діє державна програма «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%». Перевагою цієї форми є те, що підприємству не потрібно мати кредитне забезпечення, тобто заставу.

Отже, існують різні форми та шляхи залучення позикового капіталу. Вибір найбільш раціональних в поточних обставинах є одним з головних питань, яке необхідно вирішити фінансовому менеджеру підприємства. Такий вибір обґрунтовується, з одного боку, шляхом ретельного порівняння умов та можливостей отримання кредитних ресурсів, з іншого, строків оборотності активів, що фінансуються за рахунок кредитних ресурсів, й рентабельності діяльності - зі строками погашення позик та їх вартістю.

Список використаної літератури:

1. Мінфін – все про фінанси: новини, курси валют, банки. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/active/> (дата звернення: 12.02.2022).
  2. Фонд розвитку підприємництва. URL: <https://bdf.gov.ua/uk/dlya-pidpryemstv> (дата звернення: 12.02.2022).
-

ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Нікола С. О.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Кальнєва А. С.

студентка 4 курсу, напрям підготовки
«Фінанси, банківська справа та страхування»
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
м. Одеса, Україна

Видатки бюджету є важливим елементом у функціонуванні держави. Розвиток суспільства напряму пов'язаний з видатковою частиною бюджету. Тому на кожному етапі формування видатків, ми маємо розуміти, які існують проблеми у видатковій частині державного бюджету, і яким чином їх вирішувати.

Соціально – економічне становище будь – якої країни залежить від обсягу та складу державних видатків. Для економічного зростання обов'язково треба активізувати інвестиційну діяльність держави, створити ефективні і найоптимальніші механізми організації державного регулювання, покращити трудові умови, внаслідок підвищити якість трудового потенціалу за рахунок видаткової частини бюджету на освіту, охорону здоров'я та охорону навколишнього середовища, тим самим створивши умови для соціально – економічного розвитку суспільства. Для забезпечення політичної та соціальної стабільності, недопущення вторгнення інших держав та забезпечення громадської безпеки в бюджеті передбачені непродуктивні видатки, а саме на оборону. Всі ці фактори є обов'язково необхідними для економічного зростання держави [1].

В кожній державі є певні параметри фінансування найважливіших державних функцій. Відповідно до всесвітньої організації охорони здоров'я

видатки на охорону здоров'я повинні становити від 5% (мінімальний рівень) до 10% (для розвинutih країн) ВВП, видатки на освіту – 5 – 7% ВВП, а на науку – від 1,5% – 3% ВВП.

Для розуміння відповідності видатків України до всесвітніх параметрів, необхідно провести аналіз показників ВВП України за 2016 – 2020 рр. і видатків державного бюджету України на охорону здоров'я і освіту за 2016 – 2020 рр. та розрахувати показники (табл. 1).

Таблиця 1

Співставлення структури видатків державного бюджету
з показниками всесвітніх стандартів

Показники	Показники всесвітніх стандартів	Роки				
		2016	2017	2018	2019	2020
1. Видатки на охорону здоров'я відносно ВВП, %	5 – 10% від ВВП	3,2	3,4	3,3	3,2	3,4
2. Видатки на освіту відносно ВВП, %	5 – 7% від ВВП	5,4	5,9	5,9	6	6,1

Джерело: сформовано у співавторстві на основі даних [2, 3].

За результатами розрахунків, добре видно невідповідність видатків на охорону здоров'я до світових показників, так як в середньому показники складають 3,2% – 3,4%, за досліджуваний період, які значно нижче від мінімального рівня (мінімальний рівень 5% від ВВП), визначеного Всесвітньою організацією охорони здоров'я. Видатки на освіту знаходяться на рівні показників 5,4% – 6,1%, вони відповідають світовим стандартам.

З цього можна зробити висновок, що є недофінансування видаткової частини на охорону здоров'я, це є проблемою соціально-економічного розвитку.

В Україні найбільш проблемною ланкою вважається соціальна сфера, адже вона не є прибутковою. Тому коли йде мова про недофінансування цих видатків, проблему вирішують або їх зменшенням, або відміною конкретної соціальної програми. Проте таке вирішення проблеми є абсолютно некоректним.

Для розуміння проблеми видатків державного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення треба проаналізувати досвід зарубіжних країн у цій сфері. Соціальне забезпечення розвинених державі майже повністю відрізняється. Так у Великобританії соціальна допомога надається да рахунок системи страхування. В Німеччині видатки на соціальні послуги, а саме на пенсійне страхування, страхування на випадок безробіття та при потребі в догляді, складають майже 30% державних видатків. В Японії близько 87% видатків на соціальний захист виділяється на страхування осіб похилого віку, страхування здоров'я та інше. В Канаді видатки спрямовують на допомогу безробітним, неповнолітнім та іншим незахищеним верствам населення. В Україні видатки на соціальну сферу складають 15%. Але на реалізацію соціальних програм слід спрямовувати не менше 50% видатків державного бюджету.

До проблеми невідповідності до стандартів, є ще низка проблем, які потребують якнайшвидшого вирішення [4]:

- перевага рішень політичного характеру, а не економічного;
- невідповідність бюджетних послуг до витраченого обсягу видаткової частини бюджету;
- відсутність економії видаткової частини державного бюджету;
- видатки орієнтовані на споживання, а не на виробництва;
- недосконала доходна частина державного бюджету;
- великі обсяги видатків на загальнодержавні функції;
- недостатність видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення.

Підсумовуючи викладене можна сказати, що виявлено низку проблем видаткової частини державного бюджету України, вони можуть стати причиною непродуктивного функціонування держави та неефективного управління, низького соціально-економічного розвитку суспільства, нерационального і неефективного використання видатків призводить до заперечливих наслідків, тому слід розглянути напрями оптимізації видатків державного бюджету, які необхідно впроваджувати негайно.

Список використаної літератури:

1. Дейнека О. В. Теоретичні аспекти дослідження впливу державних видатків на економічне зростання. *Збірник наукових праць «Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України»*. Випуск 38, 2014. С.105 – 115.
2. ВВП України. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/uk> (дата звернення 01.02.2022).
3. Державна казначейська служба України. Звітність. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> (дата звернення 01.02.2022).
4. Л. А. Васютинська. Підвищення ефективності управління видатками: проблематика та прагматика. *Вісник соц. – економ. досліджень*, № 1 (69), 2019. URL: <http://vsed.oneu.edu.ua/collections/2019/69/pdf/140-148.pdf>.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Приймак С.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку, аналізу і контролю

Сподарик Т.І.

студент 1 курсу магістратури, спеціальність «Облік і оподаткування»,
освітньо-професійна програма «Облік, аналіз та фінансові розслідування»

*Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Трансформація суспільства, орієнтація на ринкові відносини та швидкі темпи інтеграційних процесів передбачають перегляд традиційного розуміння багатьох економічних категорій, переоцінки цінностей і критеріїв економічного життя, формування нового економічного мислення. Сучасним змістом наповнюється управління господарськими процесами, пріоритетними стають

економічні важелі впливу. Це розширює сферу наукових досліджень загалом та зону застосування економічного аналізу зокрема. В сьогоденних умовах економічний аналіз стає вагомим інструментом в оптимізації облікової, податкової, інвестиційної, кредитної, маркетингової політики підприємств.

Нині особливо великої значущості набуває усвідомлення взаємозв'язку трансформації економічних систем із сучасними глобалізаційними викликами, закономірностями та тенденціями інформаційного та науково-технологічного розвитку світової економіки. Посилення взаємодії національних економік, прискорений розвиток глобалізаційних процесів дедалі більше надають вплив на формування вектора економічної трансформації, результативність системних змін. Значного трансформування зазнала методика економічного аналізу оцінки фінансового стану підприємства.

Сучасний стан економічного аналізу характеризує його як досить розроблену в теоретичному плані науку. Методики аналізу створені в попередні періоди до сьогодні адаптуються та удосконалюються до нових умов господарювання. Проте, аналітична наука перебуває в стані розвитку, що визначається об'єктивними причинами, пов'язаними зі змінами в економіці (розширенням самостійності господарюючих суб'єктів у здійсненні своєї діяльності, зміщенням пріоритетів у бік інтересів власників компаній тощо).

У теперішніх умовах зростає роль аналізу як власного фінансового стану підприємства, так і його ділових партнерів. Одночасно виникає потреба в розвитку методичних положень її аналізу, спрямованого на удосконалення аналітичних можливостей окремих звітних форм, створення дієвих механізмів оцінки негативних факторів, що впливають на фінансовий стан підприємств, і вживання своєчасних заходів щодо його оздоровлення.

Фінансовий стан визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал в діловому співробітництві, оцінює, в якому ступені гарантовані економічні інтереси самого підприємства та його партнерів по фінансовим та іншим відносинам [1].

Метою аналізу фінансового стану підприємства в сучасних умовах фінансової кризи є розробка і реалізація заходів, направлених на швидке відновлення платоспроможності, відновлення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства, встановлення можливості підприємства продовжувати свою господарську діяльність, подальшого розвитку, забезпечення прибутковості і зростання виробничого потенціалу і ухвалення відповідних рішень [1].

Крім того, окремим аналітичним дослідженням мають підлягати такі економічні явища і процеси, що вимагають оцінки для забезпечення ефективності діяльності підприємств, як ділова активність, виробничі, фінансові і комерційні ризики, кредитоспроможність тощо. Сьогодні вагоме місце займає маркетинговий аспект діяльності підприємств, що втілюється у формуванні стилю мислення керівника з пріоритетною орієнтацією на запит споживача, у підтримці конкурентоспроможних позицій, максимальному використанні сприятливих умов участі на ринку тощо. Це зумовлює розширення сфери аналітичних досліджень, зміну їх цільової орієнтації, трансформацію загальної моделі комплексного економічного аналізу в цілому.

Необхідною умовою об'єктивного проведення економічного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств є використання інформаційного забезпечення аналізу з використанням сучасних комп'ютерних систем. Вони спрямовані на автоматизацію діагностики, оцінки та моніторингу фінансово-господарської діяльності підприємства.

Кожне підприємство, яке зацікавлене у посиленні своїх позицій і зміцненню свого фінансового стану, при придбанні комп'ютерних програмних продуктів для проведення економічного аналізу висувають до розробників програмного забезпечення конкретні вимоги з урахуванням особливостей і масштабів діяльності, фінансових можливостей тощо. Це підвищує результативність економічного аналізу.

Універсальність комп'ютерних програм дає можливість їх адаптації до особливостей діяльності підприємств. Обов'язковою умовою є забезпечення зв'язку з програмами комп'ютеризації бухгалтерського обліку, оскільки дані бухгалтерського обліку є основою інформаційної бази аналізу фінансово-господарської діяльності [2]. За цих умов розробники програмного забезпечення створюють та вдосконалюють аналітичні програми сумісні з бухгалтерськими програмами, які дають змогу проводити аналіз на підставі даних бухгалтерського обліку і бухгалтерської звітності.

В Україні питому частку ринку програмних продуктів з аналізу діяльності підприємств займає продукція компаній «Про-Інвест», «ЛАНІТ» та «ІНЕК», загальною рисою яких є зосередження на вирішенні завдань аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства [3].

Варто зазначити, що основні завдання економічного аналізу поетапно визначалися під час історії його трансформації відповідно до реформування бухгалтерського обліку, посилення ролі бухгалтерсько-фінансової складової в економічній функції управління вимагало осмислення місця та ролі економічного аналізу в управлінні підприємством, запровадження поняття аналітичності обліку, комплексного підходу до аналізу господарської діяльності для обґрунтування та прогнозування тенденцій розвитку підприємства. Цей етап трансформації економічного аналізу пов'язаний з реалізацією програми реформування бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності.

В період переходу до ринкових відносин перед економічним аналізом, як наукою постало багато проблем:

- нестабільність законодавчої бази, зокрема, фінансового та податкового аспектів;

- недостатнє усвідомлення значення необхідності та важливості застосування фінансово-економічного аналізу в діяльності підприємства;

- традиційна методологія порівняння планових і фактичних показників морально застаріла і не відповідає динаміці та реаліям сучасної господарської діяльності;

- відсутність об'єктивних статистичних закономірностей, придатних, як для цілей управління діяльністю підприємств, так і для цілей фінансової аналітики.

Виходячи з проблем розвитку фінансово-економічного аналізу як науки на сучасному етапі у першу чергу доцільно реалізувати заходи вдосконалення напрямків проведення сучасного економічного аналізу. На наш погляд, спочатку необхідно виділити єдину систему показників для оцінки ефективності діяльності підприємств та їх структурних підрозділів, також потрібно приділяти більше уваги до аналізу конкретних локальних об'єктів підприємства – більш дрібних елементів його структури або елементів процесу, застосовувати досвід методичних та організаційних засад удосконалення економічного аналізу розвинутих країн, з метою поліпшення проведення економічного аналізу на підприємстві застосовувати економіко-математичні методи та використовувати сучасні комп'ютерні системи, і найголовніше, стабілізувати нормативно-правове забезпечення діяльності підприємств.

Список використаних джерел:

1. Сарапіна О.А. Системний аналіз фінансового стану підприємства: методика та напрями вдосконалення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. Вип. 1. С. 96-99. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_01/Sarapina.pdf (дата звернення 15.02.2022).
  2. Лазоренко В.В. Інформаційні технології оцінки фінансової стійкості підприємства. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. 2017. Том 27. № 2. С. 156-161. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1292> (дата звернення 16.02.2022).
  3. Заросило А.П. Сучасні інформаційні технології для аналізу господарської діяльності підприємств. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. Випуск 4-2 (04). 2016. С. 82-86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2016_4%282%29__18 (дата звернення 16.02.2022).
-

ЗВІТНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Савків У.С.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри обліку і оподаткування

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Сидор Г.В.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін

*Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Тернопільського національного економічного університету
м. Чортків, Україна*

Стабільний розвиток страхових компаній – це механізм забезпечення захисту інтересів не лише власників, а й споживачів страхових послуг. Державне регулювання страхового ринку спрямоване на контроль та забезпечення прозорості й публічності інформації щодо фінансово-майнового стану страховиків та їхньої платоспроможності. Розвиток страхової галузі

залежить від ступеня довіри страхувальників до страхової компанії. Найбільш поширеною формою узагальнення та передачі інформації щодо фінансово-майнового стану та результатів діяльності суб'єкта господарювання є звітність підприємства. Форми звітності ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку. Користувачі звітності зацікавлені в інформації, яка стосується певного сегмента, найчастіше – прибутковості та ризиковості діяльності контрагента.

На сучасному етапі діяльність фінансових установ відбувається в умовах політичної та економічної нестабільності. Суб'єкти небанківського фінансового ринку – страхові компанії України – надають фінансові послуги в невиробничій сфері. Природа їхнього капіталу спекулятивна: надавши послугу страхування, суб'єкт страхової діяльності оминає стадію виробництва, але отримує дохід (він є винагородою за ризики, які бере на себе страхова компанія). Отже, страхові компанії реалізують на фінансовому ринку особливий товар – страховий захист [5].

Страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів. Тобто економічна сутність операцій страхування полягає у тому, що страхова компанія бере на себе ризики інших осіб за грошову винагороду.

У сучасній економічній літературі визначенню поняття фінансової та бухгалтерської звітності приділено значну увагу, проте єдиного методологічного підходу немає. На нашу думку, поняття бухгалтерської звітності ширше за фінансову. Фінансова звітність складається на підставі даних бухгалтерського обліку, як і звітність податкова, спеціалізована тощо.

Таким чином, на підставі аналізу джерел [2–6], можна стверджувати, що:

– звітність – це система узагальнених показників, що характеризують стан, рух певного об'єкта за визначений період або на певний момент часу;

– бухгалтерська звітність – це система показників, яка сформована на основі даних бухгалтерського обліку, що відображають стан фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання на певну дату;

– фінансова звітність – вид бухгалтерської звітності, що містить інформацію щодо фінансового стану, результатів діяльності та руху грошових коштів підприємства за звітний період та на певну дату;

– бухгалтерська звітність страхової компанії – це система показників, які сформовані на підставі даних бухгалтерського обліку страховика та відображає його фінансово-господарську діяльність;

– фінансова звітність страхової компанії, що складена на підставі Міжнародних стандартів фінансової звітності та згідно з вимогами Національних стандартів обліку, – це вид бухгалтерської звітності, що містить інформацію щодо фінансового стану, результатів діяльності та руху грошових коштів страховика за звітний період та на певну дату.

На нашу думку, важливим аспектом класифікації бухгалтерської звітності є її цільове спрямування (табл. 1).

Таблиця 1

Склад звітності страхових компаній України

Звітність страхових компаній України (за джерелами інформації)	
Бухгалтерська звітність: Фінансова звітність Спеціальна звітність	Комбінована звітність: Податкова звітність Звітність із соціального страхування Статистична звітність Інша звітність (внутрішня та зовнішня)

Джерело: [1, с. 157]

Фінансова звітність в Україні охоплює Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал та Примітки до річної фінансової звітності. Страхові компанії за результатами звітного року мають подавати Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал та Примітки до річної фінансової звітності, складені за вимогами МСФЗ та звітні дані, що ґрунтуються на різних методичних та методологічних підходах до розкриття інформації. Страховику доцільно створювати власну методику формування фінансової звітності відповідно до вимог МСФЗ та на основі використання даних як бухгалтерського обліку, так і аналітичного й управлінського обліків, а також даних фінансово-економічного й управлінського характеру.

Через застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності страхові компанії мають змогу задовольняти потреби різних користувачів, які мають загальні вимоги: суттєвість поданої інформації; порівнюваність показників звітності; зрозумілість форм, структурованість; достовірність, точність та своєчасність поданої інформації.

Отже, комплекс фінансової звітності страховиків має бути вичерпним, лаконічним та зрозумілим, а також без дублювання показників. Страхові компанії відповідно до вимог чинного законодавства зобов'язані створювати службу внутрішнього аудиту, яка аудиторським висновком підтверджує повноту й достовірність показників звітності.

Очевидним фактом все ще є трудомісткість процесу формування звітності, що може призвести до порушення принципу економічності обліку. Цю проблему кожна страхова компанія вирішує самостійно. Проте необхідність гармонізації методологічних підходів до складу звітності, формування її показників та правового поля створює перспективу подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Лаврова О.І. Поняття та склад звітності страхових компаній. *Вісник THEV*. № 3. 2014 р. С. 153–159.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07 лют. 2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#> (дата звернення 14.02.2022).

3. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, включаючи МСБО та тлумачення КТМФЗ, ПКТ) від 01 січн. 2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010# (дата звернення 14.02.2022).

4. Палій В. Ф. Міжнародні стандарти обліку і фінансової звітності : підруч. М. : ИНФРА-М, 2006. 473 с.

5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#> (дата звернення 14.02.2022).

6. Савків У. С., Сидор Г. В. Фінансовий результат страхової компанії. *Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи : матер. IX Всеукр. наук.-практ. конф.*, (м. Київ, 08 груд. 2021 р.). Київ, 2021. С. 205–207.

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Сторонянська І.З.

д.е.н., професор, заступник директора інституту з наукової роботи

Беновська Л.Я.

к.е.н., старший дослідник, старший науковий співробітник

*ДУ «Інститут регіональних досліджень
ім. М.І. Долішнього НАН України», м. Львів*

Важливим чинником економічного зростання та стабільності економіки регіонів є банківське кредитування секторів економіки. Загальна економічна дестабілізація в Україні та світі, спричинена поширенням пандемії COVID-19, мала негативний вплив на економічне зростання регіонів, що відбувалось під впливом значного зниження капітальних інвестицій в економіку регіонів, зниження частки інвестиційних кредитів банків, зростанням частки проблемних кредитів тощо.

Мета дослідження з'ясувати регіональні особливості банківського кредитування в умовах поширення *пандемії COVID-19*.

Впродовж останніх років обсяги банківського кредитування були незадовільними, що зумовлено насамперед високими ставками за кредитами. Існувало чимало причин, однією з ключових висока облікова ставка НБУ, що здорожувала кредити та зменшувала попит на них. До позитивних тенденцій банківського кредитування слід віднести зростання обсягів кредитів виданих у вітчизняній валюті, та зменшення кредитів у іноземній валюті. Основною причиною є заборона споживчого, зокрема іпотечного кредитування в іноземній валюті з 2011 року.

Негативною тенденцією інвестиційного кредитування банків було стрімке зростання частки короткотермінових кредитів з 33,1 % у 2010 р. до 49,1 % у 2020 році (рис. 1). Банківське кредитування особливо чутливе до кризових явищ в економіці. Проте криза 2014 році, що зачепила фінансовий сектор економіки, та криза 2020 року, що формувалась у сфері охорони здоров'я мали різну силу впливу [1, с.82].

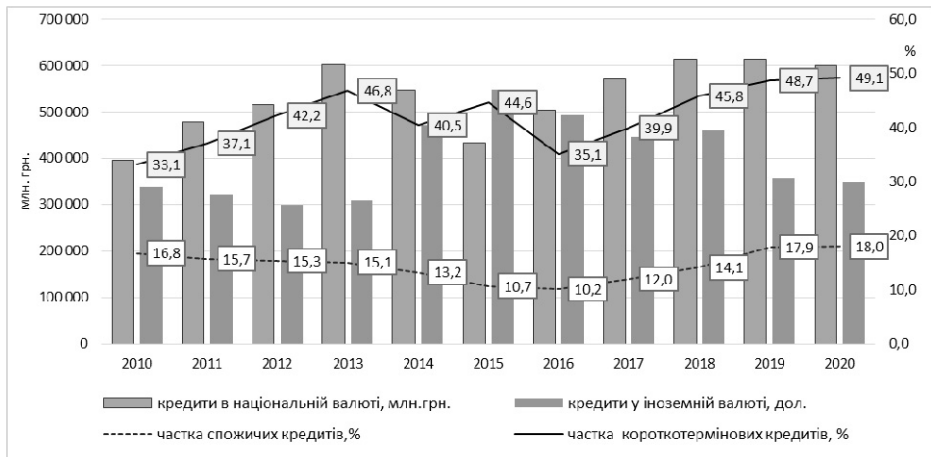

Рис. 1 Динаміка показників банківського кредитування резидентів в Україні, 2010-2020 рр.

Джерело: розрахунки автормиа за даними <https://bank.gov.ua/>

Попри те, що початок пандемії у 2020 році негативно відобразився на банківському кредитуванні – відбулось різке зниження обсягів як споживчих, так і корпоративних кредитів, однак починаючи з другого півріччя ситуація стабілізувалась. Покращенню банківського кредитування та зростання попиту на нові кредити сприяло подальше зниження ставок за кредитами, прийняття на державному рівні заходів захисту споживчих кредитів (звільнення від штрафних санкцій на період карантину за споживчими кредитами), заборона збільшення відсоткових ставок (Закон № 533-IX [2] та Закон № 540-IX[3]).

Прийнята на державному рівні програма «Доступні кредити 5-7-9%», що покликана здешевити кредити для бізнесу, спочатку була передбачена для інвестиційних кредитів, у тому числі для розвитку цілком нових стартапів. Однак програма не стимулювала зростання інвестиційних, довгострокових кредитів тому що: по-перше, під дією карантинних обмежень, прийнято рішення про можливість взяти антикризовий кредит на поповнення обігових коштів або рефінансувати раніше отриманий бізнесом кредит; по-друге, програма не передбачала диференціації відсоткових ставок за строками, а отже не стимулювала довгострокове кредитування.

У розрізі регіонів спостерігалась нерівномірна динаміка банківського кредитування: одні регіони наростили обсяги, а інші зменшили. Позитивна динаміка спостерігалась у Київській (+31,3 %), Львівській (+13,9 %), Хмельницькій областях (+10,4 %) областях (рис. 26). Причинами цього стало попри загальне падіння споживчих кредитів, зростання іпотечних. На кінець 2020 року загальний обсяг іпотечних кредитів сягнув 521 млн грн, що на 36%

більше порівняно з попереднім роком. Саме регіони, де спостерігався найвищий приріст банківського кредитування (Львівська, Хмельницька, Київська області), мали чи не найвищі темпи зростання будівельної галузі. А, отже, в умовах невизначеності, маючи додаткові фінансові ресурси, населення вкладало гроші у нерухомість. Цьому сприяла ситуація на ринку нерухомості. У 2019 році відбулось значне укріплення гривні, однак більшість компаній-забудовників не знижували ціни (середні ціни відповідали цінам, сформованим ще в кінці 2018 року). Як наслідок, стався відтік потенційних покупців, що мали заощадження у іноземній валюті. Зміна ситуації на валютному ринку з початком пандемії COVID-19 та зростання курсу долара сприяли позитивним тенденціям на ринку нерухомості. Населення, маючи додаткові фінансові ресурси, стало вигідно вкладати в нерухомість.

Отже сила негативного впливу кредитних чинників на економічне зростання регіонів була меншою порівняно з попередніми кризами. Визначальною причиною стало те, що на відміну від всіх попередніх криз (2008 та 2014 років) джерелом поширення кризи був не фінансовий сектор, а реальний сектор та сфера охорони здоров'я.

Під дією пандемії відбувалось зниження частки інвестиційних кредитів банків, зростання частки проблемних кредитів, та переважання короткострокових кредитів банків над довгостроковими, проте одні регіони (Київська, Львівська, Хмельницька) наростили обсяги банківського кредитування, а інші їх знизили. Причинами цьому стало попри загальне падіння споживчих кредитів, зростання іпотечних (за 2020 р іпотечні кредити зросли на 36 %). Власне регіони, що наростили банківське кредитування мали одні з найвищих темпів зростання будівельної галузі. А отже, в умовах невизначеності та сприятливій ситуації на ринку нерухомості, маючи додаткові фінансові ресурси, населення вкладало гроші у нерухомість.

Список використаної літератури:

1. Сторонянська І, Бенюк Л. Кредитно-інвестиційні чинники економічного зростання регіонів України в умовах фінансово-економічної турбулентності. *Фінанси України 2021*. №8. С. 81-99.
  2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-20#Text> (дата звернення 10.02.2022).
  3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20> (дата звернення 11.02.2022).
-

БЮДЖЕТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Глучкевич Н.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту
Луцький національний технічний університет
м. Луцьк, Україна

Ефективний розвиток суб'єктів господарювання на мікрорівні залежить від належного планування доходів, витрат і результатів діяльності. Процес планування на рівні підприємств, установ і організацій це є бюджетування. Зокрема, сам процес підготовки бюджетів на основі оцінки майбутніх результатів господарських операцій за різними альтернативними рішеннями називають бюджетуванням.

За допомогою бюджетування можна оцінити майбутні та реальні показники діяльності суб'єктів господарювання, раціональність планування і використання фінансових ресурсів, проводити аналіз й контроль норми витрачання ресурсів і грошових коштів та приймати стратегічні і оперативні управлінські рішення.

У науковому колі процес бюджетування розглядають з економічної, облікової, фінансової та управлінської точок зору у розрізі різних видів економічної діяльності та галузей економіки. Дослідженням теорії та практики бюджетування, як складової різних економічних наук, займалися Ю. Волинчук [1], Т. Долішня [2], С. Додонов [3], Н. Каришин [4], С. Ковтун [5], О. Кузьмін, О. Мельник [6], Е. Мухіна [7], Т. Неклюдова [8], Н. Нечипорук [9], С. Орленко [10], Н. Шимширт [11], Ю. Шумило [12] та інші.

Використання різних видів бюджетів у практиці суб'єктів господарювання залежить від мети бюджетування, технологічних особливостей діяльності, організаційної структури та асортименту продукції (робіт, послуг), тому процес бюджетування буде індивідуальним для кожного суб'єкта господарювання. Крім того, на склад бюджетів впливає і часова їх визначеність.

На рівні суб'єктів господарювання складають такі види бюджетів:

- оперативні та поточні бюджети – складають на місяць, квартал, рік;
- зведений (загальний) бюджет – складають по підприємству в цілому;
- функціональні бюджети – складають окремо по кожному структурному підрозділу, такі бюджети зводяться у загальному бюджеті;
- операційні бюджети - відображають доходи, витрати і фінансові результати;
- фінансові бюджети – відображають необхідні фінансові та інші ресурси для реалізації операційних бюджетів та мети бюджетування.

Основними і першочерговими в процесі бюджетування є саме операційні бюджети, до складу яких входять: бюджет реалізації (бюджет доходів від основної діяльності), бюджет інших доходів, бюджет виробництва, бюджет придбання і використання запасів, бюджети прямих і загальновиробничих витрат, бюджет собівартості виготовленої та реалізованої продукції, бюджети

непрямих виробничих витрат (адміністративних витрат, витрат на збут та інших витрат), бюджет фінансових результатів (бюджетний звіт про прибутки і збитки).

Результати операційних бюджетів відображаються у фінансових бюджетах – бюджет грошових коштів, бюджетний баланс та бюджет капітальних вкладень. Саме у фінансових бюджетах відображаються загальні показники діяльності, за якими і приймаються управлінські рішення та проводиться оцінка раціонального використання різних видів ресурсів.

По завершенню бюджетного періоду результати бюджетування підлягають контролю – перевірка виконання загального бюджету, порівняння фактичних показників з плановими, виявлення відхилень, їх причин та виводів, якщо такі мають місце.

Результати контролю за виконанням бюджетів використовуються при розробці бюджетів у наступних періодах.

Отже, процес бюджетування результатів діяльності суб'єктів господарювання сприяє плануванню оптимального співвідношення по використанню виробничих і фінансових ресурсів та прийняттю управлінських рішень щодо майбутньої роботи суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Волинчук Ю.В. Бюджетування, як інструмент управління фінансово-економічними результатами підприємства. *Збірник наукових праць «Економічні науки». Серія «Облік і фінанси»*. 2014. Вип.11 (41). Ч.3. С. 17-27.
2. Долішня Т.І. Бюджетування, як один з інструментів ефективного формування та управління витратами. *Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки»*. 2011. № 7. С. 179-183.
3. Додонов С.В. Ретроспективний аналіз теоретичного визначення «бюджетування». Режим доступу: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/5.2/98.pdf> (дата звернення: 14.02.2022).
4. Каришин Н. Бюджетування в системі бухгалтерського обліку. *Галицький економічний вісник*. 2010. № 1(26). С. 164-169.
5. Ковтун С. Бюджетирование на современном предприятии или как эффективно управлять финансами. Харьков, 2005. 340 с.
6. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. *Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади (монографія)*. Київ, 2007. 234 с.
7. Мухина Е.Р. Теоретические аспекты бюджетирования как элемента ресурсного обеспечения управленческого учета. *Вестник Пермского университета. Серия «Экономика»*. 2014. Вып. 1 (20). С. 70–76.
8. Неклюдова Т.М. Сутність та принципи організації бюджетування в банку. *Регіональна економіка*. 2009. №2. С.103-112.
9. Нечипорук Н.В. Бюджетування в управлінському обліку бюджетних установ: проблеми та рішення. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/esnem_2012_9\(2\)_48](http://nbuv.gov.ua/UJRN/esnem_2012_9(2)_48). (дата звернення: 10.02.2022).
10. Орленко С.С. Система бюджетування як інструмент ефективного управління фінансовою діяльністю підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. №10. С.62-67.
11. Шимширт Н.Д. Современная теория и практика финансового менеджмента на предприятии. Томск, 2011. 348 с.
12. Шумило Ю.О. Бюджетування як важливий елемент операційного планування. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. № 7. С.105-111.

НАСЛІДКИ СПІВРОБІТНИЦТВА З МВФ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ТОЧКИ ЗОРУ

Ушакова Н.Г.

кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та бізнесу

Чернявська К.М.

студентка 4 курсу, напрям підготовки «Міжнародна економіка»
*Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна*

Нині діяльність Міжнародного валютного фонду (МВФ) переважно зосереджена на збереженні збалансованості світової фінансової системи завдяки наданню фінансової підтримки антикризових програм країн-членів та їх консультування в питаннях соціально-економічної, бюджетно-фінансової, валютно-курсової політики тощо. Однак питання, наскільки діяльність Міжнародного валютного фонду є ефективним з точки зору антикризового регулювання країн і ефективною для забезпечення економічного зростання завдяки наданим ним кредитним коштам, залишається актуальним, в т.ч. і для України.

Існує достатня кількість наукових праць, в яких досліджується зв'язок між програмами кредитування МВФ та ймовірністю настання з часом банківських криз, проте вони носять, більшою мірою, доволі фрагментарний аналіз. Тому метою даного дослідження є визначення факторів, які впливають на результативність програм допомоги з боку Міжнародного валютного фонду.

Аналізуючи наукові роботи в даній царині, можна виокремити дві протилежні точки зору в питанні ефективності впливу Міжнародного валютного фонду на розвиток країни, яка отримує від нього фінансову допомогу (табл. 1). Одна група дослідників вказує на позитивні наслідки співпраці з МВФ, серед яких: зменшення потенційної економічної схильності країн до невідповідальної валютно-фінансової політики; мобілізація країною фінансових ресурсів, що може попередити появу банківських криз; стабілізуюча роль забезпечення надзвичайної ліквідності МВФ здійснюється навіть після контролю над зворотнім зв'язком. Інша схиляється до переважання негативних наслідків співпраці країн з МВФ, серед яких називають: загрозу банківської паніки внаслідок прагнення позичальників швидше відшкодувати свої позики з обмеженого фонду зі свіжою ліквідністю; збільшення ймовірності майбутнього дефолту для менш розвинених країн-позичальників та ін.

Треба зазначити, що незважаючи на значні ризики співпраці з МВФ, багато країн світу, включаючи Україну, активізували її у 2020-2021 рр. у зв'язку з посиленням фінансових проблем, спричинених розповсюдженням пандемії COVID-19. Це дозволило покращити фінансовий стан в умовах неможливості залучити ресурси на внутрішньому ринку.

Науковці щодо впливу фінансової допомоги МВФ на розвиток країн

<i>Позитивний вплив</i>	
Д. Джойс [1] Д. Родрік [2]	доступ до ресурсів МВФ покликаний зменшити потенційну економічну схильність країн до відповідної політики та програм, які можуть призвести до вичерпання банківських витрат та в кінцевому підсумку – до раптових криз ліквідності
Д. Берд [3]	Безпосереднє втручання МВФ може призвести до збільшення фінансових потоків, які зазвичай спрямовані для забезпечення кредиту, який міг би підсилити економічну ліквідність. Це може призвести до каталітичної дії на інших приватних та офіційних позичальників
А. Халдейн [4] М. Міллер, Л. Чжанг [5]	після схвалення програми МВФ надані ресурси, доступні банкам для підтримки певного рівня ліквідності, підвищаться, що зменшить ймовірність виникнення банківських криз, спричинених неліквідними обставинами
С. Фішер [6] К. Рогофф [7]	Фондом здійснюється непрямым чином каталітичний ефект як на офіційних кредиторів, так і на приватний сектор шляхом поширення своєї репутації та позиції як найефективнішого міжнародного кредитора останньої інстанції
Б. Айхенгрін, П. Гапг, А. Моді [8]	країни, які мають міцну економічну базу, менш ймовірно зазнають раптових зупинок у міжнародних потоках капіталу в наступні роки після участі у програмі МВФ. Стабілізуюча роль забезпечення надзвичайної ліквідності МВФ здійснюється навіть після контролю над зворотнім зв'язком
А. Дресер, С. Уолтер [9]	наявність програми, підтриманої МВФ за попередній п'ятирічний період, зменшує вірогідність майбутньої валютної кризи
<i>Негативний вплив</i>	
Д. Зеттелмейер [10]	Позики МВФ можуть також спонукати позичальників швидше відшкодувати свої позики з обмеженого фонду зі свіжою ліквідністю, збільшуючи, таким чином, банківську паніку Надання позик МВФ з погляду морального ризику може підвищити ризик банківської кризи як для приватних позичальників, так і для країни, яка одержує позик, через поганий сигнал для інвесторів.
М. Джорра [11]	надання позик МВФ країнам, що розвиваються, збільшує ймовірність майбутнього суверенного дефолту на 1,4%
Г. Колодко [12]	наявна система міжнародних інститутів сприяє швидше глобальному хаосу, ніж глобальному порядку
Дж. Стігліц [13]	МВФ з часу свого заснування не впорався з поставленими перед ним завданнями сприяти глобальній стабільності. Політика, яку проводив МВФ, особливо передчасна лібералізація ринку капіталу, зробила свій внесок у глобальну нестабільність.

Отже, доведення того, що «допомога» МВФ може впливати на банківську кризу в країні-позичальнику коштів (чи навіть до неї призводити), є питанням дискусійним. На наш погляд, відповідь на нього залежить більшою мірою від кількох обставин:

- по-перше, від рівня розвитку та інституційної структури країни-позичальника;
- по-друге, від способів, якими реалізується механізм надання позик;
- по-третє, від розміру позики;
- по-четверте, від рівня політизованості і заангажованості даного міжнародного інституту тощо.

На сучасному етапі співпраця з Міжнародним валютним фондом є для України дуже важливою, хоча і вимушеною. Незважаючи на те, що зростає державна заборгованість і знижується фінансова безпека країни, це поки чи не єдина можливість отримання фінансових коштів для вирішення економічних проблем.

Список використаних джерел:

1. Joyce J. Financial Globalization and Banking Crises in Emerging Markets. *Open Economies Review*. 2011. № 22(5). P. 875–895.
2. Rodrik D. The Social Cost of Foreign Exchange Reserves. *International Economic Journal*. 2006. № 20(3). P. 253–266.
3. Bird J., Rowlands D. Do IMF Programmes Have Catalytic Effect on Other International Capital Flows? *Oxford Development Studies*. 2002. Vol. 30. № 3. P. 229–249.
4. Haldane A. Private Sector Involvement in Financial Crises: Analytics and Public Policy Approaches. *Bank of England Financial Stability Review*. 1999. November. P. 184–202.
5. Miller M., Zhang L. Sovereign Liquidity Crises: The Strategic Case for a Payment Standstill. *Economic Journal*. 2000. № 110(460). P. 335–362.
6. Fischer S. On The Need for an International Lender of Last Resort. *Journal of Economic Perspectives*. 1999. № 13(4). P. 85–104.
7. Rogoff K. International Institutions for Reducing Global Financial Instability. *Journal of Economic Perspectives*. 1999. № 13(4). P. 21–42.
8. Eichengreen B., Gupta P., Mody A. Sudden stops and IMF-supported programs. In *Financial Markets Volatility and Performance in Emerging Market*. NBER Chapters, National Bureau of Economic Research, Inc, 2008, P. 219–266.
9. Dreher A., Walter S. Does the IMF Help or Hurt? The Effect of IMF Programmes on the Likelihood and Outcome of Currency Crises. *World Development*. 2010. № 38(1). P. 1–18.
10. Zettelmeyer J. Can Official Crisis Lending Be Counterproductive In The Short Run? *Economic Notes*. 2000. № 29(1).
11. Jorra M. The Effect of IMF Lending on the Probability of Sovereign Debt Crises. *Journal of International Money and Finance*. 2012. № 31(4). P. 709–725.
12. Колодко Г.В. Глобалізація, трансформація, кризис – що далі? М.: Магістр, 2015. 136 с.
13. Stiglitz, J.E. *Globalization and Its Discontents*. New York: W.W. Norton & Company, 2002.

РОЗВИТОК «ЗЕЛЕНОГО» ТРАНСПОРТУ В ЛОГІСТИЦІ МІСТ: УСПІШНІ ПРАКТИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ФІНАНСУВАННЯ В КРАЇНАХ ЄС

Хоменко І. О.

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри теоретичної та прикладної економіки,

Пальона А. В.

Студентка 3 курсу

Національний університет «Чернігівська політехніка»

Співпраця у сфері транспорту між Україною та ЄС є одним із пріоритетів внутрішньої транспортної політики. Міжнародні економічні угоди є основним інструментом співпраці України та ЄС, тому будь-які інноваційні підходи до

розвитку вітчизняного транспортного комплексу та наближення його до європейських стандартів матимуть вирішальний вплив на швидкість та ефективність європейської інтеграції.

Інноваційний підхід до формування політики Україна-ЄС у транспортній галузі може стати основою стабільного розвитку транспортної галузі та позитивно вплинути на розвиток українського транспорту, а також на економіку в цілому [1, с.10].

Згідно зі статистикою, забруднення повітря від автомобільного транспорту спричиняє понад 400 тисяч передчасних смертей на рік, а економіка ЄС щорічно втрачає 100 мільярдів євро через затори.

Європейський союз в сфері економічної діяльності кожного року втрачає понад 100 млрд євро у зв'язку з заторами та понад 400 тис. передчасних смертей виникає через забруднення повітря автомобільними транспортами згідно зі статистикою.

Відповіддю європейської спільноти на виклики зовнішнього середовища став «зелений транспорт» – будь-який вид транспорту з низьким негативним впливом на навколишнє середовище.

Варто зазначити, що інвестиційні програми з модернізації транспорту та інфраструктури шляхом їх «озеленення» для мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище та збереження конкурентних позицій стрімко впроваджуються в країнах Європейського союзу.

Такі програми засновані на використанні технологій третьої та четвертої промислових революцій. До найбільш значущих переваг Третьої промислової революції можна віднести «озеленення» транспортних систем за рахунок масового переходу на водневий та електричний транспорт, що сприяє радикальному поліпшенню якості повітря в найближчому оточенні людини. До 2030 року транспорту поставили за мету скоротити викиди газів, які є парниковими приблизно на 20% від рівня 2008 року [2, с.175].

Останніми роками транспорт став більш енергоефективним, але автомобільний транспорт в ЄС все ще на 96% залежить від нафти та нафтопродуктів. Але тенденції значно змінюються. Значний потенціал зростання має електромобільний ринок.

Одним із найбільш швидкозростаючих сегментів екологічного транспорту в ЄС є електричні велосипеди. Європейці виявляють все більший інтерес до таких транспортних засобів, про що свідчить позитивна динаміка його продажів. Такі країни, як, Австрія Нідерланди, Бельгія, Італія, Німеччина, та Франція, стали головними покупцями електровелосипедів.

28 березня 2011 року в Брюсселі Європейська Рада прийняла Білу книгу, дорожню карту для переходу Єдиного європейського транспортного простору до конкурентоспроможної та енергоефективної транспортної системи, що містить положення про заходи, необхідні для переходу до конкурентоспроможної низької транспортної системи. Вуглецева економіка до 2050 року [3, с.68].

По-перше, планується завершити створення загальноєвропейського транспортного простору та різко зменшити негативний екологічний вплив транспорту.

По-друге, документ передбачає повну заборону до 2050 року використання автомобільного транспорту на таких видах палива, як бензин, дизельне та інше вуглецеве паливо.

На практиці транспорт повинен використовувати менше енергетичних ресурсів, бути чистішим, краще функціонувати сучасною інфраструктурою та зменшувати свій негативний вплив на навколишнє середовище та основні природні ресурси, такі як вода, земля та екосистеми.

Виходячи з цього, перехід на електромобілі стає масовим, про що свідчить зростання продажів гібридних і електромобілів в ЄС.

Популяризація автомобілів на альтернативному паливі – одне з ключових завдань урядів країн ЄС. Уряди використовують як фіскальні стимули, так і прямі субсидії для поширення зеленого транспорту.

Отже, електромобілі разом з електровелосипедами, електроскутерами, потягами та трамваями надають можливість більш екологічно чистої мобільності. Співробітництво у сфері транспорту між Україною та ЄС є одним із пріоритетів внутрішньої транспортної політики.

Сьогодні Європа є другим за величиною ринком у світі за обсягом продажів екологічно чистих транспортних засобів, зокрема через високий попит на електромобілі в Норвегії та Нідерландах.

Список використаних джерел:

1. Білорус О. Г. Стратегічні імперативи адаптації та трансформації зовнішньоторговельної діяльності України в умовах європейської інтеграції. О. Г. Білорус, О. В. Гаврилюк. *Економіка України*. 2015. № 11. С. 4–15.
2. Дикань В. Л. Трансформація діяльності транспортно-логістичних центрів в умовах міжнародних транспортних коридорів та їх роль в інформаційному забезпеченні інтелектуалізації вітчизняного промислового комплексу. *Вісн. економіки трансп. і пром-сті* : зб. наук. пр. Харків : УкрДАЗТ, 2010. № 30. С. 172–173.
3. Нікіфорова О. А. Екологічна складова в перспективах розвитку міжнародних транспортних шляхів України. О. А. Нікіфорова, Г. Г. Сидорченко. Транспортні системи та технології перевезень. Збірник наукових праць ДНУЗТ ім. акад. В. Лазаряна. Дніпропетровськ, 2017. С. 67–72.
4. Khomenko I. O., Gurnak V.M., Volynets L.M. Imperatives of multimodal transport development in accordance with the trends of the transformational changes of the national economy in the conditions of european integration. *Economics. Ecology. Socium*. Odessa, 2018. 2 (1). P. 75-88.
5. Шкарлет С.М., Хоменко І.О., Волинець Л.М. Імплементація європейських стандартів як основа механізму удосконалення державного регулювання у транспортній галузі. Управління проектами, системний аналіз і логістика. Ч.2: Серія «Економічні науки» К.: НТУ, 2017. Вип. 20. С.95-101.

СИСТЕМОТВОРЕННЯ У ФУНКЦІОНУВАННІ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ: ДЕРЖАВА, ТЕРИТОРІЯ, СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ГОТЕЛЬНОЇ ІНДУСТРІЇ В УКРАЇНІ

Громик О.М.

кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму
та готельно-ресторанної справи

*Луцький національний технічний університет,
Луцьк, Україна,*

Ринок готельної індустрії є великим і динамічним сектором економіки України. Тенденції та закономірності розвитку сервісної економіки в умовах нестійкої ринкового середовища припускають її орієнтацію на задоволення попиту споживача за рахунок розвитку сервісних послуг на ринку. Розширення асортименту і доступності сервісних послуг є важливою складовою частиною соціально-економічного розвитку суспільства, що сприяє його гармонізації і формуванню високої якості життя населення.

Вагомі теоретико-методичні засади досліджуваної теми висвітлені у працях таких науковців: Берещак В. [2], Земліна Ю. [3], Ліфіренко О. [3], Ненич Х. [4], Остапенко А. [5], Шацька З. [6] та багато інших. Продовженням наукових пошуків стане дослідження сучасного стану готелів в умовах пандемії COVID-19.

Метою публікації є дослідження особливостей діяльності готельних підприємств України в умовах пандемії COVID-19.

Ефективність функціонування регіонального готельного ринку залежить від наявності об'єктів інфраструктури готельного господарства, а також виробників послуг, які формують комплекс готельних послуг з урахуванням попиту потенційних споживачів.

На практиці готельного господарства набула поширення концепція, яка передбачає формування і зміцнення виробниками готельних послуг довгострокових і стійких відносин, орієнтованих на споживача і заснованих на прагненні до отримання взаємної вигоди. Виробники готельних послуг пропонують широкий асортимент, здатний задовольнити різноманітні запити споживачів. На сучасному етапі до тенденцій розвитку ринку готельних послуг відносяться поглиблення спеціалізації готелів, утворення міжнародних ланцюгів, поява нових готелів.

Безумовно впровадження комп'ютерних технологій покращують вирішення різних виробничих завдань, в тому числі і прискорюють процес бронювання номера в готелі. Серед найбільш відомих систем бронювання виділяється «Amadeus», «Worldspan», «Galileo», «Sabre», «Fedelio Hotel Bank».

Під час пандемії COVID-19 гості готелю віддають перевагу найвідомішим соціальним мережам. За даними порталу marke-tingmaven.com, з початком введення карантинних обмежень відвідуваність мережі Facebook збільшилась майже на 30%. Значно зріс інтерес до Instagram, Twitter, YouTube тощо.

Найпопулярнішими соціальними мережами у світі є: Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn, VK, WeChat. Особливо варто виділити YouTube – сервіс для публікації та обговорення відео.

Для обміну інформацією та просування продукту активно використовуються месенджери – спеціальні застосунки чи програми, що уможливають миттєвий обмін текстовими повідомленнями, зображеннями, документами. Найбільш популярні – Facebook Messenger, WhatsApp, Viber, Telegram.

У 2021-2022 рр. на ринку готельних підприємства збільшено обсяг пропозицій: Яремче, Славськ, Верховина, Буковель, від Курортного (Одеська область) до Бердянська (Запорізьська область). Тури вихідного дня сприяли завантаженню гостями: Дніпро, Київ, Харків, Вінниця, Львів, Одеса, Івано-Франківськ.

Ринок готельної індустрії набуває додаткових, несподіваних властивостей в українській сфері послуг в умовах пандемії COVID-19. За даними Hotels-of-ukraine.com, в Україні є значна кількість сертифікованих готелів, з яких найвідоміші п'ятизіркові: Radisson Blu Resort Bukovel (Буковель), Grand Hotel Lviv Casino & Spa (Львів), M1 Club Hotel (Одеса), Bankhotel (Львів), Mirotel Resort and Spa (Трускавець). Найпопулярніші чотиризіркові готелі: Бухта Вікінгів (Львів), LH Hotel & SPA (Львів), Higina Spa Hotel (Трускавець), Готель Україна (Київ), Guesthouse Nasha Dacha (Харків). Найбільшою популярністю користуються трьохзіркові готелі: Готель Турист (Київ), Hotel Mir (Київ), Ibis Kiev City Center (Київ), Ruta Resort & Event Hotel (Затока), Arcadia Hotel (Одеса). Двох зіркові: Вілла Елена (Буковель), Hotel 3.16 (Київ), Dream Hostel Lviv (Львів), Alexandria (Львів), Z-Hostel ЖД Вокзал Центр (Львів). Ситуація, що склалася в готельній індустрії в сучасних умовах, змусила власників національного готельного бізнесу приймати неординарні рішення – вони виконують незначні ремонтні роботи та підвищують ціни, змушуючи гостя платити європейські ціни за номери, що не відповідають жодним відомим вимогам до рівня зірок.

При пошуку оптимального рішення щодо розбудови готельної індустрії необхідно дослідити та оцінити ринок цієї галузі. Керівники готельних підприємств часто не проводять дослідження через витрати або недооцінку їх важливості. Наприклад, готельна індустрія у столиці характеризується високою насиченістю. На думку експертів-готельєрів, для задоволення попиту в Києві необхідно побудувати щонайменше 40 нових готелів різного класу. Додавання ще шести 5-зіркових готелів дасть змогу задовольнити попит на готелі першого класу. Попит на готельні номери бізнес-класу набагато вищий - ринок може прийняти більше 3-зіркових та 4-зіркових готелів. Необхідно розвивати та підтримувати ресторанне господарство як частину індустрії гостинності [1].

Отже, готельна індустрія в Україні є зростаючою галуззю економіки. Важливе значення для розвитку цієї галузі є державні підтримка сфери послуг. Український готельний ринок наближається до європейських стандартів

повільно, але безповоротно, і незабаром специфіка національної готельного господарства стане менш виразною, іноземні оператори будуть надавати туристам з усього світу якісні послуги в українських готелях. Таким чином, інвестори, матимуть хороші шанси отримати високий прибуток від ненасиченого в даний час ринку готельних послуг.

Список використаної літератури:

1. Громик О.М. Перспективи розвитку ресторанного господарства в Україні. *Актуальні проблеми сучасної освіти та науки в контексті євроінтеграційного поступу* : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., присвяч. 20 річчю ін-ту (м. Луцьк, 21–22 трав. 2020 р.). Луцьк : Вежа-Друк, 2020. С. 225–227.

2. Берещак В. Огляд ринку готелів. Ексклюзив. 19.01.2000. URL: <https://thepage.ua/ua/exclusive/oglyadrinku-goteliv-sho-vidbuvayetsya-z-gotelyami-v-ukrayini> (дата звернення 18.02.2022).

3. Земліна Ю., Ліфіренко О. Тенденції розвитку готельного бізнесу в Україні. *Ресторанний і готельний консалтинг*. Інновації. 2019. Том 2 № 1. URL: restaurant-hotel.knukim.edu.ua (дата звернення 18.02.2022).

4. Ненич Х. Готелі під час корона вірусу. URL: <https://varianty.lviv.ua/71114-hoteli-pid-chas-koronavirusu> (дата звернення 18.02.2022).

5. Остапенко Я. О. (2015) Статистичний аналіз підприємств готельного господарства та прогнозування його розвитку. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. №8. URL: <http://globalnational.in.ua/archive/8-2015/256.pdf> (дата звернення 18.02.2022).

6. Шацька З. Я., Шевель А. А. Організація роботи підприємств готельної сфери в умовах пандемії COVID19. Ефективна економіка, 2020. №10. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2020/53.pdf (дата звернення 18.02.2022).

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНОГО БАНКІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Журавльова Т.О.

к.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Приложенко В.В.

студент магістратури першого року навчання кафедри фінансів,

банківської справи та страхування

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

м. Одеса, Україна

Глобалізація фінансових процесів та розвиток інформаційних технологій перетворив транснаціональні банки з посередників у фінансових операціях на потужних гравців міжнародних фінансових ринків. Поступово зникає розподіл всередині фінансових структур, і все більш набирають оберти комплексні фінансові організації. Країни – лідери стоячи керуючи національними фінансовою та банківською системою поглиблюють свою експансію міжнародних ринків тим самим змиваючи кордони між різними кордонами.

Роль банків як посередників у міжнародних відносинах у порівнянні з 20-м століттям набуває кардинального нового напрямку розвитку, на даний момент це поглиблення транснаціональних зв'язків поміж різними економічними суб'єктами за допомоги цифрової трансформації інформаційної економіки. Тому поступово банки відходять від старої моделі, де вони виконували роль міжнародних фінансових посередників, до організації процесів глобалізації.

Така зміна ролі вдалась Транснаціональним банкам завдяки стрімкій експансії малоосвоєних фінансових ринків Європи, створення дочірних компаній та диктування умов на фінансових ринках завдяки великим об'ємам валютних операцій. Дуже важливою стала також співпраця з пенсійними фондами [2].

Саме така потужна державна підтримка банківських структур сприяли досягненню такого рівня концентрації капіталу, який дозволяв створити розгалужену по всьому світу мережу підрозділів за кордоном, на міжнародних ринках, реалізовувати різні великого об'єму міжнародні операції. Головною метою та принципом діяльності ТНБ (транснаціональних банків) є мобілізація будь яких засобів там, де це найбільш ефективно і дешево, і переміщувати їх туди, де таке використання обіцяє максимальний прибуток та мінімальну конкуренцію, адже хто перший проводить експансію ринку той і диктує умови. Не дивно, що значна частина депозитів найбільших банків в США представлена капіталами неамериканського походження. В Японії, наприклад, 11 транснаціональних банків США зосередили у своїх філіях близько 70% усіх депозитів іноземних банків. Кількість дебіторів банку з посиленням міжнародного характеру їхньої діяльності росте в не меншому ступені, ніж кількість вкладників. Серед позичальників фігурують і транснаціональні корпорації, і національні фірми, й інші банки, і уряди багатьох країн світу.

З усього вище визначеного можна зробити висновок, що одними з найбільших суб'єктів на міжнародному фінансовому ринку виступають банки, які залишаються посередниками і беруть участь у розподілі капіталу, регулюванні ринку та нагляді за дотриманням встановлених правил. Масштаби діяльності банків на міжнародному фінансовому ринку найбільші з поміж усіх учасників, перш за все основними суб'єктами стали ТНБ, які мають величезні розміри капіталів. У рейтингу найбільших банків світу домінують китайські банки, сукупні активи яких сягають 15 трлн. доларів, що становить біля 33% від загального обсягу активів [3].

Участь іноземного банківського капіталу на фінансових ринках України, його ефективне використання та регулювання усіх супутніх процесів є обов'язком держави, та складає собою складну, гнучку та динамічну систему юридичних та економічних регуляторів задля досягання максимально ефективного використання іноземного капіталу. Однією з базових основ розвитку банківництва є визначення поняття системи державного регулювання іноземного банківництва. Система державного регулювання іноземного банківництва – це сукупність форм, принципів, методів та інструментів у сфері державного регулювання, які діють у взаємозв'язку в певний історичний період часу та сприяють ефективному функціонуванню іноземного банківництва в країні.

Основними елементами системи державного регулювання іноземного банківництва є: суб'єкти (учасники) та об'єкти державного регулювання, цілі, форми, методи та принципи регулювання, інструменти та важелі державного регулювання, механізми, стратегії та пріоритети регуляторної діяльності держави у сфері іноземного банківництва. прямими інституційними суб'єктами, які безпосередньо беруть участь у здійсненні іноземної банківської діяльності і від яких суб'єкти (учасники), об'єкти регулювання, цілі регулювання, методи регулювання, стратегії та пріоритети. Непрямі учасники опосередковано впливають на здійснення іноземного банківництва шляхом створення сприятливого клімату щодо розвитку іноземного банківського бізнесу [1].

До інструментів регулювання іноземного банківського бізнесу в Україні належать: податки, ціни, обмеження, ліміти, законодавчі та нормативно-правові акти, санкції за порушення вимог діяльності, попит і пропозиція тощо.

Важелі державного регулювання іноземного банківництва – це конкретні засоби або економічні стимули, за допомогою яких можна сприяти розвиткові сектора іноземного банківництва, активізувати залучення іноземного банківського капіталу в Україну та пожвавити діяльність як іноземних, так і вітчизняних банківських установ. На нашу думку, до важелів впливу на розвиток іноземного банківництва слід зачислити податкове стимулювання, норми і стандарти діяльності, ліцензування, пільги, правові важелі тощо [4].

На ефективність державного регулювання впливають різноманітні як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. Взаємоузгодженість елементів системи державного регулювання іноземного банківництва покликана підвищити ефективність регулювання, а основною метою формування системи державного регулювання іноземного банківництва є захист національної безпеки та забезпечення стабільності банківської системи, створення рівних сприятливих умов для розвитку і співпраці суб'єктів державного регулювання іноземного банківництва в Україні.

Ефективність державного регулювання іноземного банківництва в Україні безпосередньо залежить від правильно визначених цілей і пріоритетів розвитку банківського сектора та економіки, вибору та оптимізації основних форм, методів, способів та інструментів державного регулювання, визначення механізму та розроблення стратегій розвитку іноземного банківського бізнесу на території України, а також забезпечення взаємоузгодженості та функціональної відповідності державних регуляторних органів в Україні.

Список використаної літератури:

1. Пшик Б. І., Вознюк М. А., Карпінєць В. Й. Розвиток механізмів небанківського фінансування інноваційних енергоефективних. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. Ужгород, 2016. Вип. 2 (48).
2. Пшик Б. І., Качмар С. І. Становлення і розвиток інвестиційного банкінгу в Україні : монографія. Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2016. 226 с.
3. Звіт Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку за 2015 рік. 2015. URL: http://www.ssmc.gov.ua/user_files/content/58/147_3066406.pdf (дата звернення 16.02.2022).
4. Інвестиційне кредитування : навч. посібник / О. Д. Вовчак [та ін.]. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : Знання, 2013. 227 с.

ПОДАТКИ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ

Савченко С.О.

аспірант кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки
Державний податковий університет Міністерства фінансів України
м. Ірпінь, Київська область, Україна

Причиною виникнення будь-якої діяльності виступають інтереси. Інтереси визначаються в літературі як спонукальні мотиви господарської діяльності, двигуни саморозвитку, внутрішні імпульси мотивації. Інтерес (від лат. *interest* – важливий, значущий) – спрямованість одного чи декількох суб'єктів на певний об'єкт чи діяльність, викликану емоційним ставленням, що є рушійною силою поведінки [1].

Національні інтереси (часто вживається як синонім термін «державні інтереси») фокусуються на забезпеченні державного суверенітету країни, економічного зростання та національного благоустрою [2]. Національні інтереси пов'язані з реалізацією національних потреб, в першу чергу, організації функціонування всієї суспільної системи, стимулювання її розвитку, проведення стабілізаційних заходів, формування макроекономічних пропорцій, забезпечення загальних умов життєдіяльності та правових основ реалізації економічних рішень, здійснення соціально орієнтованого перерозподілу ресурсів.

Традиційно національні інтереси пов'язуються з податками у зв'язку із впливом останніх на фінансування національних потреб, в першу чергу, обороноздатності та соціального забезпечення.

Б. Бузан (Barry Buzan) стверджує що захист економічних інтересів пов'язаний з доступом до ресурсів, фінансів та ринків, які необхідні для підтримки прийняттого рівня добробуту і влади в державі [3, с.19]. М. Церетелі (Mamuka Tsereteli) вважає, що забезпечення економічних інтересів – це створення можливостей для довгострокового доступу до економічних можливостей на ринках товарів і ресурсів, таких як людські ресурси, капітал, енергія, технології та освіта. Довгострокова внутрішня стабільність кожної держави є ключовим фактором реалізації національних інтересів. Проте стабільності не буває без економічного зростання та можливостей для фізичних осіб щодо вільного вибору господарської діяльності [4, с.16].

Д. Нанто (Dick K. Nanto) вважає [5], що податки є фактором забезпечення національних інтересів внаслідок трьох причин. Перша пов'язана з тим, що податкові надходження є джерелом фінансування військової потужності країни.

Друга причина стосується прямого і опосередкованого впливу податків на економічний добробут населення країни. Це відповідає стабільним доходам, зайнятості та підтримці підприємництва. Разом з тим, податкових надходжень має вистачати під час спадів, періодів високого безробіття та банкрутства, а також в періоди, коли існує розрив між економічними очікуваннями та реальністю.

Третя причина передбачає вплив податків на економічний розвиток країни як основу взаємодії між державами із спільними або суміжними інтересами. В цьому аспекті забезпечення національних інтересів значною мірою залежить від впливу податкової системи країни на забезпечення динамічної та зростаючої економіки.

Таким чином, роль податків в реалізації національних інтересів можна розглядати з макроекономічної та мікроекономічної точки зору. З макроекономічної точки зору проблема стосується обсягів бюджету та зменшення дефіциту. Мікроекономічна перспектива зосереджується на забезпеченні загального багатства населення та підтримці інших компонентів національних інтересів. Податки пов'язані з ними шляхом вилучення та надання коштів, впливу на мотивацію до діяльності в сфері промисловості, сільського господарства, науки і техніки, торгівлі та міжнародних потоків капіталу, не кажучи вже про культуру та формування провідної економічної моделі.

Список використаної літератури:

1. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник: Навчальний посібник. Київ : Каравела, 2012. 328 с. URL: <https://www.psyh.kiev.ua>_(дата звернення 16.02.2022).
  2. Діденко О. Практичне дослідження науково-методичних підходів до дослідження сутності поняття «економічний інтерес». *Науковий вісник «Демократичне врядування»*. 2013. Випуск 12. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik12/fail/Didenko.pdf (дата звернення 16.02.2022).
  3. Buzan B. *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. Harlow : Pearson Education Limited. 1991. 311 p.
  4. Tsereteli M. *Economic and Energy Security: Connecting Europe and the Black Sea-Caspian Region*, Central Asia-Caucasus Institute and Silk Road Studies Program, Singapore. 2008. URL: http://www.silkroadstudies.org/resources/pdf/SilkRoadPapers/2008_03_SRP_Tsereteli_Energy-Black-Sea.pdf_(дата звернення 16.02.2022).
  5. Nanto D. K. *Economics and National Security: Issues and Implications for U.S. Policy*, Congressional Research Service. 2011. URL: <https://www.fas.org/sgp/crs/natsec/R41589.pdf> (дата звернення 16.02.2022).
-

ФІНТЕХ ТА ІТ-ІНСТРУМЕНТИ НА ЗАСАДАХ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

ПРОЦЕС ЦИФРОВІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Голячук Н.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту

Орищин Н.В.

студентка другого курсу спеціальності «Соціальне забезпечення»

Луцький національний технічний університет,

м. Луцьк, Україна

Сьогодні світ дуже змінюється. Цифровізація є однією з цих змін. Рівень цифровізації у країнах світу, в тому числі в Україні постійно зростає. Це пов'язано з тим, що держава хоче якомога більше полегшити життя громадян, ведення бізнесу, роботу державних органів тощо. Особливо в час пандемії, коли часто треба залишатися вдома, але роботу чи навчання ніхто не відміняв.

Варто задуматися, що ми вже давно «живемо в цифрі». Тому що вже протягом довгого часу ми купуємо продукти в онлайн-магазинах, маємо встановлений на телефон додаток свого банку, замовляємо квитки на концерт, потяг та ін. онлайн, або ж бронюємо номер в готелі. Одним з найбільших досягнень у цифровізації нашої країни є додаток Дія. На даний момент в додатку є дійсними не дуже багато функцій, але вона вдосконалюється та стає все більш кориснішою. Звісно, що є певні мінуси цифровізації. Не усі мають смартфон, або ж іншу техніку, необхідну для користування тими чи іншими послугами, які скоро можуть бути лише онлайн чи значна частина з них будуть оцифрованими.

Цифровізація – це впровадження цифрових технологій в усі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв, від предметів побуту до дитячих іграшок, одягу тощо. Це перехід біологічних та фізичних систем у кібербіологічні та кіберфізичні (об'єднання фізичних та обчислювальних компонентів). Перехід діяльності з реального світу у світ віртуальний (онлайн) [1].

«Цифровізація – один з основних векторів розвитку української економіки впродовж наступних 10 років. За підрахунками, цифровізація здатна забезпечити зростання української економіки на 10-12% на рік. Тому вона є пріоритетом Уряду для нашої країни у всіх сферах. Європа – наш стратегічний партнер у плані цифрових реформ. Разом ми вже цифровізували 31 послугу», – зазначив Михайло Федоров на Українській конференції реформ [2].

Перевагами цифровізації є те, що забезпечується доступність і просування товарів і послуг державних, комерційних, аж до світового масштабу; перехід від паперових документів до електронних (листки непрацевдатності, трудові книжки тощо); знижується вартість платежів і поява нових джерел доходу; вартість Інтернет-послуг є набагато нижчою, ніж у традиційній економіці [3].

Головний ризик цифрової трансформації економіки – це можливе зростання рівня безробіття. Тотальна цифровізація в Україні призведе до втрати роботи громадянами в окремих галузях та секторах, але саме цифровізація і створить нові напрямки, які через декілька років (чи декілька місяців) зумовлять новий попит. Також цифровізація всіх сфер життя призведе до того, що громадяни України та бізнес будуть все більше потерпати від зростання кіберзлочинності. Саме тому держава має докласти всіх можливих зусиль, щоб суспільство знало про існуючі ризики, а також надати консультативну та технологічну підтримку в упровадженні та використанні захищених інформаційно-комунікаційних систем, платформ [1].

Україна – перша держава світу, в якій цифрові паспорти у смартфоні стали повними юридичними аналогами звичайних документів, а також четверта в Європі з цифровими водійськими посвідченнями. Крім того, запустили найшвидшу реєстрацію бізнесу у світі – за кілька секунд на порталі Дія [2]. Застосунок «Дія», яким користуються понад дев'ять мільйонів українців – це портал державних послуг. Національна освітня платформа «Дія. Цифрова освіта», проект «Дія. Сіті» як перша віртуальна бізнес-країна та проект «Дія. Бізнес», спрямований на розвиток підприємництва. У межах «Дія. Бізнес» вже працює 11 центрів підтримки підприємців у різних містах України [4].

На сьогоднішній день у «Дії», крім вищезазначеного, можна також «підтягнути», COVID-сертифікат, чи довідку про одужання, з'явилася нова функція «Опитування», якою вже скористалося більше 250 тис. українців. Україна – одна з перших країн, яка розпочала комунікацію з командою ЄС щодо впровадження ковідних сертифікатів. Зараз Мінцифри працює над переведенням цілого пакета сервісів в онлайн, які також будуть доступні в Дії. До 2024 року Мінцифри планує оцифрувати 100% послуг [5].

Завдяки ефективній співпраці Державної податкової служби та Мінцифри платники мають змогу користуватися на Порталі «Дія» такими цифровими послугами як «Малятко», ID14, цифровий податковий номер, шеринг документів, довідка про доходи. Також на Порталі «Дія» стали доступними сервіси податкової для фізичних осіб. Платники в розділі «Мої податки» на Порталі «Дія» можуть отримати інформацію про свої податкові дані, стан розрахунків з бюджетом, дані про банківські рахунки, а також мають можливість сплати податків та подання декларацій для ФОП-спрошчених [6].

У цифровізації держави є як плюси, так і мінуси. Головним мінусом є те, що може зрости безробіття в країні. Але з іншої точки зору, завдяки цифровізації зросте кількість нових професій, які і дають нові робочі місця.

Також держава має потурбуватися про безпеку користування е-послугами, адже можуть бути кіберзлочини. Протягом останніх років ми активно залучені до цифровізації, хоча не помічаємо цього. Звичайні онлайн покупки, користування Інтернет-банкінгом та різні послуги, які тепер є в режимі онлайн – це вже цифровізація. Держава планує до 2024 р. оцифрувати ще більше послуг. Більшість е-послуг, які вже є дійсні для українців, знаходяться в додатку «Дія». В цьому додатку можна не лише користуватися ними, а й «підтягнути» певні документи, які зрівнюються з юридичними паперовими аналогами. Також держава розробляє законопроект про режим «без паперів».

Список використаної літератури:

1. Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою. *Український інститут майбутнього*. URL: trategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoju.html (дата звернення 12.02. 2022).
  2. Михайло Федоров: Цифровізація забезпечить зростання української економіки на 10-12% на рік. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mihajlo-fedorov-cifrovizaciya-zabezpechit-zrostannya-ukrayinskoji-ekonomiki-na-10-12-na-rik> (дата звернення 12.02.2022).
  3. Пищуліна О.І. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. Київ: Заповіт, 2020. 274 с.
  4. Потенціал цифрової трансформації у громадах України. *Вокс Україна*. URL: <https://voxukraine.org/potentsial-tsyfrovoi-transformatsiyi-u-gromadah-ukrayiny/> (дата звернення 13.02.2022).
  5. Прискорюємо цифровізацію: законопроект про режим «без паперів» прийнято в цілому. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/priskoryuyemo-cifrovizaciyu-zakonoproekt-pro-rezhim-bez-papiriv-prijnyato-v-cilomu> (дата звернення 13.02.2022).
  6. ДПС: Цифровізація у сфері оподаткування є важливою складовою розвитку цифрової економіки. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/568593.html> (дата звернення 13.02.2022).
-

ПРІОРИТЕТНІ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНІ ЗМІНИ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Дем'янчук М. А.

доктор економічних наук, професор кафедри
фінансів, банківської справи та страхування

Дроздина А. А.

студентка 1 курсу магістратури,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
м. Одеса, Україна

Зарубіжний страховий ринок стрімко розвивається завдяки інноваційним технологіям InsurTech та FinTech. Якісно організована інфраструктура страхового ринку і страхова культура сприяють поживленню бізнесу та

вирішенню соціальних проблем [1]. Зазначене виступає мотивацією для впровадження цих технологій в український бізнес аби долучитися до світового рівня розвитку соціально-економічних відносин і підприємницької діяльності, а кроки до реалізації відображені у стратегічних документах: Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року, Національна економічна стратегія, Стратегія здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року.

В Україні найпопулярніші види страхування стосуються автомобільної безпеці на дорозі (ОСЦПВ, ОСАГО, КАСКО, Зелена картка та інше), тому більша частина InsurTech-розробок направлені саме до страхових компаній із відповідною спеціалізацією. Із листопаду 2019 року існує інноваційний хаб МТСБУ з метою просування стартапів у фінансово-страховій галузі і сфері безпеки дорожнього руху. Одним із успішних відібраних проєктів є «Мій поліс» - мобільний додаток, що використовується для оформлення електронного протоколу при ДТП [2]:. Оскільки впровадження новітніх технологій в Україні має свої першочергові особливості, а спектр InsurTech-проєктів ще не розгалужений. В умовах цифровізації основними трендами для сфери страхування в Україні є [3, 4]:

- омніканальні комунікації – єдине середовище з онлайн та офлайн каналами контактування із застосуванням різних гаджетів;
- чат-боти – віртуальні консультанти, що надають інформаційну допомогу клієнтам у будь-який час;
- Big Data – аналіз і обробка великих масивів інформації про страхувальників і потерпілих;
- цифрові варіанти страхового полісу – електронний формат документу із надання страхової послуги, що має однакові чинні данні;
- Blockchain – система віддаленого доступу до даних, що користується найбільшою довірою до надійності зберігання онлайн-продуктів.

Загалом інноваційні технології утворюють конкурентне середовище для страхових компаній аби намагатися бути найбільш передовими, що виражається у фінансових результатах компаній, в економії часу на типові операції, використанні соціальних мереж як альтернативного каналу дистрибуції продуктів і послуг, реінжинірингу бізнес-процесів та диверсифікації продуктів і послуг. Переважна більшість страховиків використовують Інтернет-мережу не тільки як додатковий канал з реалізації страхових послуг [5], а й для віртуального масштабування, онлайн-зростання. Під час застосування ERP-систем та CRM-систем страхові компанії можуть підвищувати технологічність бізнес-процесів через автоматизацію та оптимізацію процесів комунікацій із клієнтами для розбудови високоефективного онлайн-бізнесу.

Таким чином, досягнення в області InsurTech є найбільш сучасними та ефективними інструментами для бізнесу, оскільки цифрові системи є суттєво важливими для суб'єктів господарювання, зокрема страхових компаній.

Інформаційні технології сприяють позитивним змінам у страхових бізнес-процесах в Україні, тим самим створюючи передумови для розвитку організації та системної роботи повноцінного бізнесу у віртуальному середовищі із синергетичним ефектом. Наразі український ринок страхування сконцентрований на максимально можливому переході в онлайн, що є початком нового бачення ведення страхового бізнесу.

Список використаної літератури:

1. Дем'янчук М. А., Дроздина А. А. Точки біфуркації на траєкторії розвитку страхового ринку в умовах цифровізації економіки. *Ефективна економіка*. Київ, 2021. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.1.101> (дата звернення: 10.02.2022).
2. Інноваційний хаб МТСБУ розпочав відбір іншуртех-стартапів. *Новини МТСБУ*. URL: http://www.mtsbu.ua/ua/presscenter/news/157151/?utm_source=fb (дата звернення: 13.02.2022).
3. Дем'янчук М. А., Маслій Н. Д., Жаданова Ю. О. Страхова екосистема України: забезпечення розвитку страхових компаній. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»: економіка: наук. фах. журнал*. 2021. № 18. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.18.2021.230064> (дата звернення: 10.02.2022).
4. Клапків Ю. М. Мобільні додатки в онлайн дистрибуції страхових послуг. *Наукові праці: наук. журн. / Чорном. нац. ун-т ім. Петра Могили (Економіка)*. Миколаїв, 2018. Т. 302. Вип. 290. С. 42–47.
5. Кобко Р. В. Структурна динаміка у розвитку страхового ринку України. *Проблеми системного підходу в економіці: гроші, фінанси і кредит*. Київ, 2019. № 3 (71). С. 134–142. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-3-57> (дата звернення: 10.02.2022).

ДІЯ СІТУ: ВИКЛИК ЧИ ПЕРСПЕКТИВА ДЛЯ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ ІТ-БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Долбнєва Д.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку, аналізу і контролю

Бойко О.О.

студентка 4 курсу, напрям підготовки «Облік і оподаткування»

Львівський національний університет імені І. Франка

м. Львів, Україна

Україна є одним із найбільших експортерів ІТ-послуг в Європі. Експорт ІТ-послуг 2021 року перевищив \$6 млрд., відтак, дана галузь принесла країні понад 4% ВВП [1]. Наразі в українській ІТ-галузі працює близько триста тисяч фахівців і щороку вона зростає на 25-30%.

3 8 лютого 2022 року для ІТ-сектору створено спеціальний правовий режим, який отримав назву Дія.City. Він є альтернативою поточним умовам ведення ІТ-бізнесу, зі своїми особливостями організації праці між робітником та роботодавцем, режимом оподаткування, а також додатковими правовими інструментами.

За прогнозами частка ІТ у ВВП України завдяки впровадженню «Дія.City» зросте з 4% до 10%, а доходи – до 16,5 млрд. доларів, що свідчить про доцільність впровадження даного податкового режиму.

Діяльність Дія.City регулюється Законом №1667-ІХ «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» та Законом № 1946-ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні», відповідно до яких даний режим має стати податковим раєм та безпечним середовищем для ІТ-бізнесу (табл. 1).

Таблиця 1

Спеціальний режим оподаткування для резидентів Дія.City

№	Вид податку	Ставка податку	Застосування
1	Податок на прибуток підприємств	9%	– виплата дивідендів; – виплата процентів на користь нерезидентів – пов'язаних осіб, або нерезидентів, зареєстрованих у державах, що є «низькоподатковими» юрисдикціями; – надання фінансової допомоги нерезиденту Дія.City; – безоплатне надання майна нерезиденту Дія.City – платнику на спеціальному режимі; – виплати, що здійснюються у зв'язку із вкладенням в об'єкти інвестицій, що перебувають за межами території України, – придбання майна, робіт, послуг у неплатника податку – нерезидента, та/або передача майна, робіт, послуг неплатнику податку – нерезиденту; – виплата роялті в сумах перевищення ліміту та в інших окремих випадках.
2	Податок на доходи фізичних осіб	5%	– заробітна плата; – винагорода за гіг-контрактом; – авторська винагорода за створення службового твору та перехід прав на службові твори.
3	Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	22% від мінімальної заробітної плати	– на суму нарахованої кожній застрахованій особі заробітної плати; – на суму винагороди фізичним особам за виконання робіт (надання послуг) за гіг – контрактами.

Джерело: Складено на основі [3]

Окрім того, звільняються від оподаткування ПДФО:

– сплачені внески роботодавцем-резидентом за свій рахунок за договорами недержавного пенсійного забезпечення платника податку та/або за

договорами добровільного медичного страхування в межах 30 відсотків нарахованої заробітної плати такому працівнику;

– сплачені внески резидентом Дія.City за свій рахунок за договорами недержавного пенсійного забезпечення та/або за договорами добровільного медичного страхування платника податку – гіг-спеціаліста в межах 30 відсотків нарахованої винагороди такому гіг-спеціалісту;

– дивіденди, які нараховуються емітентом корпоративних прав, який є резидентом Дія.City – платником податку на особливих умовах, за умови, що таким резидентом Дія.City – платником податку на особливих умовах не здійснювалася виплата дивідендів за акціями або іншими корпоративними правами протягом двох календарних років поспіль [3].

Також передбачено податкову знижку, до якої може бути включена сума витрат платника податку на придбання акцій (інших корпоративних прав), емітентом яких є юридична особа, яка набула статус резидента Дія.City, за умови, що такі витрати були понесені платником податку до набуття емітентом статусу резидента Дія.City.

Набуття статусу резидента Дія.City є добровільним кроком, але не всі ним можуть скористатися. Зокрема, Дія.City створено лише для аутсорсингових компаній, R&D-компаній, продуктових компаній, стартапів. Разом з тим, резидентами такого режиму можуть стати компанії, які займаються:

– розробкою і тестуванням програмного забезпечення;
– виданням та розповсюдженням програмного забезпечення;
– навчанням комп'ютерної грамотності, програмування, тестування та технічної підтримки програмного забезпечення;
– Digital marketing та Ads з використанням програмного забезпечення, розробленого резидентами [2].

Варто зауважити, що для компаній розроблені певні критерії входу. Зокрема, для аутсорсингових, R&D і продуктових компаній є вимоги щодо питомої ваги доходів від здійснення встановлених видів діяльності, середньої зарплати, кількості працівників/GIG-спеціалістів, в свою чергу, для стартапів – наявні вимоги до річного доходу та терміну реєстрації.

Якщо узагальнити, то режим Дія.City складається з трьох основних блоків (рис. 1).

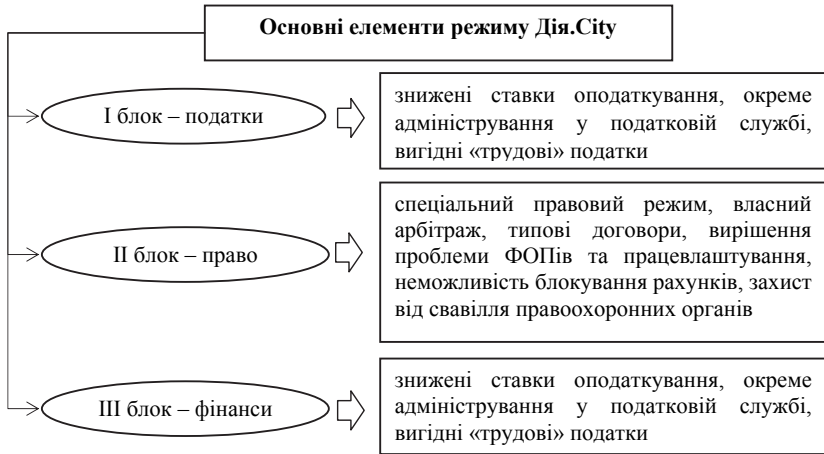

Рис. 1. Основні елементи режиму Дія.City

Джерело: [4]

Відтак, можемо сказати, що Дія.City є як викликом, так і перспективою для подальшого розвитку ІТ-бізнесу в Україні. Такий режим виглядає дійсно привабливим, в якому ІТ-бізнес може почувати себе в безпеці й вільно працювати під захистом держави від самої ж держави. Разом з тим, значна частина із наведених переваг на разі існують лише у планах держави, оскільки на законодавчому рівні відповідних гарантій поки не закріплено.

Список використаної літератури:

1. Віннічук Ю. Більше \$6 млрд експорту за рік. Як росте ІТ-сектор України. Бізнес Цензор. 2022. URL: <https://biz.censor.net/r3311585>. (дата звернення 15.02.2022).
2. Гордійчук Д. В Україні запустили спецрежим для ІТ-галузі «Дія.City»: перші резиденти. Економічна правда. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/02/8/682179/index.amr>. (дата звернення 16.02.2022).
3. Центральне міжрегіональне управління ДПС по роботі з великими платниками податків. Дія Сіті: переваги для ІТ-індустрії. Gov.ua: Державні сайти України. 2022. URL: <https://cvp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/569106.html>. (дата звернення 16.02.2022).
4. Фірсов В. Дія Сіті – рятівний ковчег чи «пекло поперед батька»? Liga Zakon: телекомунікації та ЗМІ. 2022. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/209452_dya-st-ryativniy-kovcheg-chi-peplo-popered-batka. (дата звернення 17.02.2022).

ФІНТЕСН ДОСЯГНЕННЯ НА РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Борисова Л.Є.

к.е.н., доц. кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Злобін Г.О.

здобувач II (магістерського) рівня вищої освіти,
фінансів, 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

м. Одеса, Україна

FinTech або фінансові технології є вже досягненням сучасності, а не майбутнього, і відіграють суттєве значення у створенні та реалізації фінансових послуг та продуктів. Протягом останнього десятиліття FinTech перетворився з окремої асоціації стартапів до глобального тренду розвитку економік в умовах діджиталізації, а кожна країна впроваджує рушійні досягнення у вже існуючі власні фінансові інститути, такі як банківські установи. В Україні активну увагу таким інноваціям стейкхолдери почали приділяти не надто давно і тому існує широкий спектр перспективних напрямів впровадження цього важливого напрямку для українського банківського сектору.

Становлення FinTech закріплено низкою різноманітних ініціатив та заходів Національного банку України, наприклад Стратегією розвитку фінтеху в Україні до 2025 року [1]. Метою цього документа є перехід до цифрової економіки, застосування актуальних інновацій та підвищення рівня фінансової грамотності серед користувачів. До основних кроків реалізації належить створення та поширення революційних і водночас простих, зручних і безпечних в користуванні сервісів, додатків та послуг.

Найбільший обсяг інвестицій в Україні отримують сектори платежів та грошових переказів, кредитування та банківські технології [2]. Саме такі сфери є найбільш доречними для інвестування, тому що до їх складу відносяться найбільш типові операції і їх цифровізація призведе до зменшення економічних затрат банків. Якщо говорити детальніше про FinTech розробки у банківських технологіях, то важливе місце посідає створення необанків – Monobank, todobank, O.bank та izibank. Особливістю їх є повна відсутність фізичних відділень і майже цілодобова клієнтська підтримка. До інших інноваційних досягнень можна віднести наступні колаборації [3]:

- Платіжна система Visa з Ощадбанком створили систему безконтактної оплати проїзду в громадському транспорті у декількох містах України.
- Платіжна система Visa з банками-партнерами реалізує технологію Scan to pay для оплати безконтактно із використанням QR-коду.

- ПриватБанк та багато маркетплейсів використовують технології Tap to Phone, що ґрунтується на безконтактній оплаті із Face ID.

З вище наведеного можна зробити висновок, що в Україні простежується розбудова інноваційного фінансового ринку з масштабною фінансовою інклюзією. Зважаючи на існуючий попит на ринку та значною пропозицією від українських стартапів, банківська система на чолі з національним регулятором має усі можливості впроваджувати найбільш важливі FinTech досягнення: бажаний перехід до віртуальних транзакцій, створення необанків, розширення застосування біометрики та штучного інтелекту.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=Strategy_finteh2025.pdf (дата звернення: 14.02.2022).
  2. Фінтех в Україні: тенденції, огляд ринку та каталог. URL: [http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/02/FinTech_Catalogue_feb2018_en_ua .pdf](http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/02/FinTech_Catalogue_feb2018_en_ua.pdf) (дата звернення: 14.02.2022).
  3. Худолій Ю. С., Халевіна М. О. Фінтехнології в банківському бізнесі: реалії та перспективи. *Проблеми економіки*. № 1 (47). 2021. С. 134 – 142. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2021-1_0-pages-134_142.pdf (дата звернення: 14.02.2022).
-

РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Колесник О.О.

к.е.н, доц. кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Попков В.М.

студент 1 курсу магістратури спеціальності
“Фінанси, банківська справа та страхування”

*Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Дослідження проблем та перспектив розвитку цифрової економіки в Україні є досить актуальним, адже нині відбувається рішучий перехід від сировинної економіки до високотехнологічного виробництва. Сучасні тренди нових технологічних рішень та можливостей, глобальна інформатизація активізують цей процес. Разом із тим цифровізація орієнтується на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС, виходу на європейський і світовий ринок. Цифровізація також є інструментом економічного зростання шляхом підвищення ефективності, продуктивності та конкурентоздатності. Крім того, ефективне використання інструментів цифрової економіки є засобом забезпечення інформаційної безпеки та стабільності. Ці фактори зумовлюють значний інтерес до вивчення цієї сфери.

Сумарний капітал компаній Google, Apple, Facebook та Amazon нині вже перевищив ВВП деяких країн Євросоюзу, таких як, приміром, Італія, а темпи зростання цих компаній вражають [1, с. 56]. Тому країни світу починають замислюватися, як будувати відносини з такими компаніями, що стають потужнішими гравцями на світовій арені. Виникнення таких умов у світовій економіці свідчить про формування третьої хвилі глобалізації – цифрової, коли малий та середній бізнес визначає умови світового розвитку. «Цифрова економіка», «digital-економіка» – такими термінами описують сучасні тренди розвитку економіко-інформаційних відносин. В загальному вигляді всі ці терміни описують вид економіки, де основними засобами виробництва виступають цифрові дані – числові та текстові.

На практиці цифрова економіка проявляється насамперед як економіка, орієнтована на споживача, тобто можливість держави надавати різного роду послуги. Зокрема, це отримання громадянами довідок, запитів, заяв, відповідей на запити в електронному вигляді, навіть не виходячи з дому, електронні платежі тощо. Крім того, це ринок миттєвих замовлень та необмеженого вибору товарів і послуг через використання онлайн-магазинів, інтернет-банкінгу, месенджерів чи інші соціальні мережі. Діджиталізація економіки відбувається як через цифрові реформи у сферах суспільного життя – освіти, медицині, публічному управлінні, так і безпосередньо в бізнесі.

Роль держави у впровадженні цифрової економіки подвійна. По-перше, як регулятора, що запроваджує та встановлює норми, принципи та основи співіснування елементів цифрової економіки поряд із існуючими реаліями в державі, контролює та перевіряє методи їх використання, проводить технологічні зміни, що сприяють закріпленню цифрових відносин між суспільством та владою. По-друге, держава може використовувати інтернет та інформаційні технології безпосередньо під час надання своїх послуг в онлайн-торгівлі, електронному врядуванні. Однак особливість українського цифрового розвитку в тому, що індивідуальні користувачі і бізнес значно випереджають державу і промисловість. Наш малий і середній бізнес вже так чи інакше працює в інтернеті і здебільшого використовує цифрові методи просування своїх послуг, тоді як держава і велика промисловість в Україні кардинально відстали.

Для України саме масова цифровізація має стати пріоритетним напрямом розвитку. У цьому, перш за все, велику роль відіграє наявність одного з головних ресурсів – людського інтелектуального потенціалу. У 2018 р. в українській ІТ-галузі спостерігалось стабільне зростання. Обсяг експорту зріс на 20% порівняно з 2017 р., тобто з \$3 млрд до \$3,6 млрд, а в 2019 р. – вже \$4,5 млрд. [2, с. 65]. За даними асоціації «ІТ-Україна», до 2025 р. передбачають зростання обсягу експорту ІТ-послуг майже в два рази. Що стосується основних засад використання цифрових технологій бізнесом, то ІТ-індустрія вийшла на 2 місце в українському експорті послуг та становить 20% загальної величини послуг. Для порівняння, у структурі експорту до Великої Британії,

наприклад, понад 50% – експорт ІТ-послуг. Індустрія інформаційних технологій дає понад 3% ВВП України [3].

Безперечно, варто зазначити, що перехід на цифровий формат є викликом не лише для всіх сфер економіки не тільки в Україні, а й у всьому світі. Ураховуючи сучасний стан економіки, світові тенденції розвитку, наявність людського потенціалу та ресурсів, а також фундаментальні зміни міжнародного ринку праці, можна зробити висновок про те, що сьогодні пріоритетним шляхом розвитку має стати саме перехід усіх галузей економіки на цифровий формат, максимально інвестуючи в розвиток цифрових інфраструктур, інновацій та сучасні технології. Саме сьогодні ми маємо унікальну можливість зробити «цифровий стрибок» у головних сферах економіки. Розвиток цифрової інфраструктури гарантуватиме нові робочі місця, що сприятиме зниженню безробіття. Вчасний перехід і масова діджиталізація допоможуть інтегруватися в загальний тренд, в іншому разі виникає загроза залишитися на узбіччі глобальної світової економіки. Проте слід урахувати, що повільний сценарій розвитку не підходить, адже особливо важливо враховувати світові темпи і тенденції.

Список використаних джерел:

1. Цифрова економіка України: проблеми та перспективи розвитку. 2022 URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/26_1_2019ua/12.pdf (дата звернення 16.02.2022).
  2. Пріоритетність розвитку цифрової економіки в Україні. 2022 URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/2_13_uk/13.pdf (дата звернення 17.02.2022).
  3. Перспективи та перешкоди цифрової економіки в Україні. URL: <https://nachasi.com/2018/01/29/what-makes-ukraine-digital> (дата звернення 17.02.2022).
-

ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГІЙ ТА КРИПТОВАЛЮТИ У ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМАХ

Борисова Л.Є.

кандидат економічних наук доцент
кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Явір С.А.

студентка 3 курсу, 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
м. Одеса, Україна

Розвиток цифровізації також впливає і на фінансову сферу в країнах, що сприяє діджиталізації платіжних систем. Поява блокчейн-технології, що підтримує функціонування криптовалюти, країни розглядають як можливу платіжну систему з цифровою валютою. Так блокчейн – це технологія децентралізованого, тобто розподільного, нікому неналежного та надійно

зашифрованого сховища інформації [1]. Проте, як сама технологія так і цифрова валюта, яка функціонує на ній має ряд недоліків, що не дозволяє сучасним країнам провадити її у платіжну систему.

Одним з найголовніших недоліків блокчейн-технології є неможливість обробляти достатню кількість задач за певний період часу. Маштабованість, тобто здатність технології обробляти все більший і більший об'єм інформації блокчейну не може порівнятися зі швидкістю обробки Visa чи Mastercard.

До того ж використання таких технологій передбачає великі витрати на утримання такої технології. Сама розробка блокчейн-технології потребує наявності великих фінансових ресурсів. До того ж саме утримання передбачає великих витрат, навіть, беручи до уваги ту кількість енергії яку споживає ця технологія.

Навіть, якщо ця технологія буде введена в платіжну систему країни, то треба розуміти, що наслідки не завжди можуть бути позитивними. Так, наприклад, вже існуюча платіжна та фінансова система, що будувалась роками для ефективного та налагодженого функціонування, може потерпіти розлад. Так, використання криптовалюти, емісію якої здійснюють майнери, може привести до безконтрольної емісії та росту грошової маси, що призведе до величезної інфляції, яку не можна буде подолати класичними методами державного контролю. Також треба звернути увагу, що зменшення витрат через відсутність посередників є позитивним лише для фізичних осіб. Так як при меншому користуванні фінансовими установами зменшиться їх дохід і функціонування цих інститутів буде під ударом. Так система може послабити контроль держави, що призведе до збільшення шахрайських дій. До того ж наявність нових цифрових технологій в будь-якому випадку передбачає зростання кіберзлочинності. Крім можливих втрат від самих кібернападів держава повинна здійснювати великі витрати на розробку нових технологій контролю для забезпечення безпечної системи.

Криптовалюта – це заснована на математичних принципах децентралізована конвертована валюта, яка захищена за допомогою криптографічних методів, тобто використовує криптографію для створення розподіленої, децентралізованої і захищеної інформаційної економіки [2]. Це цифрова валюта яка функціонує на блокчейн-технології. Криптовалюту можна назвати альтернативою сучасним фіатним грошам, вона забезпечується такою ж вірою в себе, але, на відміну від фіатних грошей, її вартість на пряму не залежить від політики конкретної держави. Тому й використання криптовалюти, як платіжного засобу також має певні негативні моменти:

1. Децентралізація. Одна людина, організація і навіть держава не зможуть керувати біткоіном. Робота блокчейну підтримується сотнями тисяч користувачів по всьому світу. З одного боку це означає, що ніхто не зможе заблокувати його роботу, проте з іншого – складніше здійснювати контроль.

2. Висока волатильність. На даний момент не криптовалюта емітується за допомогою майнінгу і при цьому існує як актив, а не грошові кошти. Тому

ціна криптовалюти змінюється дуже швидко і залежить від настрою ринку, що підкріплений різними спекулятивними операціями.

3. Державне регулювання. Урядам різних країн не подобається анонімність та децентралізованість біткоїну. Тому державні органи блокують можливість використовувати криптовалюту не тільки як платіжний засіб, а й як актив, так як криптовалюту часто використовують для переводу нелегальних коштів.

Однією з головних проблем такої валюти є її нестабільність, яку можна вирішити прив'язуючи його вартість до інших активів, або формуючи криптовалюту як зобов'язання великих розмірів організацій, можливо, навіть наднаціональних. Проблеми, пов'язані із заміною банківської діяльності, можна вирішити шляхом впровадження і подальший розвиток смарт-контрактів у фінансовій системі, що автоматично сприяє перерозподілу капіталу, але для цього знадобиться централізоване управління і персональні дані для ідентифікації користувачів мережі.

Смарт-контракти – це програма, яка міститься в блокчейні, які запускаються при виконанні заданих умов [3]. Як правило, вони використовуються для автоматизації виконання заяв, щоб усі учасники відразу могли бути впевненими в результаті, без участі будь-якого посередника чи втрати часу. Вони також можуть автоматизувати робочий процес. При цьому, як вже було зазначено таке рішення в глобальному розповсюдженні призведе до зупинення функціонування фінансових інститутів, без яких економіка країни не зможе функціонувати.

Як рішення всіх цих проблем, може бути створення Цифрової валюти центрального банку (або CBDC). Яскравим прикладом застосування CBDC на практиці є Китай.

Можна виділити ряд переваг CBDC Китаю, які тотожні з перевагами криптовалют, проте на відміну від них має більшу забезпеченість у вигляді держави, що її контролює:

- низька вартість транзакції;
- транскордонні транзакції в режимі реального часу;
- цифрова інфраструктура, яка легко масштабується (Завдяки своїй цифровій природі Китай міг легко розповсюджувати свої цифрові юані через існуючі платіжні платформи, такі як гаманці Alipay і WeChat Pay).

Цифровий юань розроблений таким чином, що запозичує переваги як фізичної готівки, так і електронних платіжних інструментів. Як і у випадку з готівкою, платіжні оператори в Китаї не стягують з користувачів плату за послуги обміну та обігу цифрових юанів, що робить його менш витратним, ніж інші електронні способи оплати. Цифровий юань не нараховує відсотки і розроблений таким чином, що він слабо пов'язаний з банківськими рахунками та має остаточність розрахунків, що означає, що платежі, здійснені за допомогою цифрового юаня, розраховуються після платежу. Цифровий юань забезпечує різні ступені анонімності залежно від вартості транзакції, що

покращує державний контроль, заснованого на певних тригерах, таких як процентні ставки за позиками та економічні тригери. Наприклад, винаходи дозволять НБК (Центральний банк Китайської Народної Республіки) випускати фінансовій установі неактивну цифрову валюту, яку можна буде активувати лише тоді, коли фінансова установа виконає певні умови, як-от наявність відповідних кредитних ставок [4].

Таким чином, цифрову валюту центрального банку не можна вважати криптовалютою. Проте введення такої валюти вирішує одну з найголовніших проблем – здійснення контролю. При цьому CBDC не функціонує на блокчейн-технології, що дозволяє вирішити ряд вище зазначених проблем, але сама технологія дуже близька за своєю побудовою, а отже зберігає всі переваги.

Список використаних джерел:

1. The Blockchain Scalability Problem & the Race for Visa-Like Transaction Speed. URL: <https://towardsdatascience.com/the-blockchain-scalability-problem-the-race-for-visa-like-transaction-speed-5c8e48f9d44> (дата звернення 13.01.2022).
  2. Чубенко А.Г., Лошицький М.В., Павлов Д.М., Бичкова С.С., Юнін О.С. Термінологічний словник з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та корупції. Київ: Компанія ВАІТЕ, 2018. 826 с.
  3. Crypto Nation: What makes Switzerland so attractive to Crypto projects? URL: <https://www.numbrs.com/crypto-nation-what-makes-switzerland-so-attractive-to-crypto-projects/> (дата звернення 12.01.2022).
  4. China's Digital Yuan: An Alternative to the Dollar-Dominated Financial System URL: <https://carnegieindia.org/2021/08/31/china-s-digital-yuan-alternative-to-dollar-dominated-financial-system-pub-85203> (дата звернення 10.01.2022).
-

Наукове видання

**ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ ТА ІНСТРУМЕНТІВ
РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ, ТЕРИТОРІЙ ТА СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ, МЕТОДОЛОГІЧНІ
ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ**

*Збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції
18 лютого 2022 року,
м. Одеса, Україна*

Science edition

**RESEARCH OF FINANCIAL INSTITUTIONS AND TOOLS FOR
DEVELOPMENT OF STATE, TERRITORY AND ENTITIES:
THEORETICAL, METHODOLOGICAL AND PRACTICAL ASPECTS**

*Collected materials
of the Sixth International Scientific Conference
February 18th, 2022
Ukraine, Odessa*

Підписано до друку 17.05.2022 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Гарнітура TimesNewRoman
Друк офсетний. Ум. друк. арк. 8,2. Наклад 300 прим.
Зам. № 1223/17

Надруковано з готового оригінал-макета у друкарні «Апрель»
ФОП Бондаренко М. О.
65045, м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60
Тел.: +38 (048) 235 79 76
info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014